Rocznik Polskiej Akademji Umiejętności

ROK 1925-26

ROCZNIK POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

ROK 1925/1926.

W KRAKOWIE 1926
NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — PARYŻ — POZNAŃ — WILNO — ZAKOPANE

KRAKÓW. — DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.

TREŚĆ.

SKŁAD
POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
(STAN 15 LISTOPADA 1926)

ZARZĄD

Prezes:
Jan Michał Rozwadowski.

Zastępca Prezesa:
Vacat.

Sekretarz Generalny:
Stanisław Wróblewski.

Dyrektor Wydziału filologicznego:
Ignacy Chrzanowski.

Dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego:
Stanisław Kutrzeba.

Dyrektor Wydziału matematyczno-przyrodniczego:
Władysław Natanson.

Sekretarz Wydziału filologicznego:
Leonard Lepszy.

Sekretarz Wydziału historyczno-filozoficznego:
Władysław Semkowicz.

Sekretarz Wydziału matematyczno-przyrodniczego:
Henryk Hoyer.
Karol Dziewoński.

Delegat Walnego Zgromadzenia:
Leon Marchlewski.

CZŁONKOWIE.

A) Czynni.

I. Wydział filologiczny.

a) Krajowi.

Jan Baudouin de Courtenay, dr. filoz., prof. językoznawstwa Uniw. Warszawskiego. — Wybrany człon. czyn. 12 listopada 1887. — Warszawa, ul. Smolna 28, m. 6.

Leon Sternbach, dr. filoz., prof. filologji klasycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1902. — Kraków, ul. Batorego 14.

Ludwik Ćwikliński, dr. filoz., b. prof. filologji klasycznej Uniw. Lwowskiego i Wileńskiego. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1902. — Poznań, aleja Marcinkowskiego 2 a.

Józef Kallenbach, dr. filoz., prof. historji literatury polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1906. — Kraków, ul. Łobzowska 4.

Tadeusz Zieliński, dr. filoz., prof. filologji klas. Uniw. Warszawskiego. — Wybrany człon. czyn. 6 maja 1907. — Warszawa, Uniwersytet.

Stanisław Tomkowicz, dr. filozofji. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — Kraków, ul. Podwale 2.

Leonard Lepszy, em. starszy radca górniczy. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — Kraków, ul. Bracka 13.

Jan Michał Rozwadowski, dr. filoz., prof. językoznawstwa porównawczego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — Kraków, ul. Smoleńsk 21.

Marjan Zdziechowski, dr. filoz., prof. historji literatury powszechnej Uniw. Wileńskiego. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — Wilno, Uniwersytet.

Ignacy Chrzanowski, dr. filoz. h. c., prof. historji literatury polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — Kraków, ul. Biskupia 2.

Jerzy Mycielski, dr. filoz., prof. historji sztuki Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — Kraków, Rynek Główny 45.

Stanisław Witkowski, dr. filoz., prof. filologji klasycznej Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — Lwów, Stary Uniwersytet.

Jan Łoś, dr. filoz. h. c., prof. języka polskiego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 29 maja 1917. — Kraków, ul. Kapucyńska 7.

Jan Czubek, em. prof. Gimnazjum V. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Kraków, ul. Jana Kochanowskiego 18.

Tadeusz Sinko, dr. filoz., prof. filologji klasycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 listopada 1919. — Kraków-Zwierzyniec, ul. Księcia Józefa 13.

Stanisław Windakiewicz, dr. filoz., prof. historji literatury polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 listopada 1919. — Kraków, ul. Krupnicza 7.

Wilhelm Bruchnalski, dr. filozof., prof. literatury pol. Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Lwów, ul. Długosza 27.

Kazimierz Nitsch, dr. filoz., prof. językoznawstwa słowiańskiego Uniw. Jag. — Wybrany człon. czyn. 17 czerwca 1924. — Kraków, Salwator, ul. Gontyna 12.

Edward Porębowicz, dr. filozof., prof. filologji romańskiej Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1926. — Lwów, ul. Długosza 27.

Andrzej Gawroński, dr. filoz., prof. porówn. gramatyki języków indoeuropejskich i sanskrytu Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1926. — Lwów, ul. Długosza 27.

aa) Członkowie przybrani nadliczbowi
w myśl § 16 Statutu Akademji.

Z Wydziału historyczno-filozoficznego wybrani 11 czerwca 1923, z Wydziału matematyczno-przyrodniczego 11 czerwca 1917.

ks. Jan Fijałek, Józef Rostafiński.

b) Zagraniczni.

Aleksander Brückner, dr. filoz., prof. filologji słowiańskiej Uniw. w Berlinie. — Wybrany człon. czyn. 31 października 1891. — Berlin-Wilmersdorf, Wilhelmsaue 18.

Ulrych Wilamowitz-Moellendorff, prof. filologji klasycznej Uniw. w Berlinie. — Wybrany człon. czyn. 23 maja 1910. — Berlin, Westend-Charlottenburg, Eichenallee 12.

Antoni Meillet, prof. gramatyki porównawczej w Collège de France. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — Paryż VII, 24 rue de Verneuil.

Fryderyk Jerzy Kenyon, dyr. British Museum w Londynie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Londyn, British Museum.

Henryk Omont, człon. Institut de France i dyr. oddz. rękop. Bibliothèque Nationale w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paryż, Bibliothèque Nationale, rue de Richelieu.

Fortunat Strowski, prof. literatury francuskiej w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921 — Paryż, Sorbonne.

Aleksander Belić, prof. filologji słowiań. Uniwersytetu w Belgradzie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Belgrad, Uniwersytet.

Józef Strzygowski, dr. filoz., prof. historji sztuki Uniwersytetu w Wiedniu. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Wiedeń, Hörlgasse 6.

Józef Zubatý, dr. filoz., prof. filol. staroindyjskiej Uniwersytetu w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Praga, Uniwersytet.

Lubomir Miletić, prof. filol. słowiańskiej Uniw. w Sofji. — Wybrany człon. czyn. 17 czerwca 1924. — Sofja, Uniwersytet.

Walter Amelung, dr. filozof., dyr. rzymskiego oddziału Archeologicznego Instytutu Państwa Niemieckiego. — Wybrany człon-czyn. 12 czerwca 1925. — Rzym, Via Sardegna 79.

Abraham Bredius, człon. Académie des Beaux-Arts w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Monaco, Villa Evelyne, Bd de Belgique.

Emile Mâle, prof. historji sztuki w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paryż, Sorbonne.

Holger Pedersen, prof. filologji słowiańskiej Uniw. w Kopenhadze. —

Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Kopenhaga, Ellinorsvej 8, Charlottenlund.

Karol Ernest Muka, dr. filoz., em. wicedyrektor gimn. we Freiberku saskim. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Budziszyn, ul. Wylemowa 16.

Michał I. Rostowcew, prof. histor. starożytnej i archeologji klasycznej przy University of Wisconsin w Madison (U. S. A.). — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Madison (U. S. A.).

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

a) Krajowi.

Michał Bobrzyński, dr. praw, em. prof. Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 10 listopada 1883. — Garby, p. Sulencin (Wielkopolska).

Oswald Balzer, dr. praw, prof. prawa polskiego Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1900. — Lwów, ul. Zyblikiewicza 24.

Władysław Abraham, dr. praw, prof. prawa kanonicznego Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1902. — Lwów, ul. Długosza 16.

Leon Piniński, dr. praw, prof. prawa rzymskiego Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — Lwów, ul. Matejki 4.

Ludwik Finkel, dr. filozofji, em. i honor. prof. historji Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 23 maja 1910. — Lwów, ul. św. Mikołaja 9.

Szymon Askenazy, dr. filoz. — Wybrany człon. czyn. 23 maja 1910. — Warszawa, ul. Czackiego 10.

Leon Petrażycki, dr. praw, prof. socjologji Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1912. — Warszawa, Uniwersytet.

Bronisław Dembiński, dr. filoz., prof. hist. powszechnej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany człon. czyn. 29 maja 1917. — Poznań, ul. Chełmońskiego 2.

Stanisław Wróblewski, dr. praw, prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Warszawa.

Stanisław Kutrzeba, dr. praw, prof. prawa polskiego Uniw. Jagiell.— Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Kraków, ul. Studencka 15.

Ks. Jan Fijałek, dr. teologji i prawa kanonicznego, prof. historji kościelnej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 listopada 1919. — Kraków, ul. Wygoda 11.

Franciszek Ksawery Fierich, dr. praw, prof. procesu cywilnego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 listopada 1919. — Kraków, ul. Batorego 21.

Jan Korwin Kochanowski, prof. hist. pol. wieków średnich Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Warszawa, ul. Koszykowa 67.

Fryderyk Papée, dr. filoz., dyrektor Bibljoteki Jagiellońskiej z tyt. prof. Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Kraków, ul. Wolska 40.

Franciszek Bujak, dr. filoz., prof. polskiej i powszechnej historji gospodarczej Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 27 czerwca 1922. — Lwów, ul. Sykstuska 56.

Władysław Semkowicz, dr. praw, prof. nauk pomocniczych histor. i histor. średniowiecznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Kraków, ul. Studencka 15.

Władysław Heinrich, dr. filoz., prof. filozofji Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 17 czerwca 1924. — Kraków, plac Groble 8.

Marceli Handelsman, dr. filoz., prof. historji powszechnej Uniwers. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 17 czerwca 1924. — Warszawa, ul. Mokotowska 50

aa) Członkowie nadliczbowi przybrani
w myśl § 16 Statutu Akademji.

Z Wydziału filologicznego wybrani d. 30 października 1892, d. 2 kwietnia 1917, d. 26 marca 1919 i z Wydz. mat.-przyr. 29 listopada 1919.

Ignacy Chrzanowski, Józef Kallenbach, Jan M. Rozwadowski, Stanisław Tomkowicz, Józef Rostafiński.

b) Zagraniczni.

Jarosław Goll, dr. filoz., em. prof. historji powszechnej Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1900. — Praga, Smichov 455.

Ludwik Pastor, dr. filoz., b. prof. historji powszechnej Uniw. w Innsbrucku. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — Rzym, via della Croce 74.

Fryderyk Wilhelm Foerster, dr. filoz. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Paryż, 1 rue Newton.

Helge Almquist, prof. histor. powszechnej Uniw. w Göteborgu. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Göteborg, Uniwersytet.

Rajmund Poincaré, adwokat, prezes Rady Ministrów francuskich. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paryż XVI, 26 rue Marbeau.

Wiktor Scialoja, prof. prawa rzym. Uniw. w Rzymie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Rzym, Uniwersytet.

Artur Balfour, mąż stanu angielski. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Londyn.

Mikołaj Iorga, prof. historji nowożytnej Uniw. w Bukareszcie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Bukareszt, Uniwersytet.

Slobodan Jovanović, prof. prawa narodów Uniw. w Belgradzie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Belgrad, Uniwersytet.

Włodzimierz Mažuranić, b. prezes Akademji Umiejętności w Zagrzebiu. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Zagrzeb, Jurjew. ul. 5.

Piotr de Nolhac, dr. filoz., członek Académie Française. — Wybrany czyn. człon. 12 czerwca 1925. — Paryż, 158 Boul. Haussmann.

Silvio Perozzi, prof. prawa rzymskiego Uniw. w Bolonji. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Bolonja, R. Università.

Henryk Pirenne, prof. historji średniowiecznej Uniw. w Gandawie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Gandawa, Universiteit.

Maurycy Prou, dyrektor Ecole Nationale des Chartes w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paryż, 19 rue de la Sorbonne.

Ludwik Szádeczky, prof. historji węg. Uniw. w Szeged. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Budapest V, Báthory u. 24.

Edward B. Titchener, prof. psychologji przy Cornell University

w Ithaca (U. S. A.). — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Ithaca (U. S. A.).

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

a) Krajowi.

Józef Rostafiński, dr. filoz., hon. prof. botaniki i histor. nauk biologicznych Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 10 października 1883. — Kraków, ul. Studencka 7.

Benedykt Dybowski, dr. med., em. prof. zoologji Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 31 października 1891. — Lwów, ul. Zaścianek 12.

Emil Godlewski (starszy), dr. filoz., b. dyrektor Instytutu naukowego gospodarstwa wiejskiego w Puławach. — Wybrany człon. czyn. 31 października 1891. — Puławy.

Władysław Natanson, dr. filoz., magister i dr. fizyki Uniw. w Tartu, prof. fizyki matematycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1900. — Kraków, ul. Studencka 3.

Tadeusz Browicz, dr. med., em. prof. anatomji patologicznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1902. — Kraków, ul. Krupnicza 5.

Kazimierz Kostanecki, dr. med., prof. anatomji opisowej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1902. — Kraków, ul. Sienkiewicza 24.

Leon Marchlewski, dr. filoz., prof. chemji lekarskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — Kraków, ul. Zyblikiewicza 8.

Kazimierz Żorawski, dr. filoz., prof. matem. Uniwersytetu w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 9 czerwca 1916. — Warszawa, Nowy Zjazd 5, m. 6.

Józef Morozewicz, magister mineralogji i geognozji, dyrektor Państw. Instytutu Geologicznego. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Warszawa, Nowy Świat 72, Pałac Staszica.

Stanisław Bądzyński, dr. med. i filoz., prof. chemji lekarskiej

Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 8.

Emil Godlewski (młodszy), dr. med., prof. embrjologji i biologji ogólnej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — Kraków, ul. św. Jana 20.

Henryk Hoyer, dr. med., prof. anatomji porównawczej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Kraków-Łobzów, ul. Łęczycka 4.

Michał Siedlecki, dr. filoz., prof. zool. Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Kraków, ul. Krowoderska 57.

Wacław Sierpiński, dr. filozof., prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Hoża 50, m. 52.

Stanisław Józef Thugutt, dr. chemji, prof. mineralogji Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Śniadeckich 18, m. 3.

Jan Zawidzki, dr. filoz., prof. chemji Politechniki w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Warszawa, Politechnika, ul. Koszykowa 75.

Karol Dziewoński, dr. nauk techn., prof. chemji Uniwersytetu Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Kraków, Salwator, ul. Gontyna 1.

Kazimierz Białaszewicz, dr. filoz., prof. fizjologji zwierząt Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Warszawa, ul. Śniadeckich 8, Instytut Nenckiego.

Władysław Szafer, dr. filoz., prof. botaniki i dyr. Ogrodu botanicznego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Kraków, ul. Lubicz 46.

Stanisław Zaremba, dr. nauk matem., prof. matematyki Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1926. — Kraków, Warszawskie, ul. Żytnia 6.

b) Zagraniczni.

Franciszek Mertens, dr. filoz., em. prof. matematyki Uniw. Wiedeńskiego. — Wybrany człon. czyn. 13 października 1885. — Wiedeń III, Stammgasse 9.

Franciszek Vejdovský, dr. filoz., prof. zoologji i anatomji porównawczej Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — Praga II, Riegrovo nábřeži 28.

Marja Skłodowska-Curie, dr. filoz., prof. fizyki w Sorbonie. — Wybrana człon. czyn. 21 maja 1909. — Paryż, 1 rue Pierre Curie.

Bogusław Brauner, dr. filoz., prof. chemji Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 21 maja 1909. — Praga, Král. Vinohrady, Čelakovského 14.

Maurycy Lugeon, dr. filoz., prof. geologji i paleontologji Uniw. w Lozannie. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Lozanna, Avenue Secrétan 23.

Albert Brachet, prof. anatomji i embrjologji Uniwersytetu w Brukseli. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Bruksela, 3 rue du Malebeck.

Elie Cartan, prof. matematyki w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paryż, Sorbonne.

Sir J. Józef Thomson, F. R. S., prof. fizyki doświadczalnej Uniwersytetu w Cambridge. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Cambridge (Anglja), Uniwersytet.

Leopold Adametz, dr. filoz., prof. Hochschule für Bodenkultur w Wiedniu. — Wybrany człon czyn. 27 czerwca 1922. — Wiedeń, Hochschule für Bodenkultur.

Henryk Lebesgue, prof. matematyki w Collège de France w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 27 czerwca 1922. — Paryż, rue St. Sabin 35 bis.

G. H. Hardy, prof. geometrji Uniw. w Oxfordzie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Oxford, Uniwersytet.

Jan Dybowski, prof. Instytutu naukowego w Puławach. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Puławy, Instytut Naukowy.

Maurycy Caullery, prof. zoologji w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paryż, Sorbonne.

Henryk Ludwik Le Chatelier, człon. Académie des Sciences w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paryż 6, rue Notre Dame des Champs 75.

Sir F. G. Hopkins, F. R. S., prof. biochemji Uniw. w Cambridge (Anglja). — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Cambridge, University.

Henryk Antoni Lorentz, kurator laboratorirm fizyczn. Teyler's Stichting w Haarlemie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Haarlem, 49 Juliana Straat.

Paweł Pelseneer, sekretarz wieczysty Król. Akademji Umiejętności w Brukseli. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Bruksela, Palais des Académies, rue Ducale.

Sir Ernest Rutherford, F. R. S., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. w Cambridge (Anglja). — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Cambridge, University.

B) Korespondenci.

I. Wydział filologiczny.

Adam Antoni Kryński, magister nauk filolog.-histor., prof. języka polskiego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 13 listopada 1889. — Warszawa, ul. Służewska 5.

Karol z Brzezia Lanckoroński, dr. praw. — Wybrany 31 października 1891. — Wiedeń III, Jacquingasse 18 i Rozdół (Małopolska).

Ludwik Fournier, b. prof., literat. — Wybrany dnia 11 maja 1903. — Lyon, rue Chazière 18.

Włodzimierz Józef Demetrykiewicz, dr. praw, prof. archeologji przedhistorycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany 11 maja 1903. — Kraków, ul. Garbarska 7 A.

Bolesław Erzepki, dr. filoz., konserwator zbiorów Muzeum Mielżyńskich w Poznaniu. — Wybrany 17 maja 1904. — Poznań, plac Nowowiejski 1.

Stanisław Ptaszycki, b. dyrektor Archiwum Państwowego i b. prof. nauk pomocn. hist. Uniw. w Lublinie. — Wybrany 17 maja 1904. — Warszawa, ul. Długa 13.

Tadeusz Grabowski, dr. filoz., prof. literatury polskiej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany 21 maja 1909. — Poznań, ulica Podgórna 10 a.

Eryk Berneker, dr. filoz., prof. filologji słowiańskiej Uniw. w Monachjum. — Wybrany 22 maja 1914. — Monachjum, Mauerkirchenstrasse 16.

Ks. **Władysław Szczepański** T. J., dr. filoz., teologji i Pisma św., prof. Pisma św. N. Z. i archeologji Uniw. w Warszawie. — Wybrany 17 maja 1918. — Warszawa, ul. Świętojańska 12.

Feliks Kopera, dr. filoz., prof. historji kultury w Polsce i wschodniej Europie Uniwersytetu Jagiell. — Wybrany 17 maja 1918. — Kraków, ul. Łęczycka, willa 5.

Karol Appel, dr. filoz., prof. językoznawstwa ogólnego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Warszawa, ul. Nowowiejska 4, m. 5.

Juljusz Kleiner, dr. filoz., prof. historji literatury polskiej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Lwów, ul. Długosza 27.

Gabrjel Karaffa-Korbut, prof. literatury polskiej w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Warszawa, ul. Śniadeckich 8.

Marjan Szyjkowski, dr. filoz., prof. hist. literatury polskiej Uniw. w Pradze. — Wybrany 28 listopada 1919. — Praga, ul. Břehova 5.

Ludwik Bernacki dr. filoz., dyrektor Zakładu nar. im. Ossolińskich we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, Ossolineum.

Władysław Podlacha, dr. filoz., prof. historji sztuki nowożytnej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, ul. Nabielaka 29, willa „Jaga".

Stanisław Kot, dr. filoz., prof. historji kultury w Polsce Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 maja 1921. — Kraków, ul. Straszewskiego 7.

Mgr. **Giovanni Mercati**, prefekt Biblioteca Apostolica Vaticana w Rzymie. — Wybrany 12 maja 1921. — Rzym.

Józef Juljusz Mikkola, prof. filol. słowiańskiej Uniw. w Helsinkach. — Wybrany 12 maja 1921. — Helsinki.

Mikołaj van Wijk, prof. języków bałtycko-słowiańskich Uniw. w Lejdzie. — Wybrany 12 maja 1921. — Lejda, Nieuwstr. 36.

Witold Klinger, dr. filoz., prof. filologji klasycznej Uniwersytetu w Poznaniu. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Poznań, Uniwersytet.

Roman Dyboski, dr. filoz., prof. filologji angielskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Kraków, ul. Jana Kochanowskiego 27.

Stanisław Wędkiewicz, dr. filoz., prof. filologji romańskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Kraków, ul. Łobzowska 27.

Gustaw Przychocki, dr. filoz., prof. filologji klasycznej Uniwer. w Warszawie. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 10.

Jan Gwalbert Pawlikowski, dr. praw, literat. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Lwów, ul. Trzeciego Maja 5.

Stanisław Dobrzycki [1], dr. filoz., prof. literatury polskiej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Poznań, ul. Matejki 53.

---

[1]) Stanisław Dobrzycki ur. 30 marca 1875 w Krzęcinie (pow. podgórski). Studja gimnaz. odbył w Krakowie a następnie filozoficzne na Uniw. Jagiell. (1893/7) i czeskim w Pradze. Stopień doktora filozof. uzyskał w Krakowie (1898). W latach 1900/1 był nauczycielem gimn. w Krakowie i Bochni, a w listopadzie 1901 został powołany na nadzwyczajnego profesora języków i literatur słowiańskich na Uniw. we Fryburgu szwajcarskim; mianowany w r. 1906 profesorem zwyczajnym, pozostawał tamże do r. 1919, i w tym roku objął katedrę historji literatury polskiej w Uniwersytecie Poznańskim. W r. 1925 otrzymał od Rządu Rpltej francuskiej odznaczenie Kaw. ord. Legji honorowej.

Ogłosił drukiem z dziedziny językoznawstwa: 1) O mowie ludowej we wsi Krzęcinie (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XXVI). — 2) O tak zwanem mazurowaniu w języku polskim (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XXXII). — 3) Samogłoski nosowe w gwarze kilkunastu wsi góralskich w pow. myślenickim i limanowskim (Mat. i Prace Kom. język. Ak. Um. III). — 4) Przysłówki na *-o* i *-e*, utworzone od przymiotników, w języku staropolskim (Prace Filologiczne, VI). — 5) Notatki do dziejów języka polskiego literackiego. I. Kilka spostrzeżeń nad językiem Mickiewicza. II. Z dziejów języka i krytyki literackiej polskiej (tamże, t. VII). — 6) Samogłoski nosowe w gwarach polskich (tamże, t. VII). — 7) Próba objaśnienia kilku nazw geograficznych wielkopolskich (Slavia Occidentalis, II).

Władysław Kotwicz[1], prof. nauk orjentalistycznych Uniw. we Lwowie. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Lwów, ul. Marszałkowska 1, Uniwersytet.

Z dziedziny historji literatury: 1) Z dziejów literatury polskiej. Kraków 1907. — 2) Studja nad średniowiecznem piśmiennictwem polskiem (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XXXIII). — 3) Spis literackich artykułów i rozpraw Mochnackiego (Pam. liter. 1903). — 4) Pieśni Kochanowskiego (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XLIII). — 5) Kochanowski w Roxolankach (Pam. liter. 1906). — 6) Nieboska komedja (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XLII). — 7) Złota czaszka (Przegląd Narodowy, 1909). — 8) Sebastjan Grabowiecki i jego Rymy duchowne (Ateneum kapłańskie, 1910). — 9) Psałterz Kochanowskiego: jego powstanie, źródła, wzory (Rozpr. Wydz. fil. Ak. Um. t. XLVII). — 10) Z literatury apokryficznej w Polsce (Prace Filolog. VII). — 11) La letteratura polacca (L'Eroica VI, Genova 1916). — 12) O kolędach (Poznań 1923).

Nadto kilkadziesiąt mniejszych artykułów i przyczynków do językoznawstwa i literatury polskiej, recenzje w Pamiętniku literackim, oraz przeszło 150 artykułów z zakresu języków i literatur słowiańskich w „Herders Konversationslexikon".

[1]) Władysław Kotwicz ur. w Osowie (pow. lidzki, Ziemia wileńska) 20. III. 1872. Studja gimnazjalne ukończył w Wilnie 1890, uniwersyteckie w Petersburgu 1895 na Wydziale języków wschodnich (Dalekiego Wschodu); w latach 1900—1923 docent i profesor mongolistyki i języków mandżursko-tunguskich Uniw. w Petersburgu; jednocześnie (do 1917) był kierownikiem sekcji wschodniej Minist. Skarbu w Petersburgu; w 1920—21 dyrektor Instytutu języków żywych wschodnich — tamże. Kilkakrotnie zwiedził stepy kałmuckie i mongolskie dla badań lingwistycznych, etnograficznych i archeologicznych. W 1923 mianowany prof. zwyczajnym nauk orjentalistycznych Uniw. we Lwowie. Jest członkiem korespondentem Akademji Nauk w Leningradzie, człon. czynnym Tow. Naukowego we Lwowie, prezesem Polskiego Tow. Orjentalistycznego.

Ogłosił drukiem: 1) Gramatyka języka mongolskiego (prelekcje ros., Petersburg 1902). — 2) Zagadki i przysłowia kałmuckie (1905). — 3) Okazy asygnat dynastji Juan, znalezione w Chara-choto (Izw. Ros. Geogr. Obszcz., 1909). — 4) Materjały do badań nad dialektami tunguskiemi (Żywaja Starina, 1909). — 5) Zarys teraźniejszej organizacji studjum języków wschodnich (Petersburg 1911). — 6) Zarys gramatyki żywego języka kałmuckiego (1915). — 7) Deklinacja we współczesnym języku kałmuckim (Rocznik Orjental., t. I, zesz. II, Kraków). — 8) Rosyjskie dokumenty archiwalne dotyczące stosunków z Ojratami w w. XVII—XVIII (Bull. Acad. d. Sciences de Russie, 1919). — 9) Napisy mongolskie w Erdeni-dzu (Sbornik Mus. Antrop.

Juljan Pagaczewski[1], dr. filoz., prof. historji sztuki Uniw. Jagiell. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Kraków, ul. Florjańska 40.

Etnogr. R. Akad. Nauk, V, 1917). — 10) Literatura mandżurska (Literat. Wostoka, II, 1920). — 11) W sprawie wydania mongolskiej historji Juan-czao-pi-szi (Zapiski Kollegii wostokowiedow, I, 1925). — 12) Poprawki do wydania listów władców mongolskich w Persji (tamże). — 13) O chronologji mongolskiej (Rocznik Orjent., II, 1925). — 14) Quelques données nouvelles sur les relations entre les Mongols et les Ouïgours (tamże). — 15) Les „Khitaïs" et leur écriture (tamże). — 16) O rolę ludów koczowniczych w historji (Pamiętnik IV Zjazdu histor. polskich w Poznaniu, 1925). — 17) Z dziejów piśmiennictwa Azji środkowej (Sprawozd. Tow. Nauk. we Lwowie, V, 1925). — Nadto szereg innych prac w różnych czasopismach.

[1]) Juljan Pagaczewski ur. w Krakowie w r. 1874. Studja gimnaz. odbył w Gimn. im. króla Sobieskiego a uniwersyteckie na Wydziale filozoficznym Uniw. Jagiell., gdzie też uzyskał stopień doktora filozofji. W latach 1901—1910 był kustoszem Muzeum Narodowego w Krakowie. W r. 1909 habilitował się do historji sztuki na Uniw. Jagiell. W r. 1917 został zamianowany prof. nadzwyczajnym, a w r. 1922 zwyczajnym tegoż przedmiotu.

Ogłosił drukiem: (W Spraw. Kom. hist. szt. tom VI) — 1) Jan Succatori i Andrzej Spezza przy budowie kościoła na Bielanach. — 2) Głowa św. Jana Chrzciciela na misce z końca XV w. w kościele bernardynów w Krakowie. — 3) Średniowieczna statuetka z kości słoniowej w kościele reformatów w Krakowie. — (W tomie VII Sprawozdań). — 4) Mozaikowy obraz N. Panny w kościele św. Andrzeja w Krakowie. — 5) Figurka św. Sebastjana w kościele św. Andrzeja w Krakowie. — 6) Nagrobek arcybiskupa Uchańskiego w Łowiczu i dzieła Jana Michałowicza z Urzędowa. — 7) Obraz z XVI w. u kamedułów na Bielanach. — 8) Figury N. P. M. Jackowej w Przemyślu i w Krakowie. — (W tomie VIII Sprawozdań). — 9) Krzyż romański z Albigowej w Muzeum Narodowem w Krakowie. — 10) Ślady romanizmu w kościele św. Mikołaja w Krakowie. — 11) Skarbiec klasztoru pp. klarysek w Krakowie. — (W tomie IX Sprawozdań). — 12) Dwa relikwjarze w kościele N. M. P. na Piasku w Krakowie. — 13) Szymona Czechowicza obraz bł. Wincentego Kadłubka w kaplicy kościoła św. Wojciecha w Krakowie. — (W Pracach Kom. hist. sztuki tom I) — 14) Gobeliny z herbem Pogoń w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie. — 15) Ze studjów nad polskiem gobelinnictwem). — 16) Kościół św. Mikołaja w Krakowie (Teka Grona Kons. Gal. zach. I). — 17) Kościół św. Tomasza Apostoła w Krakowie (tamże). — 18) Jasełka krakowskie (Roczn. Krak. V). — 19) Muzeum Narodowe w Krakowie w 25-tą rocznicę otwarcia. — 20) Polskie Muzeum — wspólnie z F. Koperą (art. o Janie z Kulm-

Wiktor Jan Porzeziński[1], dr. filoz., prof. językoznawstwa indoeuropejskiego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 25.

bachu, O minjaturach, Szymon Czechowicz, Thorwaldsen). — 21) Baltazar Fontana w Krakowie (Roczn. Krak. XI). — 22) Zabytki przemysłu artystycznego w kościele parafjalnym w Luborzycy — wspólnie z A. Bochnakiem (Kraków 1925). — 23) Gobeliny francuskie z historją Aleksandra Wielkiego, znajdujące się w Polsce (Przegl. powszech. 1926). — W druku znajdują się: 24) Posąg srebrny św. Stanisława w kościele oo. paulinów na Skałce w Krakowie. — 25) Kilka zabytków sztuki wiążących się z kultem św. Stanisława Kostki. — 26) O gobelinach polskich. — 27) Katalog materjałów, odnoszących się do budowli polskich z czasów Augusta II i Augusta III, a znajdujących się w Archiwach drezdeńskich. — Nadto liczne art. i recenzje w dziennikach i czasopismach naukowych.

[1]) Wiktor Jan Porzeziński ur. 23 lipca (4 sierpnia) 1870 r. w Temnikowie (gub. tambowska). Gimnazjum filologiczne ukończył w Moskwie w r. 1888; studja uniw. odbył na Wydziale histor.-filologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego pod kierunkiem F. Fortunatowa i W. Millera. W r. 1892 uzyskał dyplom I-go stopnia i został przydzielony do Uniwersytetu w celu przygotowania się do uzyskania wyższych stopni naukowych. Stopień magistra językoznawstwa porównawczego uzyskał w r. 1901, a doktorem tegoż przedmiotu został w 1903; w r. 1905 habilitował się jako docent prywatny, poczem został mianowany prof. nadzwyczajnym a w r. 1905 zwyczajnym na Uniw. w Moskwie, na którem to stanowisku pozostawał aż do 1/VI 1921. W r. 1921 powołany został na prof. językoznawstwa indoeuropejskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Jest członkiem Tow. Nauk. Warszaw., Tow. Nauk. we Lwowie, Pol. Tow. językoznawczego, Tow. filolog., Tow. psycholog., Instytutu zachod.-słowiań. przy Uniw. w Poznaniu i Indogermanische Gesellschaft.

Ogłosił drukiem (wyd. książkowe): 1) K istorji form sprjażenija w bałtijskich jazykach (Moskwa 1901). — 2) Wozwratnaja forma głagoła (tamże, 1903). — 3) W wiedienije w jazykověděnije (IV wyd., tamże, 1916). — 4) Elementy jazykověděnija i istorji russkago jazyka (tamże, 1910). — 5) Kratkoje posobije k lekcijam po istorji russkago jazyka (III wyd., tamże 1920). — 6) Očerk srawnitelnoj fonetiki (tamże 1912). — 7) Srawnitelnaja morfołogija (tamże 1910). — 8) Srawnitelnaja grammatika sławianskich jazykow (II wyd., tamże, 1916). — 9) Einleitung in die Sprachwissenschaft (Leipzig-Berlin 1910). — W czasopismach naukowych. — 10) Ocena pracy P. Rosta „Die Sprachreste der Draväno-Polaben“ (Roczn. Slaw. II). — 11) Die baltisch-slavische Sprachgemeinschaft (tamże, IV). — 12) O tak zwanych częściach mowy słów kilka (Przegl. Human. II; Językoznaw-

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

Antoni Prochaska, dr. filoz., adjunkt Archiwum aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie. — Wybrany 9 maja 1893. — Lwów, ul. Kurkowa 5.

Michał Hruszewski, magister hist. ruskiej. — Wybrany 2 maja 1895.

Iwan Andrzejewicz Linniczenko, dr. hist., prof. historji rosyjskiej Uniw. w Odessie. — Wybrany 17 maja 1900. — Odessa, Uniwersytet.

Mikołaj Iwanowicz Karejew, dr. hist. powszechnej, prof. Uniw. w Leningradzie. — Wybrany 13 maja 1902. — Leningrad, Universitet, Geograficzeskij Fakultet.

Edmund Radwan Krzymuski, dr. praw, prof. prawa i postępowania karnego Uniw. Jagiell. — Wybrany 17 maja 1904. — Kraków, ul. Jabłonowskich 5.

Ignacy Koschembahr-Łyskowski, dr. praw, prof. prawa rzymskiego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 23 maja 1910. — Warszawa, Uniwersytet.

Karol Kadlec, dr. praw, prof. historji ustawodawstwa słowiańskiego Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany 19 maja 1911. — Praga, Král. Vinohrady, ul. Mánesova 1111 (41 n.).

Kazimierz Twardowski, dr. filoz., prof. filozofji Uniw. we Lwowie. — Wybrany 19 maja 1911. — Lwów, ul. św. Zofji 46.

Stanisław Estreicher, dr. praw, prof. historji prawa zachodnioeuropejskiege Uniw. Jagiell. — Wybrany 22 maja 1914. — Kraków, ul. Sobieskiego 10.

Fryderyk Zoll, dr. praw, prof. prawa cywilnego Uniwersytetu Jagiell. — Wybrany 22 maja 1914. — Kraków, ul. Studencka 25.

Przemysław Dąbkowski, dr. praw, prof. prawa zach.-europejskiego i prawa polskiego Uniw. we Lwowie. — Wybrany 29 maja 1917. — Lwów, ul. Mickiewicza 14.

Zygmunt Luba Radzimiński, historyk. — Wybrany 29 maja 1917. — Lwów, ul. 29 Listopada 92, willa „Luba".

---

stwo II/IV). — 13) O stosunkach wzajemnych języków zachodniosłowiańskich (Slavia Occidentalis III—IV). — Nadto liczne art. i recenzje w czasopism. nauk. polskich, rosyjskich i niemieckich.

Jan Ptaśnik, dr. filoz., prof. historji średniowiecznej i nauk pomocniczych Uniw. we Lwowie. — Wybrany 17 maja 1918. — Lwów, Uniwersytet.

Stanisław Zakrzewski, dr. filoz., prof. historji polskiej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Lwów, ul. Długosza 27.

Władysław Leopold Jaworski, dr. prawa, prof. prawa cyw., nauki administracji i prawa administracyjnego Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. Studencka 14.

Adam Krzyżanowski, dr. prawa, prof. ekonomji politycznej i polityki ekonomicznej Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920.— Kraków, ul. Łobzowska 12.

Witold Rubczyński, dr. filoz. i praw, prof. filozofji Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. Jabłonowskich 6.

Wacław Sobieski, dr. filoz., prof. historji powszechnej Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. św. Filipa 5.

Robert Howard Lord, prof. historji nowożytnej w Harward University w Cambridge (U. S. A.). — Wybrany 12 maja 1921. — Cambridge U. S. A.

Władysław Konopczyński, dr. filoz., prof. historji polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Kraków, ul. Sobieskiego 3.

Juljusz Makarewicz, dr. praw, prof. prawa i procesu karnego Uniw. we Lwowie. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Lwów, ul. Mochnackiego 57.

Jan Rutkowski, dr. filoz., prof. historji gospodarczej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Poznań, ul. Kossaka 1, III p.

Stanisław Ciszewski, socjolog. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 4 (Stare Miasto).

Franciszek Gény, prof. prawa cywilnego Uniw. w Nancy. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Nancy.

Adam Chmiel, dyrektor Archiwum aktów dawnych m. Krakowa. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Kraków, ul. Jabłonowskich 28.

Jan Dąbrowski, dr. filoz., prof. historji średniow. Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Kraków, ul. Batorego 17.

Roman Rybarski, dr. praw, prof. skarbowości Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Warszawa, ul. Marszałkowska 153, m. 13.

Jan Kucharzewski[1]), historyk. — Wybrany dnia 15 czerwca 1926. — Warszawa, ul. Piękna 8.

Wacław Tokarz[2]), dr. filoz., pułkownik, szef Wojskowego Instytutu naukowo-wydawniczego w Warszawie. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Warszawa, ul. Wspólna 65 a, m. 5.

---

[1]) Jan Kucharzewski ur. 27 maja 1876 r. w Wysokiem Mazowieckiem (Ziemia łomżyńska). Gimnazjum filologiczne ukończył w Łomży w r. 1894; Wydział prawny Uniw. Warszawskiego w r. 1898. Od r. 1901—1914 wykładał historję ustroju konstytucyjnego Europy i historję doktryn ekonomicznych w zakładach średnich naukowych w Warszawie, na Kursach pedagogicznych dla kobiet, na Wyższych Kursach naukowych i w Wyższej Szkole handlowej. Od r. 1901 do 1906 był urzędnikiem Prokur. Król. Polskiego. Od sierpnia 1917 był szefem sekcji szkół wyższych przy Depart. Oświecenia, a od listopada 1917 do lutego 1918, t. j. do pokoju brzeskiego, prezesem Rady Ministrów. W r. 1923 mianowany został członkiem Stałego Sądu Rozjemczego w Hadze. Od 1911 jest człon. Tow. Nauk. Warszawskiego.

Ogłosił drukiem: 1) Zarys ogólny rozwoju stosunków rodzinnych (po ros. w Warszaw. Wiadom. uniwersyt., 1899). — 2) Początki prawa małżeńskiego (Warszawa 1901). — 3) Socjalizm prawniczy (tamże 1906). — 4) Narodowość a Państwo („Myśl Polska" 1907). — 5) Sprawa polska w parlamencie frankfurckim (Przegląd Narod. 1908; dopełnione i osobno wydane w 1918). — 6) Maurycy Mochnacki (1910). — 7) Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX w Kongresówce, na Litwie i Rusi oraz na Emigracji (1911). — 8) Epoka Paszkiewiczowska. Losy oświaty (1914). — 9) La Pologne et la Guerre (Lozanna 1915). — 10) Réflexions sur le problème polonais (tamże 1915). — 11) W imię jedności (tamże 1915). — 12) Powstanie Listopadowe (tamże 1916). — 13) L'Europe et le problème russo-polonais (tamże 1916). — 14) Les Polonais en Suisse au XIX siècle (tamże 1916). — 15) Une leçon du passé. Le Royaume Constitutionnel de Pologne 1815—1830 (tamże 1917). — 16) Rola dziejowa Polski (Warszawa 1920). — 17) La Pologne et l'Europe (Lozanna 1920). — 18) L'evolution de la nouvelle Pologne (tamże 1920). — 19) Le dilemme de la Haute Silésie (tamże 1921). — 20) Polska wobec świata (Warszawa 1921). — 21) Od białego caratu do czerwonego. Tom I—II (Warszawa 1923—1925). — 22) L'Aigle Blanc (4 tomy, Lozanna 1915—1917).

[2]) Wacław Tokarz ur. 7 czerwca 1873 w Częstochowie. Gimnazjum ukończył tamże w r. 1892. Studja historyczne na Wydziale

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

Ludwik Birkenmajer, dr. filoz., prof. historji nauk ścisłych Uniw. Jagiell. — Wybrany 9 maja 1893. — Kraków, ul. Garbarska 7 A.

Samuel Dickstein, prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany 9 maja 1893. — Warszawa, ul. Marszałkowska 117.

Juljan Sochocki, dr. matematyki, prof. matem. Uniw. w Leningradzie. — Wybrany 4 maja 1894. — Leningrad, Uniwersytet.

Władysław Szajnocha, dr. filoz., prof. geologji i paleontologji Uniw. Jagiell. — Wybrany 2 maja 1895. — Kraków, ul. Andrzeja Potockiego 4.

---

filozof. Uniw. Jagiell. pod kierunkiem prof. W. Zakrzewskiego, St. Smolki, A. Lewickiego, St. Krzyżanowskiego i St. Tarnowskiego; w r. 1902 uzyskał stopień doktora filozofji. W latach 1902—1909 był asystentem, a następnie docentem hist. powszechnej Uniw. Jag. W r. 1909 mianowany nadzwyczajnym, a w r. 1913 zwyczajnym prof. historji austrjackiej i powszechn.; był również docentem histor. powszechn. w krakowskiej Akademji Sztuk Pięknych. W r. 1914 wstąpił do Legjonów, a w r. 1920 zrezygnował z katedry. Od r. 1918 jest szefem Wojskowego Instytutu naukowo-wydawniczego w stopniu pułkownika piechoty (14 p. p.); wykłada w Wyższej Szkole Wojennej; jest redaktorem mies. „Bellona" i człon. Zarządu Tow. Wiedzy wojskowej.

Ogłosił drukiem: 1) Ostatnie lata Hugona Kołłątaja (Kraków 1905, 2 tomy). — 2) Galicja w początkach ery Józefińskiej (Kraków 1909). — 3) Warszawa przed wybuchem dnia 17 kwietnia 1794 roku (Kraków 1910). — 4) Kraków w początkach powstania styczniowego (Kraków 1915, 2 tomy). — 5) Armja Królestwa Polskiego (Piotrków 1917). — 6) Ostrołęka (Poznań 1922). — 7) Wyprawa łysobycka (Kraków 1924). — 8) Sprzysiężenie Wysockiego i noc listopadowa (Warszawa 1925). — 9) Marsz Madalińskiego (Warszawa 1926). — 10) Potyczka pod Szklarami (Warszawa 1918). — 11) Zarys historji wojny polsko-rosyjskiej r. 1831 (Warszawa 1922, wyd. jako rękop.). — 12) Komisja Edukacyjna i Uniwersytet Jagielloński (Warszawa 1924). — 13) Warszawa za czasów Rady Zastępczej Tymczasowej (Bibl. Warszawska 1911). — 14) Żołnierze Kościuszkowscy (Kraków 1915). — 15) Sprawa broni i amunicji w powstaniu listopadowem (Bellona 1918). — 16) Książę Józef jako wychowawca (Bellona 1922). — 17) Jak należy studjować historję wojen (Bellona 1920).

Juljan Talko-Hryncewicz, hon. prof. antropologji Uniw. Jagiell. — Wybrany 11 maja 1903. — Kraków, ul. Grodzka 53.

Józef Kowalski, dr. filoz., poseł Rpltej Pol. w Angorze. — Wybrany 22 maja 1912. — Angora, rue Stamboul, 3-me maison de l'Evkaf.

Adolf Beck, dr. medycyny, prof. fizjologji Uniw. we Lwowie. — Wybrany 2 maja 1913. — Lwów, ul. Asnyka 4.

Józef Eismond, prof. biologji Uniw. w Warszawie. — Wybrany 22 maja 1914. — Warszawa, ul. Koszykowa 49, m. 18.

Eugenjusz Romer, dr. filoz., prof. geografji Uniw. we Lwowie. — Wybrany 9 czerwca 1916. — Lwów, ul. Długosza 25.

Stefan Kreutz, dr. filoz., prof. mineralogji Uniw. Jagiell. — Wybrany 17 maja 1918. — Kraków, ul. Wolska 17.

Konstanty Janicki, dr. filoz., prof. zoologji Uniw. w Warszawie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26, Zakład zoolog.

• **Ludomir Sawicki**, dr. filoz., prof. geografji Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 listopada 1919. — Kraków, Dębniki, ul. Barska 41.

Tadeusz Banachiewicz, prof. astronomji Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. Kopernika 25.

Wawrzyniec Teisseyre, dr. filoz., prof. geologji i paleontologji Uniwersytetu we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, ul. Poniatowskiego 11.

Zygmunt Wóycicki, prof. botaniki ogólnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 28 maja 1920. — Warszawa, ul. Wspólna 16, m. 7.

Konstanty Zakrzewski, dr. filoz., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. Gołębia 13.

Czesław Białobrzeski, prof. fizyki teoretycznej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Hoża 69.

Szymon Dzierzgowski, inżynier, prof. higjeny Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 11.

Bolesław Hryniewiecki, dr. filoz., prof. systematyki i geografji roślin Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 maja 1921. — Warszawa, aleja Ujazdowska 6/8.

Jan Sleszyński, em. prof. matematyki Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 maja 1921. — Kraków, ul. Wygoda 7.

Jan Zaleski, dr. filoz., prof. chemji farmaceut. Uniw. w Warszawie — Wybrany 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Nowy Zjazd 5, m. 13.

Władysław Gorczyński, dr. nauk fizycz., dyr. Państw. Instytutu Meteorologicznego w Warszawie. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Warszawa, ul. Nowogrodzka 46.

Józef Markowski, dr. med., prof. anatomji opisowej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Lwów, ul. Piekarska 52.

Stefan Mazurkiewicz, dr. filoz., prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Warszawa, ul. Oboźna 11, m. 7.

Jan Wacław Stach, dyrektor Muzeum Fizjograficznego Pol. Akad. Umiej. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Kraków, ul. Dietlowska 90.

Wojciech Świętosławski, dr. chemji, prof. chemji fizycznej Politechniki w Warszawie. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Warszawa, ul. Koszykowa 75, m. 4.

George Bohn, prof. Collège de France w Paryżu. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Paryż.

Jan Hirschler, dr. filoz., prof. zoologiji i anatomji porównawczej Uniwer. we Lwowie. — Wybrany dnia 17 czerwca 1924. — Lwów, ul. Dąbrowskiego 3.

Stefan Banach, dr. filoz., prof. matematyki Uniw. we Lwowie. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Lwów, ul. św. Mikołaja 4.

Jan Czekanowski, dr. filoz., prof. antropologji i etnologji Uniw. Lwowskiego. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Lwów, ul. Stryjska 24.

Stefan Pieńkowski[1], dr. nauk fiz. i matem., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Warszawa, ul. Hoża 69, Zakład fizyczny.

---

[1]) Stefan Pieńkowski ur. 28 lipca 1883 w Młynowie (Ziemia łęczycka). Szkoły średnie ukończył w Warszawie; studja wyższe od-

†

ZMARLI.

Władysław Mickiewicz, literat, delegat Polskiej Akademji Umiejętności do Stacji Naukowej w Paryżu — członek czynny zagraniczny Wydziału filologicznego od r. 1921 — zmarł w Paryżu 9 czerwca 1926.

---

bywał w Liège, Brukseli, Heidelbergu. Stopień doktora nauk fizyczn. i matemat. uzyskał w Liège w r. 1910. Był tam asystentem przy katedrze fiz. doświadczalnej a od r. 1911 wykładał fizykę ogól. oraz elementy fiz. teoretycznej w Szkole Politechnicznej w Liège. W r. 1919 powołany do École des Mines w Mons na katedrę fizyki ogólnej — nie objął tej posady z powodu powołania go na katedrę fizyki doświadczalnej na Uniw. Warszawskim. W czasie pobytu zagranicą odbywał liczne podróże po Belgji, Francji i Holandji. Od r. 1919 jest człon. rzeczyw. Król. Tow. Nauk w Liège.

Ogłosił drukiem: 1) Sur la tension électrostatique (Bull. Acad. R. de Belg. 1910). — 2) Sur la tension électrostatique II (tamże 1910). — 3) Sur l'influence de la lumière sur la conductibilité des couches minces d'or et d'argent (tamże 1911). — 4) Sur l'absence de l'influence de la lumière sur la conductibilité des solutions fluorescents (tamże, 1911). — 5) Les actions podéromotrices des corps électrisés (Mem. Soc. R. d. Sciences, Liège, 1913). — 6) Sur la tension électrostatique (C. R. du Congr. Intern. de Rad. et d'Électr. Bruxelles 1910). — 7) Sur d'orrigine de quelques groupes de bandes dans le sprectre de l'étincelle de sels de strontium (Bull. Acad. R. de Belg. 1913). — 8) Emission des rayons X (Bull. de l'A. E. E. S. Novembre 1913). — 9) Emission des électrons sous l'action des rayons X (Bull. de l'A. E. E. S. Mai 1914). — 10) Une nouvelle forme de l'étincelle (Bull. Acad. R. de Belg. 1919). — 11) Sur la mesure des mobilités des ions par la méthode du condensateur plan (tamże 1921). — 12) Potencjał przy wyładowaniu przez krótkie iskry (Spraw. i Pr. P. Tow. fiz. 1924). — 13) Gradient of potential near the electrodes (Nature 1923). — 14) Luminiscence retardée observée dans l'air (Bull. Acad. Pol. d. Sc. Cracovie 1924). — 15) Extinction de la luminiscence retardée dans la vapeur du mercure (tamże 1924). — 16) Zanikanie świecenia zapóźnionego w parach rtęci (Spraw. P. Tow. fiz. 1925). — 17) Nowa metoda oznaczania spółczynnika pochłaniania światła w ciałach fluoryzujących (Spr. P. Tow. fiz. 1925 i Journal de Phys. et le Rad. 1925).

Gustaw Bauch, dr. filoz., prof. gimnazjalny w Wrocławiu — członek korespondent Wydziału filologicznego od r. 1902 — zmarł w Wrocławiu w r. 1924.

Władysław Smoleński, prof. historji polskiej nowożytnej Uniwersytetu w Warszawie — członek czynny krajowy Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1918 (korespondent od r. 1903) — zmarł w Warszawie 7 maja 1926.

Ernest Till, dr. praw, em. prof. prawa cywilnego Uniwersytetu we Lwowie — członek korespondent Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1897 — zmarł we Lwowie 21 marca 1926.

Ks. Władysław Chotkowski, dr. teologji, em. profesor historji kościelnej Uniwersytetu Jagiellońskiego — członek korespondent Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1908 — zmarł w Rabce dnia 13 lipca 1926.

STAŁE KOMISJE AKADEMICKIE.

I. Wydział filologiczny.

1. Komisja historji sztuki.

Przewodniczący: Stanisław Tomkowicz [1]).

Sekretarz: Marja Jarosławiecka.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)
Zofja Ameisenowa.
Włodzimierz Antoniewicz (Warszawa)
Oswald Balzer (Lwów)
Zygmunt Batowski (Warszawa)
Klemens Bąkowski
Ludwik Bernacki (Lwów)
Ludwik Birkenmajer
Adam Bochnak
Ferdynand Bostel (Lwów)
Jan Bukowski
Edmund Bulanda (Lwów)
Adam Chmiel
Aleksander Czołowski (Lwów)
Ludwik Ćwikliński (Poznań)
Włodzimierz Demetrykiewicz
Ks. Szczęsny Dettloff (Poznań)
Jerzy Dobrzycki
Władysław Ekielski
Ks. Jan Fijałek
Ludwik Finkel (Lwów)
Kazimiera Furmankiewiczówna
Marjan Gumowski (Poznań)
Zygmunt Hendel
Marja Jarosławiecka

[1]) Niewymienienie miejsca oznacza Kraków.

Stefan Komornicki
Feliks Kopera
Władysław Kozicki (Lwów)
Ks. Tadeusz Kruszyński
Alfred Lauterbach (Warszawa)
Leonard Lepszy
Marjan Morelowski
Józef Muczkowski
Jerzy Mycielski
Sławomir Odrzywolski
Juljan Pagaczewski
Nikodem Pajzderski (Poznań)
Fryderyk Papée
Leon Piniński (Lwów)
Władysław Podlacha (Lwów)
Jan Ptaśnik (Lwów)
Ludwik Puszet
Witold Rubczyński
Władysław Semkowicz
Kazimierz Skórewicz (Warszawa)
Józef Smoleński (Warszawa)
Władysław Stroner (Lwów)
Stanisław Świerz
Tadeusz Stryjeński
Tadeusz Szydłowski
Adolf Szyszko-Bohusz
Wład. Tatarkiewicz (Warszawa)
Stanisław Tomkowicz
Mieczysław Treter (Warszawa)
W. Stanisław Turczyński (Warszawa)
Jerzy Warchałowski
Michał Witanowski (Piotrków)
Stan. Witkowski (Lwów)
Jan Zubrzycki (Lwów)

Członkowie lwowscy Komisji historji sztuki stanowią osobne grono.

II. Komisja językowa.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Jan Łoś.

Sekretarz: Piotr Jaworek.

Członkowie:

Karol Appel (Warszawa)
Jan Baudouin de Courtenay (Warszawa)
Tytus Benni (Warszawa)
Eryk Berneker (Monachjum)
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)
Aleksander Brückner (Berlin)
Olgierd Chomiński (Wilno)
Stanisław Ciszewski (Warszawa)
Ludwik Ćwikliński (Poznań)
Stanisław Dobrzycki (Poznań)
Bolesław Erzepki (Poznań)
Andrzej Gawroński (Lwów)
Piotr Jaworek
Adam Kleczkowski (Poznań)
Edward Klich (Poznań)

Ks. Stanisław Kozierowski (Poznań)
Adam Antoni Kryński (Warszawa)
Stefan Kulbakin (Belgrad)
Jan Leciejewski (Lwów)
Tadeusz Lehr-Spławiński (Lwów)
Jan Łoś
Antoni Meillet (Paryż)
Józef Mikkola (Helsingfors)
Ernest Muka (Budziszyn)
Kazimierz Nitsch
Henryk Oesterreicher
Holger Pedersen (Kopenhaga)
Wiktor Porzeziński (Warszawa)
Stanisław Ptaszycki (Lublin)
Józef Rostafiński
Jan M. Rozwadowski
Mikołaj Rudnicki (Poznań)
Stanisław Słoński (Warszawa)
Ignacy Stein (Poznań)
Stanisław Szober (Warszawa)
Antoni Śmieszek (Poznań)
Witold Taszycki
Tore Torbiörnsson (Upsala)
Henryk Ułaszyn (Poznań)
Stanisław Wędkiewicz
Roman Zawiliński
Juljusz Zborowski-Kostrakiewicz (Zakopane)

III. Komisja do badań w zakresie literatury i oświaty w Polsce.

Przewodniczący: Stanisław Windakiewicz.

Sekretarz: Aleksander Łucki.

Członkowie:

Ludwik Bernacki (Lwów)
Józef Bieliński (Warszawa)
Ludwik Birkenmajer
Michał Bobrzyński (Garby)
Wacław Borowy (Warszawa)
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)
Jan Bystrzycki
Adam Chmiel
Ignacy Chrzanowski
Isak Collijn (Stockholm)
Jan Czubek
Samuel Dickstein (Warszawa)
Stanisław Dobrzycki (Poznań)
Bolesław Erzepki (Poznań)
Stanisław Estreicher
Ks. Jan Fijałek
Władysław Folkierski
Tadeusz Grabowski (Poznań)
Tad. Stanisław Grabowski (Warszawa)
Bronisław Gubrynowicz (Warszawa)
Wiktor Hahn (Lublin)
Ferdynand Hoesick (Warszawa)

Michał Janik
Alfred Jensen (Stockholm)
Józef Kallenbach
Juljusz Kleiner (Lwów)
Kazimierz Kolbuszewski (Wilno)
Feliks Koneczny (Wilno)
Feliks Kopera
Stanisław Kościałkowski (Wilno)
Stanisław Kossowski (Lwów)
Stanisław Kot
Aleksand Kraushar (Warszawa)
Manfred Kridl (Warszawa)
Ad. Antoni Kryński (Warszawa)
Eugenjusz Kucharski (Lwów)
Leon Kulczyński
Jan Lachs
Stanisław Lam (Warszawa)
Leonard Lepszy
Stanisław Łempicki (Lwów)
Zygmunt Łempicki (Warszawa)
Jan Łoś
Aleksander Łucki
Maurycy Mann (Warszawa)
Mikołaj Mazanowski
Henryk Mościcki (Warszawa)
Jerzy Mycielski
Kazimierz Nitsch
St. Pietraszkiewiczówna (Wilno)
Stanisław Pigoń (Wilno)
Franc. Pułaski (Warszawa)
Jan Ptaśnik (Lwów)
Stanisław Ptaszycki (Lublin)
Marjan Reiter (Warszawa)
Michał Rolle (Lwów)
Józef Rostafiński
Witold Rubczyński
Tadeusz Sinko
Zofja Gąsiorowska-Szmydtowa (Warszawa)
Stanisław Szpotański (Paryż)
Marjan Szyjkowski (Praga)
Stanisław Tomkowicz
Henryk Trzpis (Bochnia)
Stanisław Turowski (Zakopane)
Józef Ujejski (Warszawa)
Zygm. Wasilewski (Warszawa)
Stanisław Windakiewicz
Kaz. Wójcicki (Warszawa)
Roman Zawiliński
Marjan Zdziechowski (Wilno)

IV. Komisja filologiczna.

Przewodniczący: Vacat.

Zastępca Przewodniczącego: Leon Sternbach.

Sekretarz: Vacat.

Członkowie:

Stanisław Bednarski
Edmund Bulanda (Lwów)
Bogusław Butrymowicz
Franciszek Chowaniec
Michał Bogucki
Ludwik Ćwikliński (Poznań)
Bronisław Daniec
Wiktor Hahn (Lublin)

Seweryn Hammer
Michał Jezienicki (Stanisławów)
Jan Kopacz (Lwów)
Stanisław Kot
Tadeusz Lewicki (Lwów)
Piotr Liszkowicz
Franciszek Nagórzański (Lwów)
Jan Pelczar
Ludwik Piotrowicz
Gustaw Przychocki (Warszawa)
Joachim Reinhold (Lublin)
Jan M. Rozwadowski
Stanisław Rzepiński
Mikołaj Sabat (Stanisławów)
Jan Sajdak (Poznań)
Tadeusz Sinko
Wincenty Śmiałek (Lwów)
Karol Stach
Leon Sternbach
Stanisław Stroński (Warszawa)
Franciszek Terlikowski (Lwów)
Stanisław Wędkiewicz
Józef Winkowski
Stanisław Witkowski (Lwów)

W skład Komisji wchodzi Komitet do wydawnictwa pism Greckich OO. Kościoła IV wieku:

Przewodniczący: Leon Sternbach.

Zastępca Przewodniczącego: Tadeusz Sinko.

Sekretarz: Vacat.

VI. Komisja orjentalistyczna.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Jan Łoś.

Sekretarz: Tadeusz Kowalski.

Członkowie:

Jan Czekanowski (Lwów)
Ks. Bohdan Dawidowicz (Lwów)
Włodzimierz Demetrykiewicz
Władysław Kotwicz (Lwów)
Tadeusz Kowalski
Dawid Künstlinger
Jan Łoś
Stanisław F. Michalski (Warszawa)
Ks. Wilhelm Michalski (Warszawa)
Kazimierz Nitsch

Edward Piekarski (Leningrad)
Jan M. Rozwadowski
Mojżesz Schorr (Lwów)
Antoni Śmieszek (Poznań)
Zygmunt Smogorzewski (Lwów)
Leon Sternbach
Ks. Władysław Szczepański (Warszawa)
Juljan Talko-Hryncewicz
J. Wajnberg (Warszawa)

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

I. Komisja historyczna.

Przewodniczący i Dyrektor zbiorów i wydawnictw: Ks. Jan Fijałek.

Zastępca Przewodniczącego: Władysław Semkowicz.

Sekretarz: Jan Dąbrowski.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)
Oswald Balzer (Lwów)
Eugenjusz Barwiński (Lwów)
Michał Bobrzyński (Garby)
Władysław Bogatyński
Ferdynand Bostel (Lwów)
W. A. Bruchnalski (Lwów)
Franciszek Bujak (Lwów)
Adam Chmiel
Kazimierz Chodynicki (Wilno)
Ludwik Ćwikliński (Poznań)
Aleksander Czołowski (Lwów)
Jan Dąbrowski
Bronisław Dembiński (Poznań)
Adorjan Divéky (Warszawa)
Edmund Długopolski
Kazimierz Dobrowolski
Franciszek Duda
Ks. Jan Fijałek
Ludwik Finkel (Lwów)
Ks. Biskup Michał Godlewski
Roman Grodecki
Ludwik Grossé (Warszawa)
Oskar Halecki (Warszawa)
Marceli Handelsman (Warszawa)
Kazim. Kaczmarczyk (Poznań)
Witold Kamieniecki (Warszawa)
Stanisł. Kętrzyński (Warszawa)
Emil Kipa (Warszawa)
Abdon Kłodziński
Adam Kłodziński
Ludwik Kolankowski
Feliks Koneczny (Wilno)
Władysław Konopczyński
Stan. Kościałkowski (Wilno)
Stanisław Kot
Aleks. Kraushar (Warszawa)
Edward Kuntze
Stanisław Kutrzeba
Leonard Lepszy
Ks. Henryk Likowski (Poznań)
Marjan Łodyński (Warszawa)

Emil Teofil Modelski (Wilno)
Jerzy Mycielski
Czesław Nanke (Lwów)
Fryderyk Papée
Alfons Parczewski (Wilno)
Bron. Pawłowski (Warszawa)
Antoni Prochaska (Lwów)
Jan Ptaśnik (Lwów)
Stanisław Ptaszycki (Lublin)
Kazimierz Pułaski (Warszawa)
Zygmunt Radzimiński (Lwów)
Henr. Radziszewski (Warszawa)
Władysław Semkowicz
Adam Skałkowski (Poznań)
Mieczysław Skibiński
Wacław Sobieski
Adam Szelągowski (Lwów)
Wacław Tokarz (Warszawa)
Kaz. Tymieniecki (Poznań)
Tadeusz Wałek (Warszawa)
Stanisław Windakiewicz
Stanisław Zakrzewski (Lwów)

II. Komisja prawnicza.

Przewodniczący i Dyrektor zbiorów i wydawnictw: Stanisław Kutrzeba.

Sekretarz: Adam Krzyżanowski.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)
Oswald Balzer (Lwów)
Michał Bobrzyński (Garby)
Józef Brzeziński
Stanisław Bukowiecki (Warszawa)
Józef Buzek (Warszawa)
Marceli Chlamtacz (Lwów)
Edward Dubanowicz (Warszawa)
Tadeusz Dziurzyński
Stanisław Estreicher
Franc. Ksawery Fierich
Ks. Jan Fijałek
Antoni Górski (Warszawa)
Alfred Halban (Lwów)
Marceli Handelsman (Warszawa)
W. Leopold Jaworski
Henryk Konic (Warszawa)
Antoni Kostanecki (Warszawa)
Edmund Krzymuski
Adam Krzyżanowski
Kazimierz Kumaniecki
Stanisław Kutrzeba
Zygmunt Lisowski (Poznań)
Juljan Makarewicz (Lwów)
Antoni Peretiatkowicz (Poznań)
Michał Rostworowski
Jan Rutkowski (Poznań)
Roman Rybarski (Warszawa)
Józef Siemieński (Warszawa)
Adolf Suligowski (Warszawa)
Stanisław Wróblewski (Warszawa)
Władysław Wróblewski (Warszawa)
Fryderyk Zoll

III. Komisja historji filozofji polskiej.

Przewodniczący: Witold Rubczyński.

Zastępca Przewodniczącego: Kazimierz Twardowski.

Sekretarz: Ks. Konstanty Michalski.

Członkowie:

Szymon Askenazy (Warszawa)
Józef Bieliński (Warszawa)
Aleksander Birkenmajer
Ludwik Birkenmajer
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)
Jan St. Bystroń
Ludwik Chmaj
Ignacy Chrzanowski
August Cieszkowski (Poznań)
Zofja Daszyńska-Golińska (Warszawa)
Michał Dziewicki
Samuel Dickstein (Warszawa)
Ks. Jan Fijałek
Tadeusz Garbowski
Wojciech Gielecki
Stanisław Gołąb
Tadeusz Grabowski (Poznań)
Stefan Harassek
Józef Kallenbach
Stanisław Kot
Jan Łoś
Jan Łukasiewicz (Warszawa)
Ks. Konstanty Michalski
Ignacy Myślicki (Warszawa)
Antoni Peretiatkowicz (Poznań)
Stanisław Pigoń (Wilno)
Zenon Przesmycki (Warszawa)
Jan Michał Rozwadowski
Witold Rubczyński
Tadeusz Sinko
Michał Sobeski (Poznań)
Marjan Szyjkowski (Praga)
Bohdan Szyszkowski
Wład. Tatarkiewicz (Warszawa)
Kazimierz Twardowski (Lwów)
Józef Ujejski (Warszawa)
Mścisław Wartenberg (Lwów)
Wiktor Wąsik (Warszawa)
Stanisław Windakiewicz
Władysław Witwicki (Warszawa)
Ks. Adam Woroniecki (Lublin)
Adam Wrzosek (Poznań)
Adam Żółtowski (Poznań)

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

I. Komisja fizjograficzna.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Sekretarz: Jan Stach.

Członkowie:

Leopold Adametz (Wiedeń)
Henryk Arctowski (Lwów)
Tadeusz Banachiewicz
Jan Bayger (Lwów)
Franciszek Bieda
Czesław Bieżanko (Gniezno)
Ludwik Birkenmajer
Jan Blitek (Katowice)
Józef Marjan Bocheński
Karol Bogdanowicz
Jan Bowkiewicz (Wilno)
Józef Brzeziński (Prądnik Czerwony)
Bolesław Bujalski (Bitków)
Odo Bujwid (Warszawa)
Jan Czarnocki (Warszawa)
Jan Czekanowski (Lwów)
Kazimierz Demel (Hel)
Włodzimierz Demetrykiewicz
Antoni Dobrowolski (Warszawa)
Janusz Domaniewski (Zakopane)
Roman Dreżepolski (Poznań)
Benedykt Dybowski (Lwów)
Władysław Dziewulski (Wilno)
Seweryn Dziubałtowski (Warszawa)
Wilhelm Friedberg (Poznań)
Józef Fudakowski
Benedykt Fuliński (Lwów)
Jan Gadomski
Tadeusz Garbowski
Antoni Gaweł
Michał Gedroyć (Krzemieniec)
Emil Godlewski sen. (Puławy)
Emil Godlewski iun.
Walery Goetel
Stanisław Goliński (Puławy)
Władysław Gorczyński (Warszawa)
Lucjan Grabowski (Lwów)
Marjan Grabowski (Tarnów)
Jan Grochmalicki (Poznań)
Roman Gutwiński
Jan Hirschler (Lwów)
Ludwik Horwitz (Warszawa)
Henryk Hoyer
Bolesław Hryniewiecki (Warszawa)

Eugenjusz Jabłoński (Warszawa)
Antoni Jakóbski (Poznań)
Jan Jarosz
Stanisław Jaskólski
Hieronim Jawłowski (Wilno)
Wład. Jedliński (Warszawa)
Tytus Kaucki (Lwów)
Michał Kamieński (Warszawa)
Jan Karpowicz (Cząbrów, pod Nowogródkiem)
Kazimierz Kaznowski (Kielce)
Jan Kinel (Lwów)
Roman Kobendza (Warszawa)
Marjan Koczwara (Lwów)
Janusz Kołodziejczyk (Warszawa)
Stanisław Kontkiewicz (Warszawa)
Stefan Kopeć (Puławy)
Helena Koporska (Lublin)
Stanisł. Kosińska (Warszawa)
Konst. Kowalewski (Warszawa)
Ludwik Kowalski
Hugo Kowarzyk (Jaworzno)
Aleksander Kozikowski (Lwów)
Aniela Kozłowska
Adam Krasucki (Lwów)
Stefan Kreutz
Ignacy Król
Seweryn Krzemieniewski (Lwów)
Witold Kulesza (Poznań)
Stanisław Kulczyński (Lwów)
Włodzimierz Kulmatycki (Bydgoszcz)
Czesław Kuźniar (Warszawa)
Wiktor Kuźniar

Wacław Lastowski (Bieniakonie)
Stanisław Lencewicz (Warszawa)
Jan Lewiński (Warszawa)
Flora Lilienfeldówna
Jerzy Lilpop
Miecz. Limanowski (Warszawa)
Alfred Lityński (Wigry)
Michał Łempicki (Warszawa)
Jarosław Łomnicki (Lwów)
Paweł Łoziński
Walery Łoziński
Józef Łukaszewicz (Wilno)
Adam Łuniewski (Warszawa)
Stefan Makowiecki (Lwów)
Stanisław Małkowski (Warszawa)
Edward Mazur (Podgórze)
Alojzy Mazurek (Warszawa)
Kazimierz Miczyński
Władysław Mierzejewski (Wilno)
Stanisław Minkiewicz (Puławy)
Zygmunt Mokrzecki (Warszawa)
Józef Motyka
Józef Morozewicz (Warszawa)
Jan Muszyński (Wilno)
Bolesław Namysłowski (Poznań)
Apolinary Negrusz
Witold Niesiołowski
Edward Lubicz Niezabitowski (Poznań)
Emil Nikiel (Jaworzno)
Jan Noskiewicz (Lwów)
Jan Nowak
Józef Paczoski (Białowieża)
Edward Passendorfer
Stanisław Pawłowski (Poznań)
Bogumił Pawłowski
Kazimierz Piech

Feliks Piestrak (Wieliczka)
Adam Piwowar (Dąbrowa Górn.)
Wilhelm Pokorny (Lwów)
Marja Polaczkówna (Lwów)
Władysław Poliński (Warszawa)
Józef Premik
Jan Prüffer (Wilno)
Ferd. Rabowski (Warszawa)
Mirosław Ramułt
Jan Rivola (Poznań)
Wojciech Rogala (Lwów)
Kazimierz Rogóyski (Wilno)
Jan Romaniszyn (Lwów)
Eugenjusz Romer (Lwów)
Romuald Rosłoński (Przemyśl)
Józef Rostafiński
Wacław Roszkowski (Warszawa)
Kazimierz Rouppert
Zygmunt Rozen
Jan Ruszkowski (Poznań)
Jan Rychlicki
Bronisław Rydzewski (Wilno)
Józef Ryzner (Lwów)
Jan Samsonowicz (Warszawa)
Ludomir Sawicki
Edward Schechtel (Poznań)
Fryderyk Schille (Strzałków koło Stryja)
Antoni Schimitzek (Siersza)
Michał Siedlecki
Wincenty Siemaszko (Skierniewice)
Jan Siemiradzki (Lwów)
Tadeusz Sikorski
Kazimierz Simm (Cieszyn)
Ludwik Sitowski (Poznań)
Witold Sławiński (Wilno)
Piotr Słonimski (Warszawa)
Jerzy Smoleński
Władysław Smosarski (Poznań)
Stanisław Smreczyński sen.
Stanisław Smreczyński jun.
Marjan Sokołowski
Stanisław Sokołowski sen.
Jan Stach
Konstanty Stecki (Poznań)
Witold Stefański (Warszawa)
Edward Stenz (Warszawa)
Stefan Stobiecki
August Stöckl (Lwów)
Fortunat Stroński (Lwów)
Ks. Bolesł. Strzeszewski (Płock)
Stanisław Sumiński (Warszawa)
Leon Syroczyński (Lwów)
Walery Swederski (Lwów)
Michał Swiątkiewicz (Lwów)
Bohdan Świderski (Warszawa)
Władysław Szafer
Kazimierz Szafnagel (Kuszlany)
Władysław Szajnocha
Władysław Szaniawski (Przegoliny)
Jan Sztolcman (Warszawa)
Kazimierz Szulc (Warszawa)
Jan Szulczewski (Poznań)
Franciszek Szychliński (Poznań)
Dezydery Szymkiewicz (Lwów)
Wawrzyniec Teisseyre (Lwów)
Szymon Tenenbaum (Warszawa)
F. K. Terlikowski (Poznań)
Juljan Tokarski (Lwów)
Tadeusz Trella (Przemyśl)
Józef Trzebiński (Wilno)

Seweryn Udziela (Podgórze)
Władysław Vorbrodt
Antoni Wagner (Warszawa)
Ks. Franciszek Wawrzyniak (Dziekanowice)
Stanisław Weigner
Herkulan Weigt
Zygmunt Weyberg (Lwów)
Szymon Wierdak (Lwów)
Kazimierz Wieze (Poznań)
Jan Wilczyński (Wilno)
Tadeusz Wilczyński (Lwów)
Edward Windakiewicz
Stanisław Wisłouch (Warszawa)
Piotr Wiśniewski (Wilno)
Tadeusz Wiśniowski (Lwów)
Józef Witkowski
Adam Wodziczko (Poznań)
Tadeusz Wolski (Warszawa)
Stan. Wołłosowicz (Warszawa)
Jadwiga Wołoszyńska
Tadeusz Woyno (Warszawa)
Kazimierz Wójcik (Poznań)
Zygmunt Wóycicki (Warszawa)
Antoni Wróblewski (Lwów)
Jan Zabłocki
Zofja Zaćwilichowska
Jan Zaćwilichowski
Edmund Załęski
Jan Zerndt
August Zierhoffer (Lwów)
Władysław Żelechowski
Kazimierz Żorawski (Warszawa)

Prace tej Komisji są rozdzielone na pięć ośrodków (Kraków, Lwów, Poznań, Warszawa i Wilno); w każdym istnieją 4 sekcje. W Krakowie pod kierunkiem: 1) *geofizyczna* — prof. Banachiewicza; 2) *geologiczna* — prof. Nowaka; 3) *botaniczna* — prof. Szafera; 4) *zoologiczna* — prof. Hoyera.

II. Komisja historji nauk matematyczno-przyrodniczych.

Przewodniczący: Józef Rostafiński.

Sekretarz: Aleksander Birkenmajer.

Członkowie:

Józef Bieliński (Warszawa)
Aleksander Birkenmajer
Ludwik Birkenmajer
Franciszek Bujak (Lwów)
Stanisław Ciechanowski
Isak Collijn (Stockholm)
Ks. Konstanty Czaykowski
Samuel Dickstein (Warszawa)
Tadeusz Estreicher
Franciszek Fuchs
Franciszek Giedroyć (Warszawa)
Ks. Feliks Hortyński
Aleksander Kraushar (Warszawa)
Feliks Kucharzewski (Warszawa)
Jan Lachs

Władysław Natanson
Stefan Pawlik (Lwów)
Józef Rostafiński
Władysław Szumowski
Jan Tur (Warszawa)
Adam Wrzosek (Poznań)
Władysław Zahorski (Wilno)
Jan Zawidzki (Warszawa)

IV. Komisje wspólne.

I. Komisja antropologji i prehistorji.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Sekretarz: Józef Żurowski.

Członkowie:

1. Sekcja antropologiczna.

Stanisław Ciechanowski
Jan Czekanowski (Lwów)
E. Czepurkowskij (Władywostok)
Henryk Hoyer
A. Hrdlička (Washington)
Kazimierz Kostanecki
Edward Loth (Warszawa).
Aleksander Maciesza (Płock)
Ernest Maydell
Jan Mydlarski (Warszawa)
Jan Olbrycht
Roman Prawocheński
Michał Reicher (Warszawa)
Olga Spitzer-Willerowa
Karol Stojanowski (Poznań)
Kazimierz Stołychwo (Warszawa)
Leon Wachholz
Adam Wrzosek (Poznań)
Edmund Załęski

2. Sekcja prehistoryczna.

Włodzimierz Antoniewicz (Warszawa)
Michał Brenstein (Wilno)
Jan Stan. Czarnowski (Kielce)
Włodzimierz Demetrykiewicz
Michał Drewko (Warszawa)
Bolesław Erzepki (Poznań)
Henryk Hoyer
Roman Jakimowicz (Warszawa)
Bohdan Janusz (Lwów)
Józef Kostrzewski (Poznań)
Ludwik Krzywicki (Warszawa)
Stefan Krukowski (Warszawa)
Lubor Niederle (Praga)
Ludwik Sawicki (Warszawa)
Stanisław Tomkowicz
Zygmunt Zakrzewski (Poznań)
Józef Żurowski

II. Komisja etnograficzna.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Seweryn Udziela.

Sekretarz: Jan Stanisław Bystroń.

Członkowie:

Franciszek Bujak (Lwów)
Jan Stanisław Bystroń
Adam Chętnik (Nowogród nad Narwią)
Adolf Chybiński (Lwów)
Stanisław Ciszewski (Warszawa)
Jan Czekanowski (Lwów)
Stanisław Dobrzycki (Poznań)
Kazimierz Dobrowolski
Cezarja Ehrenkreutzowa (Wilno)
Stanisław Estreicher
Adam Fischer (Lwów)
Eugenjusz Frankowski (Poznań)
Zdzisław Jachimecki
Witold Klinger (Poznań)
Ludwik Krzywicki (Warszawa)
Leonard Lepszy
Jan Łoś
Kazimierz Moszyński
Kazimierz Nitsch
Stanisław Poniatowski (Warszawa)
Józef Rostafiński
Jan M. Rozwadowski
Ludomir Sawicki
Władysław Semkowicz
Juljan Talko-Hryncewicz
Seweryn Udziela
Stanisław Windakiewicz
Roman Zawiliński
Juljusz Zborowski (Zakopane)

III. Komisja geograficzna.

Przewodniczący: Eugenjusz Romer.

Sekretarz: Ludomir Sawicki.

Członkowie:

Henryk Arctowski (Lwów)
Franciszek Bujak (Lwów)
Jan Stanisław Bystroń
Jan Czarnocki (Warszawa)
Stefan Czarnowski (Warszawa)
Jan Czekanowski (Lwów)
Regina Danysz-Fleszarowa (Warszawa)
Kazimierz Demel (Hel)
Antoni Dobrowolski (Warszawa)
Janusz Domaniewski (Zakopane)
Seweryn Dziubałtowski (Warszawa)
Benedykt Fuliński (Lwów)
Adam Gadomski
Ferdynand Goetel (Warszawa)

Walery Goetel
Wład. Gorczyński (Warszawa)
Jan Grochmalicki (Poznań)
Marc. Handelsman (Warszawa)
Jan Hirschler (Lwów)
Antoni Jakubski (Poznań)
Aleks. Janowski (Warszawa)
Juljusz Jurczyński (Łódź)
Witold Kamieniecki (Warszawa)
Jan Kinel (Lwów)
Marjan Koczwara (Lwów)
Stanisław Korbel
Józef Kostrzewski (Poznań)
Władysław Kotwicz (Lwów)
Tadeusz Kowalski
Ks. Stan. Kozierowski (Skórzewo)
Aleksander Kozikowski (Lwów)
Stefan Kreutz
Włodzimierz Kubijowicz
Stanisław Kulczyński (Lwów)
Witold Kulesza (Poznań)
Stanisław Kutrzeba
Stan. Lencewicz (Warszawa)
Jan Lewiński (Warszawa)
Alfred Lityński (Wigry)
Jerzy Loth (Warszawa)
Jarosław Łomnicki (Lwów)
Walery Łoziński
Józef Łukaszewicz (Wilno)
Stan. Małkowski (Warszawa)
Stan. Minkiewicz (Puławy)
Zygmunt Mokrzecki (Warszawa)
Kazimierz Moszyński
Jan Natanson-Leski (Warszawa)
Stanisława Niemcówna
Edward Niezabitowski (Poznań)
Kazimierz Nitsch
Jan Noskiewicz (Lwów)
Jan Nowak
Stan. Nowakowski (Poznań)
Bolesław Olszewicz (Poznań)
Zdzisław Opolski (Krzemieniec)
Józef Paczoski (Poznań)
Bogumił Pawłowski
Stanisław Pawłowski (Poznań)
Bronisław Piątkiewicz
Wilhelm Pokorny (Lwów)
Marja Polaczkówna (Lwów)
Wład. Poliński (Warszawa)
Stan. Poniatowski (Warszawa)
Eugenjusz Romer (Lwów)
Józef Rostafiński
Kazimierz Rouppert
Jan Samsonowicz (Warszawa)
Ludomir Sawicki
Edward Schechtel (Poznań)
Władysław Semkowicz
Michał Siedlecki
Ludwik Sitowski (Poznań)
Jerzy Smoleński
Marjan Sokołowski
Stanisław Sokołowski
Jan Stach
Konstanty Stecki (Poznań)
Kazimierz Stołyhwo (Warszawa)
Antoni Sujkowski (Warszawa)
Władysław Szafer
Jan Sztolcman (Warszawa)
Kazimierz Szulc (Warszawa)
Teofil Szumański (Lwów)
Dezydery Szymkiewicz (Lwów)
Juljan Talko-Hryncewicz
Seweryn Udziela
Roman Umiastowski (Wilno)

Antoni Wagner (Warszawa)
Józef Wąsowicz (Lwów)
Herkulan Weigt
Szymon Wierdak (Lwów)
Tadeusz Wilczyński (Lwów)
Stan. Wołłosowicz (Warszawa)
Jadwiga Wołoszyńska
Juljusz Zborowski (Zakopane)
Tadeusz Zubrzycki (Warszawa)
August Zierhoffer (Lwów)
Władysław Żelechowski

Stacja Naukowa Polska w Paryżu.
Bibljoteka Polska (6, Quai d'Orléans).

Delegat Pol. Akademji Umiejętności: *Vacat*
Kustosz: *Vacat*
Bibljotekarz: Stanisław Piotr Koczorowski.
Asystentka Bibljoteki: Bronisława Mońkiewiczówna.

Komitet miejscowy: Adam ks. Czartoryski — przewodniczący; *Vacat* — sekretarz; Stanisław Henryk Badeni, Tadeusz Chojecki, Józef Przeździecki, Gustaw Taube, Dionizy Zaleski.

BIBLJOTEKA AKADEMJI.

Inspektor Bibljoteki: Prof. Jan M. Rozwadowski (j. w.).
Dyrektor Bibljoteki: Władysław Baran.
Bibljotekarka: Helena d'Abancourt.
Pomocnik Bibljotekarza: Józef Węgrzyn.

MUZEUM FIZJOGRAFICZNE.

Dyrektor Muzeum: Prof. Jan Stach.
Kustosz działu zoolog.: Dr. Józef Fudakowski.
Kustosz działu botan.: Dr. Jerzy Lilpop.
Kustosz działu geolog.: Eugenjusz Panow.

MUZEUM ARCHEOLOGICZNE.

Kustosz: Prof. Dr. Włodzimierz Demetrykiewicz.
Zastępca Kustosza: Tadeusz Reyman.

KANCELARJA AKADEMJI.

Według § 23 Statutu Kancelarja Akademji znajduje się pod zarządem Sekretarza Generalnego.

SKŁAD.

Dyrektor Kancelarji: Józef Rydel.
Kierownik magazynu: Kazimierz Hałaciński.
Urzędnicy: Regina Szewczykówna, Marja Wróblewska.
Podskarbi: Józef Patykiewicz.
Rachmistrz: Edward Pompa.

Sprzedaż wydawnictw znajduje się

w Księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie (Rynek Główny).

Woźny Akademji: Józef Stopa i siedmiu pomocników.

SPRAWOZDANIE Z WYDAWNICTW I CZYNNOŚCI POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI OD CZERWCA 1925 DO CZERWCA 1926.

Sprawozdanie z wydawnictw i czynności Polskiej Akademji Umiejętności od czerwca 1925 do czerwca 1926.

Encyklopedja polska. Zapowiedziany już dwukrotnie przedruk dwóch tomów Encyklopedji, zawierających „Dzieje literatury pięknej“, i w roku sprawozdawczym nie doszedł do skutku z powodu trudności znalezienia współpracowników do niektórych działów; pewne działy są już opracowane i jest nadzieja, że druk rozpocznie się w najbliższym okresie sprawozdawczym. Postępują również naprzód, acz powoli, prace przygotowawcze do działu „Geografji historycznej“, oraz działów „Historji sztuki“ i „Etnografji“; postanowiono nadto ukończyć dział historji politycznej przez wydanie tomu, poświęconego historji porozbiorowej.

W serji podręczników nauk ścisłych ukazały się, zapowiedziane już w roku zeszłym: 1) prof. L. Adametza: „Hodowla ogólna zwierząt domowych“, przełożona z niemieckiego rękopisu przez Zdz. Zabielskiego, która wyszła równocześnie w języku polskim, czeskim, rumuńskim i niemieckim, oraz 2) prof. A. Rosenblatta: „Geometrja analityczna na płaszczyźnie“. W druku znajduje się książka prof. J. Kozaka: „Podręcznik do ćwi-

czeń chemicznych", i jest nadzieja, że już z początkiem nowego roku szkolnego znajdzie się w rękach uczącej się młodzieży. W najbliższym czasie rozpocznie się druk „Anatomji porównawczej" pióra prof. H. Hoyera. Z Anatomji człowieka wydano zapowiedziany już w roku przeszłym zeszyt 2 tomu IV. Ma wkrótce rozpocząć się druk zeszytu 1 tomu IV w opracowaniu prof. J. Markowskiego, który będzie zakończeniem tego wydawnictwa. Nowe wydanie tomów II i III zostało już podjęte.

Z podręczników humanistycznych ukazały się na półkach księgarskich tom I i II książki prof. St. Witkowskiego „Historjografja grecka i nauki pokrewne". Druk tomu III i ostatniego już się rozpoczął.

Komisja antropologiczna. Na posiedzeniach Komisji antropologicznej referował prof. J. St. Bystroń: „Próba ujęcia całokształtu ludoznawstwa polskiego", — a dr. J. Żurowski: „O dotychczasowym stanie badań przedhistorycznych okolicy Krakowa, o ich postępie w latach ostatnich i o planie na przyszłość".

Na osobnych posiedzeniach omówiono gruntownie potrzebę podziału dzisiejszej Komisji antropologicznej na dwie komisje odrębne, t. j. Komisję etnograficzną i Komisję antropologiczno-prehistoryczną i podział taki uchwalono.

Komisja antropologiczna wydała IV tom „Prac i materjałów antropologicznych, archeologicznych i etnograficznych" i umieściła w nim cztery prace etnograficzne, dwie prace antropologiczne i jedną archeologiczną, a mianowicie:

1) Seweryn Udziela: Dwory. Zapiski etnogra-

ficzne z 1901 i 1902 r.; — 2) Adolf Chybiński: Dzwony pasterskie ludu polskiego na Podhalu; — 3) Jan St. Bystroń: Pieśń o zbójniku i jego żonie oraz — 4) Tenże: Nazwy i przezwiska grup plemiennych i lokalnych; — 5) Juljan Talko-Hryncewicz: Kaszubi jako grupa antropologiczna na zasadzie badań dokonanych na Pomorzu; — 6) E. Czepurkowskij: Analiza głównych typów ludu rosyjskiego, białoruskiego, ukraińskiego, litewsko-łotyskiego i polskiego zapomocą metody geograficznej; — 7) Józef Żurowski: Skarby bronzowe w dolinie Dunajca.

W dalszym ciągu starano się wypełnić luki w wydawaniu Bulletin international Wydziału I i II, czem zajmowali się sekretarze Wydziałów I i II, czł. K. Nitsch i czł. St. Kutrzeba, potem wyłącznie ten ostani z powodu wyjazdu czł. Nitscha na czas dłuższy. Dokończono wydania Bulletinu za rok 1922, doprowadzono do końca druk Bulletinu za rok 1923; równocześnie, by przyspieszyć normalne wychodzenie Bulletinu, pracowano nad ogłoszeniem go za rok 1925, za pierwsze półrocze tego roku wydano, w druku jest część druga za II półrocze 1925 r. Tak jeszcze pozostaje do uzupełnienia tylko rok 1924, w części do druku przygotowany.

Wydział filologiczny wydał jeden zeszyt Rozpraw tomu LXII Nr. 2: K. Moszyńskiego „Badania nad pochodzeniem i pierwotną kulturą Słowian“. Drukują się W. Taszyckiego „Najdawniejsze polskie imiona osobowe“ i H. Oesterreichera „Imiesłów bierny w języku polskim“.

Na posiedzeniach Wydziału przedstawiono w roku sprawozdawczym następujące referaty:

Z językoznawstwa: H. Gaertner: Deklinacja rzeczowników na *-a*, *-ja*, *-i* w języku polskim do końca XVI w.; ks. C. Pęcherski: Polska wymowa sejmowa czasów zygmuntowskich (wiek XVI do r. 1573. Cz. I).

Z filologji klasycznej: T. Sinko: Horacego pieśń 15 księgi I i jej wzór grecki (De Horatii carm. I, 15 eiusque exemplari Graeco); K. F. Kumaniecki: Quo temporis ordine Vergilius singulos Eneidos libros elaboraverit; J. Krókowski: O przypisywanym M. Kopernikowi poemacie „Septem Sidera". Przyczynki do historji naśladowania liryki horacjuszowej przez poetów polsko-łacińskich XV—XVI wieku; J. Kowalski: O działalności A. Mickiewicza w Lozannie.

Z filologji polskiej: J. Krzyżanowski: Romans pseudohistoryczny w Polsce XVI w.; J. Kallenbach: Pankracy i Julinicz w Podziemiach weneckich w Z. Krasińskiego t. zw. Niedokończonym Poemacie; I. Chrzanowski: Uwagi nad prologiem do Kordjana; T. Grabowski: Krytyka literacka w Polsce w epoce romantyzmu i realizmu (1830—1890). Cz. I i II; Stan. Windakiewicz: Fredro i Moljer; J. St. Bystroń: Dzieje nazwisk polskich; A. Bar: Walery Łoziński; Miecz. Brahmer: Petrarkizm w poezji polskiej XVI wieku; Zenon Klemensiewicz: Orzecznik przy formach osobowych słowa *być*.

Z historji sztuk plastycznych: L. Lepszy: Kallimacha stosunek do sztuki i jego pomnik spiżowy; Vojslav Molè: Minjatury ewangeljarza ławriszewskiego nr. 2097 w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

Z muzykologji: Heleny Windakiewiczo-

wej: Niektóre formy muzyczne Fryderyka Chopina a muzyka ludowa polska.

Z historji kultury: Stan. Kot: Sprawozdanie z podróży do Włoch oraz projekt wydawnictwa p. t. Źródła do dziejów życia umysłowego Polski w dobie humanizmu. (Stosunki kulturalne z Zachodem); K. Piekarski: Początek drukarskiej działalności Florjana Unglera w latach 1510—1515.

Na podstawie wspomnianego przed chwilą projektu prof. St. Kota uchwalono podjąć rozległe przedsięwzięcie naukowo-wydawnicze, którego potrzebę oddawna odczuwali badacze dziejów naszej literatury, kultury i umysłowości, mianowicie przystąpić do wydania Źródeł do dziejów życia umysłowego Polski w dobie humanizmu, obejmujących Stosunki kulturalne Polski z Zachodem. Wydawnictwo to obejmie całość materjału źródłowego, wydobytego tak z rękopisów i starych druków, jak również rozrzuconego w mniej dostępnych publikacjach nowożytnych, oświetlającego stosunki kulturalne Polski z krajami płd., zach. i środk. Europy od zarania humanizmu w Polsce (w pierwszej połowie XV wieku) aż do jego zmierzchu (połowa w. XVII). Wejdzie doń przedewszystkiem ogromna ilość korespondencji humanistycznej z dwóch stuleci, oraz materjał źródłowy z archiwów uniwersyteckich zagranicy. W ten sposób wydawnictwo owych Źródeł, na kilka dużych tomów obliczone i odpowiednio skomentowane, zgromadzi pierwszorzędne materjały, konieczne nietylko dla badań historycznych polskich, ale także niezwykle przydatne dla historyków cudzoziemskich, którzy zazwyczaj stoją bezradni wobec stosunku ich własnych kra-

jów, środowisk naukowych i wybitnych postaci naukowych z Polską humanistyczną. W roku sprawozdawczym Zarząd Akademji umożliwił pracę przygotowawczą dla wydawnictwa Zródeł przez wysłanie do Włoch Dra Henryka Barycza w celu uzupełnienia poszukiwań w archiwach uniwersyteckich Padwy, Ferrary i Bolonji, prowadzonych dawniej przez prof. Windakiewicza, ks. Fijałka, Kota, oraz przez wyasygnowanie pewnej kwoty na rozpoczęcie kopjowania w niektórych zbiorach krajowych. W roku przyszłym prof. Kot jako wydawca Źródeł przedłoży Komisji plan szczegółowy, który zostanie podany do wiadomości wszystkim interesującym się tem wydawnictwem uczonym. Prace przygotowawcze przewiduje się na 3—4 lat.

Komitet do wydawania pism greckich Ojców Kościoła IV wieku. Tom pierwszy wydania pieśni św. Grzegorza z Nazjanzu jest w druku. Wydawca, prof. L. Sternbach, obrócił ferje letnie r. 1925 i wiosenne r. 1926 na krytyczne badanie materjałów rękopiśmiennych w bibljotekach austrjackich, włoskich, szwajcarskich, francuskich i niemieckich.

Na posiedzeniach Komisji historji sztuki przedstawiono następujące rozprawy i referaty:

Dr. Zbigniew Bocheński: Dwór obronny w Dębnie; ks. prof. J. Fijałek: Materjały do stosunków rytownika rzymskiego Jakóba Lauro z Polakami w początkach wieku XVII; Dr. St. J. Gąsiorowski: Tkaniny z Egiptu w zbiorach polskich; Dr. M. Jarosławiecka: Oprawy dyplomów z XVII i XVIII w. w Bibljotece Jagiellońskiej w Krakowie; ks. Dr. T. Kruszyński: Dwa średniowieczne relikwjarze skarbca Ka-

tedry krakowskiej; Dr. St. Sawicka: Warszawa II Artura Grottgera; Dr. St. Tomkowicz: Gabriel Słoński i klasztor św. Józefa w Krakowie.

Sekcja inwentaryzacyjna. Ukończono druk II zeszytu wydawnictwa „Zabytki sztuki w Polsce", obejmujący „Iluminowane rękopisy księgozbiorów OO. Dominikanów i OO. Karmelitów w Krakowie", opracowany przez pp. Feliksa Koperę i Leonarda Lepszego. Zeszyt zawiera 86 stron druku i 93 ilustracyj.

Komisja językowa wydała jako Nr. 12 swych perjodycznych publikacyj p. t. „Prace Komisji językowej" II część rozprawy prof. Dr. Adama Kleczkowskiego p. t.: Neuentdeckte altsächsische Psalmenfragmente aus der Karolingerzeit, a jako nr. 13 studjum Dr. Edmunda Erdmana p. t.: Prinzipien der allgemeinen analytischen Ideographie. Nadto oddała do druku Słownik gwary wsi Wilamowice, opracowany przez ś. p. Dr. Mojmira.

Praca nad Słownikiem staropolskim trwa dalej w tempie dotychczasowem, którego przyspieszyć nie można było wskutek braku potrzebnej ilości współpracowników. Przyczyną tego braku jest w części tylko niemożność powiększenia budżetu Słownika; osoby dostatecznie ukwalifikowane do takiej pracy nie mogą się jej podjąć, obarczone są bowiem licznemi innemi zajęciami, a studentów możnaby użyć chyba tylko do porządkowania kartek według alfabetu. Mimo to liczba opracowanych już do Słownika zabytków stale wzrasta i zbliża się do kresu. Dr. Oesterreicher wybiera do Słownika materjał z Rozmyślań przemyskich; prof. Łoś po wyczerpaniu większych i ważniejszych zabytków

do końca w. XV, obecnie z mniejszych i mniej ważnych pod względem językowym ekscerpuje materjał słownikowy, nie stosując już tu metody systematycznego rozkładania tekstów na kartki i zupełnego ich wyczerpywania. Dzięki temu praca w szybszem też tempie będzie zdążała do końca.

Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce. Rozpoczęta w r. ub. praca systematyczna około niego posuwa się normalnym torem naprzód. Ekscerpowanie materjału z wydawnictw źródłowych, głównie Polskiej Akademji Umiejętności, według przepisów osobnej instrukcji, ułożonej przez Komitet tegoż Słownika, prowadzą: sekretarz Komitetu Dr. Ludwik Piotrowicz prof. U. J., Dr. Jerzy Krókowski, asystent seminarjum filologji klasycznej U. J., oraz pp. Birczyński, Chowaniec, Liszkowicz, Tara i Trybowski filologowie gimnazjalni w Krakowie. Sporządzono dotychczas kartek 66,730.

Komisja orjentalistyczna. W okresie sprawozdawczym odbyła Komisja jedno posiedzenie, dnia 22 czerwca 1925, na którem prof. Tadeusz Kowalski zdał sprawę z wycieczki naukowej do Karaimów w Wilnie i Trokach, odbytej w dniach od 22 maja do 3 czerwca 1925. W związku z odnośną uchwałą Komisji przygotowuje prof. Kowalski do druku Zbiór tekstów w narzeczu północnem Karaimów polskich, który ma się ukazać w Pracach Komisji.

Działalność wydawnicza odbywała się w nieco szybszem tempie. Ukończono druk 8 zeszytu Prac Komisji, zawierającego Przekład i objaśnienie 53-ciej sury Koranu Dr. Dawida Künstlingera. Na ukoń-

czeniu jest Nr. 9: Geneza podania greckiego o Memnonie, królu Etjopów prof. Antoniego Śmieszka.

Drogą wymiany otrzymała Komisja następujące publikacje.

1) Bulletin of the School of Oriental Studies, Vol. III, Part 4, London 1925 i Vol. IV, Part 1, London 1926.

2) Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1925, Part 2—4; 1926, Part 1—2.

3) The John Rylands Library Manchester. In commemoration of the four-hundredth anniversary of the publication of the first printed English Nev Testament, 1525—1925. Catalogue of an exhibition illustrating the history of the transmission of the Bible. With introductory sketch and facsimiles.

4) Journal Asiatique, tome CCV, 2; CCVI 1, 2; CCVII 1 (wszystkie z 1925).

5) Mélanges de l'Université Saint-Joseph (Beyrouth, Syrie), Tome IX, fasc. 4; tome X, fasc. 1—7 (1925).

6) La Revue de l'Académie Arabe à Damas (Syrie). V, 3—12 (1925).

7) Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Neue Folge, Band 4 (= Band 79), Leipzig 1925.

Komisja literacka ukończyła w przeciągu roku sprawozdawczego druk tomu XV serji I „Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce“ oraz rozpoczęła tom I serji II a mianowicie — jako drugą część tomu XV ogłosiła oryginalny tekst polski Peregrynacji do Ziemi świętej Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, zaś w pierwszym zeszycie nowego tomu — Ano-

nima Diarjusz peregrynacji włoskiej, hiszpańskiej i portugalskiej. Oba utwory opracował prof. Jan Czubek.

Prof. Stanisław Kot przygotowuje do druku (jako Nr. II rozpoczętego tomu) Korespondencję łacińską Szymona Maryckiego z rękopisu pelplińskiego.

Bibljoteka pisarzów polskch wydała jako Nr. 78 „Fortunata", romans staropolski z ok. 1570 r., ogłoszony przez Dra Juljana Krzyżanowskiego, który przygotował do druku kilka dalszych utworów, w myśl uchwały Komitetu Bibl. pis. pols., według której ma się wydać nieliczny zresztą komplet zabytków staropolskiego romansu. Jako Nr. 79 przygotował prof. Jan Michalski nieznany dotąd druk unglerowski z 1530 roku „Zachowanie żywota panieńskiego".

Wydział historyczno-filozoficzny. Na 9 posiedzeniach Wydziału (od czerwca 1925 do maja 1926 r.) przedstawiono 12 prac, a to: 1 z historji filozofji (ks. K. Michalski: Prądy krytyczne i sceptyczne w filozofji XIV wieku), 1 z historji powszechnej (T. Manteuffel: Ekspansja frankońska na terenie Italji w VI i VII wieku), 1 z historji polskiej (J. Feldman: Polska a sprawa wschodnia 1709—1714), 2 z historji prawa kościelnego (ks. J. Fijałek: Nieznany pomnik ustawodawstwa synodalnego w Polsce z epoki potrydenckiej; W. Semkowicz: Przyczynek do genezy rezerwatu papieskiego w sprawie kanonizacji), 2 z historji prawa polskiego (M. Grażyński: Proces Województwa krakowskiego w wieku XIV na tle statutów Kazimierza W. i najstarszych ksiąg sądowych; R. Taubenschlag: Proces polski najdawniejszy do statutów Kazimierza W.), 1 z historji religji w Polsce (L. Chmaj: Samuel Przyp-

kowski na tle prądów religijnych XVII wieku), 1 z historji gospodarczej Polski (R. Grodecki: Najstarsze taryfy celne), 1 z historji mapografji (W. Semkowicz: Najstarsza mapa Litwy z XVI w.), 1 z dyplomatyki polskiej (W. Semkowicz: Jeszcze w sprawie autentyczności bulli gnieźnieńskiej z r. 1136) i wreszcie 1 z zakresu ekonomji (A. Benis: Reforma finansów i polityka walutowa Czechosłowacji w latach 1918—1925).

W tomie 65 Rozpraw Wydziału dokończono druku pracy dra F. Zweiga: System ekonomji i skarbowości Juljana Dunajewskiego (Nr. 2 tego tomu) i pomieszczono następnie w nim prace dra A. Vetulaniego: Pozew sądowy w średniowiecznym procesie polskim (Nr. 3), prof. I. Koschembahr-Łyskowskiego: Conventiones contra bonos mores w prawie rzymskiem (Nr. 4) i obszerną rozprawę Dra J. Feldmana: Polska a sprawa wschodnia 1709—1714 (Nr 5), której druk się kończy. Jako osobną książkę zaczęto drukować pracę Dra L. Chmaja: Samuel Przypkowski na tle prądów religijnych XVII w. Z prac, już przyjętych nawet do druku, nie wszystkie będą mogły być w tym roku wydrukowane z powodu szczupłości dotacji — tem bardziej, prace będące w referatach lub dopiero przedstawione, będą musiały przez czas dłuższy czekać, nim ich druk da się rozpocząć.

Druk Aktów Unji Polski z Litwą niewiele niestety postąpił naprzód, mimo iż cały rękopis jest gotowy do druku, z powodu trudności dostania odpowiedniego papieru czerpanego, na którym odbija się część nakładu. Za to z arkuszy wydrukowanych przygotowano już dokładny indeks osób i miejscowości.

Komisja historyczna. Z wydawnictw jej: 1⁰ druk Aktów króla Aleksandra (1501—1506), rozpoczęty w lecie 1923, dobiega już końca; tekst ich obejmuje form 69, t. j. str. 551 a Nrów 336; obecnie składa się wykaz (Index actorum chronologicus), po którym nastąpi będący w opracowaniu wykaz imion i rzeczy; przedmowa wydawcy prof. Dra Fryd. Papéego, dyrektora Bibljoteki Jagiellońskiej, poda i historję tego wydawnictwa; poświęcone pamięci Józefa Szujskiego († 1883) jako jego inicjatorowi ukaże się w ciągu b. r. jako Nr. 79 wydawnictw Komisji historycznej, a T. XIX w pierwszym ich dziale Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. Natomiast bardzo zwolna i z dłuższemi przerwami, dla braku dostatecznych funduszów, postępuje: 2⁰ druk Aktów nuncjatury A. Bolognetti'ego z r. 1581—1585, doprowadzony do formy 22-giej, jako też 3⁰ rozpoczęty dopiero druk Zbioru formuł zakonu dominikańskiego prowincji polskiej z wieku XIV i XV-go w opracowaniu O. Jacka Woronieckiego Z. K. z Lublina i ks. Jana Fijałka; stanowić on będzie 2 część T. XII Archiwum Komisji historycznej, a jej wydawnictw Nr. 80. Z podanej wyżej przyczyny nie można było jeszcze przystąpić: 4⁰ do dokończenia Laudów Krakowskich z w. XVI i XVII w wydaniu prof. Stan. Kutrzeby, ani też 5⁰ Diarjusza domu św. Barbary w Krakowie ks. J. Wielewickiego T. J. z lat 1630—1639 (T. V-ty i ostatni; w dziale Scriptores rerum Polonicarum T. XXIII; Lauda w Acta historica res gestas Poloniae illustrantia T. XIV).

Na dokończeniu są przygotowania do druku dwóch ważnych wydawnictw, o których podano bliższą wiadomość w sprawozdaniach z lat poprzednich, a mianowicie: 6⁰ Dyplomatarjusza Katedry i Diecezji Wileńskiej T. I od r. 1387 w opracowaniu ks. Jana Fijałka i Wład. Semkowicza, oraz 7⁰ Acta Pontificum Romanorum z wieku XIV (1334—1389) w dwóch tomach wydawanych przez prof. Jana Dąbrowskiego; te ostatnie w dziale Monumenta Poloniae Vaticana, T. V i VI. Prócz tego w roku ubiegłym Komisja historyczna otrzymała od prof. Jana Czubka przepisane przez niego z rkpsu Bibl. Jagiell. Nr. 159 „Acta legationis ad principes Italicos“ ks. Stanisława Reszki z r. 1588—1590.

Prace poszukiwawcze Ekspedycji Rzymskiej w Archiwum Watykańskiem prowadzili w tym roku: w lutym i marcu Dr. Jan Ptaśnik, profesor Uniwersytetu Lwowskiego, dawny członek tejże Ekspedycji i wydawca pierwszych trzech tomów Monumenta Poloniae Vaticana (wyd. w r. 1913 i 1914), a następnie Dr. Jan Dąbrowski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pierwszy w myśl uchwały, powziętej na posiedzeniu Komisji historycznej dn. 17 grudnia 1924, zajął się przedewszystkiem opracowaniem aktów papieża Bonifacego IX z czasów Władysława Jagiełły (1389—1404), uwzględniając pilnie teraz diecezję wrocławską, lubuską, kamieńską, pomorską (do kujawskiej należącą) i warmińską; z regestów lateraneńskich tegoż papieża streścił lub odpisał w całości dotychczas około 300 aktów. Poza tem w uporządkowanym obecnie i przesygnowanym dziale „Castel S. Angelo“ przeglądnął

dokładnie „Armaria“ początkowe od 1 do 700 i od 5187 do 5365; naogół kontrola prof. Ptaśnika pokrywa się ze sprawozdaniem p. rektora Abrahama z r. 1899 (w Archiwum Komisji histor. T. IX); kilkanaście nowych dokumentów pochodzi z wieku XVI. Wreszcie przeglądnął i zregestował wszystko, co dotyczy Polski w t. zw. „Instrumenta miscellanea“, mianowicie Nry 1 do 4000 zgodnie ze sprawozdaniem rektora Abrahama; w następnych aż do Nru 5895, zawierających nowy przybytek archiwalny, znalazło się 35 dokumentów głównie z wieku XV i XVI, inne z trzech następnych stuleci. Poszukiwania w tym dziale nie są jeszcze zamknięte, ponieważ Msgr Angelo Mercati, wiceprefekt Archiwum Watykańskiego, ciągle znajduje nowe akty z czasów Władysława Jagiełły i zamierza złożyć je razem pod Nr. 5362, w którym mieści się już dotąd 8 aktów czysto polskich; trzeba więc będzie wrócić jeszcze raz do tego Nru, a następnie zbadać zawartość dalszych Nrów od 5896, o ile zostaną uporządkowane i zinwentaryzowane; ważny a obfity ten dział ma już dotąd świeżo sporządzonych 27 tomików katalogu, jeszcze dla badaczy niezupełnie dostępnych, ale Msgr A. Mercati sam zwraca uwagę, jeśli coś nowego znajdzie do Polski. — Prof. Jan Dąbrowski, pracujący w Archiwum Watykańskiem od kwietnia b. r., po porozumieniu się z kierownikiem Ekspedycji Rzymskiej p. rektorem Abrahamem, uzupełnia, kontroluje dokładnie i kolacjonuje cały materjał szczególniej I-go tomu wspomnianego powyżej wydawnictwa Acta Pontificum Romanorum (1334—1370 i 1370—1389); w tomie II znajdą pomieszczenie materjały antypapieża Klemensa VII

(1378 i nn.), dotyczące Polski, głównie diecezji wrocławskiej.

Do ostatecznego również końca zbliża się praca przygotowawcza do nowego wydania Roczników Polskich przez prof. U. J. Wład. Semkowicza, który celem skolacjonowania szeregu rękopisów oraz nowych poszukiwań podjął w jesieni roku ubiegłego podróż archiwalną do Niemiec (Królewiec, Berlin i Wrocław), a obecnie przebywa we Włoszech, przyczem w Archiwum Watykańskiem uzupełnia z suplik i regestów papieskich wieku XV materjał do T. I dyplomatarjusza wileńskiego. Ponadto prof. Semkowicz zarówno w pomienionych archiwach niemieckich jak i rzymskich uwzględnia i notuje, znajdujące się w nich żywoty Świętych polskich do nowego ich wydania w zamierzonej przez Komisję historyczną reedycji Monumenta Poloniae Historica jako osobny w nich dział Monumenta Hagiographica (ob. sprawozdanie w Roczniku z r. 1921/22, str. 17—18). Potrzebę nowego wydania zbioru pomników hagjograficznych Kościoła w Polsce przez Komisję historyczną na wniosek jej przewodniczącego, ks. Jana Fijałka uchwalił IV-ty Zjazd historyków polskich w Poznaniu dn. 8 grudnia 1925, wyrażając życzenie, aby duchowieństwo polskie mogło wesprzeć materjalnie to wydawnictwo źródeł hagjograficznych. Pomniki te badał pilnie i zbierał w czasie podróży swojej naukowej w roku ubiegłym w Niemczech i we Francji Dr. Kazimierz Dobrowolski, starszy bibljotekarz Bibljoteki Jagiellońskiej i członek Komisji historycznej.

Komisja dla Atlasu historycznego Polski przystąpiła na podstawie materjałów, zebranych przez

pp. Dr. Zofję Kozłowską, Karola Buczka i Tad. Czorta do wykończenia „Mapy Województwa krakowskiego w dobie Sejmu czteroletniego“, obejmującej całkowity obraz tej części kraju we wspomnianej epoce (szata leśna, bieg ówczesnych rzek, osadnictwo z oznaczeniem wielkości osad i ich charakteru administracyjno-gospodarczego, granice polityczne i kościelne, szereg zakładów o znaczeniu gospodarczem, religijnem i kulturalnem). Mapa ta, wykonana na czysto przez prof. S. Korbla w skali 1:200.000, przedstawiona została na Zjeździe historyków polskich w Poznaniu w grudniu 1925 r. Równocześnie postępowała praca nad Słownikiem geogr.-hist. dla Małopolski. Uzupełnieniem powyższej mapy Województwa krakowskiego, obejmującego w owym okresie tylko lewobrzeżną część jego, będzie mapa części prawobrzeżnej, która w I rozbiorze Polski dostała się Austrji, a której opracowaniem zajęła się Komisja lwowska pod przewodnictwem Dyr. E. Barwińskiego (w miejsce prof. F. Bujaka, który zrzekł się przewodnictwa). P. Dr. M. Mendys rozpoczął w tym celu gromadzić materjały z regestrów podatkowych, pochodzących z pierwszych lat po zaborze Galicji, a przechowanych w Archiwum Państwowem we Lwowie. — Komisja warszawska odbyła szereg posiedzeń, na których omawiano kwestje metodyczne, związane z opracowaniem Atlasu. Z ramienia tejże Komisji opracował prof. J. Jakubowski „Mapę podziału administracyjnego W. Ks. Litewskiego w wieku XVI“, którą również przedstawił na Zjeździe poznańskim. Mapa ta będzie mogła już w najbliższym czasie być wydana drukiem. Dr. St. Arnold wykończył swą „Mapę podziałów politycznych Polski

Piastowskiej" i zaopatrzył ją obszernym wstępem historycznym, omawiającym rozwój granic ziem we wspomnianym okresie. P. Tad. Żebrowski pracował w dalszym ciągu nad mapą Podlasia.

Komisja prawnicza. Do końca doprowadzono druk tomu VI Archiwum Komisji prawniczej, rozpoczętego przez śp. Bolesława Ulanowskiego jeszcze w r. 1897. Obok Acta ecclesiae collegiatae Varsoviensis z lat 1514—1577, przez śp. Ulanowskiego w całości wydrukowanych, znalazły w tymże tomie pomieszczenie: układ prawa polskiego Jana Sierakowskiego z r. 1554, noszący tytuł: De statutis et constitutionibus regni, wydrukowany przez śp. Ulanowskiego, a zaopatrzony wstępem przez czł. St. Kutrzebę oraz przez tegoż wydane, a z tek śp. Ulanowskiego zaczerpnięte: traktat o handlu Polski z Śląskiem z czasów Zygmunta I p. t. De occlusione viae in Slesiam, oraz Projekt unji polsko-litewskiej z r. 1446.

Rozpoczął się nadto druk tomu XI tegoż Archiwum, który obejmie wydanie Najstarszej księgi Sądu wyższego prawa niemieckiego na Zamku krakowskim z lat 1392—1416 w opracowaniu prof. Abdona Kłodzińskiego.

Przygotowanie do druku wydania Źródeł prawa niemieckiego w Polsce w opracowaniu czł. St. Estreichera nie doszło jeszcze do końca, toż wstępu do wydania statutów arcybiskupa Mikołaja Trąby z r. 1420, których druk rozpoczął śp. Ulanowski a kończy czł. ks. J. Fijałek.

Komisja do badania historji filozofji w Polsce odbyła jedno posiedzenie dnia 29 marca,

2*

na którem przedstawili referaty prof. W. Rubczyński p. t. Metody i wyniki badań nad filjacją rękopisów teodyceji Mateusza z Krakowa (Rationale operum divinorum) oraz Dr. A. Birkenmajer p. t. Studja nad Witelonem część III/a. Praca przygotowawcza nad teodyceją Mateusza z Krakowa postąpiła tak dalece naprzód, że druk (gdy zbadanym będzie dokładnie świeżo wykryty rękopis wśród odzyskanych z Leningradu) zależy już wyłącznie od rozporządzalnych funduszów. Powtórnie przedstawiona praca Dr. A. Birkenmajera zawiera ważne szczegóły do działalności naukowej i samego Witelona i jego przyjaciół na Śląsku. Z wydawnictw Komisji wyszła druga część t. II Archiwum, w której się mieszczą: 1. Wł. Tatarkiewicza Materjały do dziejów nauczania filozofji na Litwie, 2. ks. T. Jachimowskiego Dokumenty do nominacji Józefa Gołuchowskiego profesorem filozofji na Uniwersytecie Wileńskim, 3. M. Heitzmana Jana Wyclifa traktat „De universalibus“ i jego wpływ na Uniwersytet Praski i Krakowski.

Kwartalnik filozoficzny pod redakcją W. Heinricha przy udziale Komitetu redakcyjnego, złożonego z ks. K. Michalskiego, J. M. Rozwadowskiego i W. Rubczyńskiego. W roku ubiegłym wydano tom III w czterech zeszytach. Na treść tego tomu złożyło się 10 rozpraw, a mianowicie: Druksa, Kodisowej, Szyłkarskiego, Metallmana, Mysłakowskiego, Łosskiego, Rubczyńskiego i Frenkla — oraz 25 sprawozdań z literatury filozoficznej.

Wydział matematyczno przyrodniczy odbył 10 posiedzeń naukowych, na których przedstawiono ogółem

76 prac; z nich wycofano 3, zaś 73 przyjęto do druku w Biuletynie. Według treści było prac z zakresu astronomji 12; matematyki 10; fizyki 2, chemji 9; chemji fizjologicznej 5, mineralogji 2; geologji 2; botaniki 12; anatomji i biologji 13; zoologji 6; hodowli 3.

Wydano następujące publikacje:

1. Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences mathématiques et naturelles. Série *A*: Sciences mathématiques. Année 1925.

2) Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences mathématiques et naturelles. Série *B*: Sciences naturelles. Année 1925.

Praca czł. K. Kostaneckiego p. t. „Kiszka ślepa kręgowców" ukaże się wkrótce w zeszycie dodatkowym do Biuletynu *B*.

Komisja fizjograficzna. Trudności finansowe, jakie wyłoniły się w drugiej połowie roku 1925, nie dozwoliły Wydziałowi Nauki Min. W. R. i O. P. udzielić subwencji na druk obszerniejszych prac, tworzących pewną całość, które ogłaszane są w wydawnictwie „Monograficzne Prace Komisji fizjograficznej". Do dwóch więc tomów, które pojawiły się 1924, w roku sprawozdawczym nowe nie przybyły, jakkolwiek w tece redaktorskiej leżą zupełnie wykończone dwie obszerne prace: Sz. Tenenbaum: Chrząszcze okolic Warszawy i M. Nowiński: Geobotaniczne stosunki południowo-wschodniej części Puszczy Sandomierskiej.

Z funduszów Akademji Umiejętności wydano natomiast 60-ty tom „Sprawozdań Komisji fizjograficznej"

za rok 1925 (13 arkuszy), w którym pomieszczono 9 prac z dziedziny botaniki i zoologji, będących rezultatami badań fizjografów z ośrodków krakowskiego (8) i warszawskiego (1).

O wiele znaczniejszy fundusz, niż w roku 1924, uzyskała Komisja fizjograficzna z Wydziału Nauki Min. W. R. i O. P. na badania fizjograficzne kraju. Fundusz ten w ogólnej sumie 44,650 zł rozdzielono jako zasiłek na badania fizjograficzne w terenie pomiędzy 133 współpracowników, należących do wszystkich pięciu ośrodków naukowych, a sprawozdanie roczne Kom. fizjogr., na które złożyły się sprawozdania z czynności wszystkich Kół fizjograficznych, objęło przegląd całokształtu badań fizjograficznych, podjętych w kraju z ramienia Kom. fizjograficznej.

Na posiedzeniu odbytem w dniu 1 czerwca 1926 r. Sekcje Komisji fizjograficznej ośrodka krakowskiego i Zarząd Muzeum fizjograficznego złożyły sprawozdania ze swych czynności za czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1925 r. Odczytano równocześnie sprawozdania przysłane z innych ośrodków działalności Kom. fizjogr., mianowicie ze Lwowa, Poznania, Warszawy i Wilna.

Wszystkie te sprawozdania, obejmujące dwa arkusze druku, pomieszczono w Sprawozdaniach Komisji fizjograficznej za rok 1925 (tom 60).

M u z e u m F i z j o g r a f i c z n e. Po długich staraniach u miarodajnych czynników państwowych Zarząd Polskiej Akademji Umiejętności uzyskał dla Muzeum Fizjograficznego przynajmniej tę pomoc finansową, że w drugiej połowie roku 1925 przyjęto na etat państwowy dyrektora Muzeum, jednego kustosza i jednego służą-

cego. Nie przyznano natomiast żadnych subwencyj na dalsze urządzanie i utrzymywanie Muzeum, wskutek czego wobec braku dostatecznych funduszów i w samej Akademji sprawianie sprzętów koniecznych do urządzenia Muzeum i należytego rozłożenia zbiorów związane jest przynajmniej na razie z wielkiemi trudnościami.

Tymczasem zaś przybywające z każdym rokiem dary oraz materjały dokumentowe prac, podjętych z ramienia Kom. fizjograficznej, zwiększająca się ilość przyrodników, pracujących stale i czasowo w lokalu Muzeum, a wreszcie coraz to częstsze i bardziej natarczywe prośby o pozwolenie zwiedzania Muzeum ze strony miejscowych i zjeżdżających do Krakowa szkół, stawiają dyrekcję Muzeum fizjograficznego i Zarząd Akademji w trudnem położeniu.

Dary przybyły w roku 1925 głównie w dziale zoologicznym, ofiarowane przez pp.: prof. dr. H. Hoyera (żmija czarna z Kłaja), J. Mikulskiego (okazy *Aurelia aurita* z Bałtyku), N. Nowaka (chrząszcze z Turkestanu), dr. J. Simma (gąbki słodkowodne), inż. S. Stobieckiego (okaz koszatki) i innych. Dnia 30 października nadszedł do Muzeum duży i cenny zbiór motyli, pozostały po ś. p. dyr. S. Klemensiewiczu, zakupiony i ofiarowany Muzeum Fizjograficznemu przez ś. p. J. br. Brunickiego. Ponieważ zbiór ten nie był uporządkowany i mieścił się w pudłach zupełnie nieodpowiednich dla należytej konserwacji, przeto przystąpiono z okazji koniecznego przemieszczenia tego zbioru do nowych gablot, do komasacji i należytej inwentaryzacji wszystkich zbiorów motylniczych, obejmujących około 50.000 okazów. Pracowali nad tem pp. pułk.

W. Niesiołowski, Stef. Stach i dyrektor Muzeum. Kustosz dr. J. Fudakowski zajął się doprowadzeniem do należytego stanu zbioru ssawców, gadów i płazów, w którym prawie wszystkie okazy przechowywane w płynach konserwujących musiały zostać przemontowane.

Nieustawała też w Muzeum praca naukowa. Przyrodnicy pracujący w Muzeum fizjograficznem (pp. Niesiołowski, Stef. Stach i J. Stach) wykończyli i ogłosili drukiem w Spraw. Komisji fizjogr. i w pismach entomologicznych 5 prac. Oprócz dwóch geologów, pp. dr. E. Passendorfera i E. Panowa, zajmujących stale miejsca do pracy w Muzeum, korzystał przez krótszy czas z miejsca do pracy jeden przyrodnik miejscowy, a ze zbiorów oprócz miejscowych przyrodników, paru zamiejscowych (prof. dr. Friedberg, dr. Koczwara, Kremkij, prof. dr. Niezabitowski, dr. Poliński, dr. Vetulani, Zych), oraz zagranicznych: dr. Blüthgen (Niemcy), dr. Nowak (Praga), dr. Scheuch (Wiedeń).

Zwiększa się również stale liczba osób zwiedzających Muzeum, nietylko przyrodników, ale też uczniów miejscowych i zamiejscowych szkół średnich i wyższych pod kierunkiem nauczycieli. I tak zwiedziło Muzeum fizjograficzne w 1925 roku 14 klas szkół średnich, kursa nauczycielskie i słuchacze Akademji Górniczej w liczbie razem około 400 osób. Utrudnia to wprawdzie przy jednym tylko służącym w wielkiej mierze utrzymywanie 20 sal muzealnych w należytej czystości, jednak dyrekcja Muzeum, biorąc pod uwagę coraz to gorsze wyposażanie gabinetów przyrodniczych w szkołach średnich z powodu szczupłych środków przeznaczonych na ten

cel przez państwo, a zarazem zdając sobie sprawę z zadania dydaktycznego, jakie ma spełniać muzeum przyrodnicze odpowiednio urządzone, udziela szkołom pozwolenia na zwiedzanie, jakkolwiek nie jest jeszcze ono zupełnie urządzone i dla ogółu publiczności otwarte.

Muzeum archeologiczne. W Muzeum archeologicznem Akademji pracowano w roku ubiegłym pod kierunkiem prof. Demetrykiewicza w dalszym ciągu nad uporządkowaniem, konserwacją i rekonstrukcją największych okazów wspaniałej ceramiki malowanej z Bilcza Złotego i jest nadzieja, że w obecnym roku żmudne to zadanie, ciągnące się od szeregu lat, będzie wreszcie w całości ukończone.

Rozpoczęte w roku poprzednim systematyczne porządkowanie i konserwacja naczyń z szeregu pól popielnicowych, badanych jeszcze przed wojną, zostało zamknięte odrestaurowaniem obfitej ceramiki z cmentarzyska w Skotnikach pod Krakowem.

Z wykopalisk konserwatora Dr. J. Żurowskiego odrestaurowano 25 naczyń (w tem 12 ze Złotej) — prócz tego odrestaurowano w części ceramikę z grobu ciałopalnego z okresu rzymskiego z Giebułtowa. Materjał bieżący z wykopalisk z r. 1925 został muzealnie uporządkowany oprócz cmentarzyska ciałopalnego w Prokocimiu (około 200 naczyń) i części materjału z Książnic Wielkich z r. 1924.

Do Muzeum przybyło: z daru prof. med. U. J., T. Lenartowicza, za pośrednictwem prof. Talki-Hryncewicza, ceramika z cment. ciałop. z Sandomierskiego, może z Gór Pieprzowych (typ Gorzyce); od p. inż. Nikla z Jaworzna, za pośrednictwem prof. S. Kreutza i Dra

L. Kowalskiego, materjał z osady nawodnej wczesnohist. z okolicy Wejherowa na Pomorzu (kości i rogi cięte, łyżwa kościana, ceramika i t. p.).

Materjał z badań konserwatora Dr. Żurowskiego z r. 1925 na obszarze Woj. krakowskiego i kieleckiego, dokonanych w następujących miejscowościach: Prokocim, pow. Kraków (stanowisko wydmowe, mezolit); Szewna, pow. Opatów (osada z kulturą ceramiki wstęgowej kłutej); Rosiejów, pow. Pińczów (osada kultury małop.); Podgórze-Gniazdowice, Iłkowice, Rzemieńdzice, pow. Miechów; Pirocice, Żurawniki, pow. Pińczów; Przezwody, Winiary (Zbrza), pow. Sandomierz, oraz Ćmielów (Gawroniec), pow. Opatów (są to wszystko osady neolityczne bliżej nieoznaczone); Jurków, pow. Pińczów (toporek kamienny); Złota, pow. Sandomierz (materjał z czterech grobów, zawierający 14 naczyń, wyroby z krzemienia i inne); Jastków, pow. Opatów (materjał ceramiczny sznurowy z grobu); Krzemionka, pow. Opatów (wyroby kamienne i z rogu, z przedhistorycznej kopalni krzemienia); Marcinkowice, pow. Nowy Sącz (skarb bronzowy); Prokocim, pow. Kraków; Janowice, powiat Miechów oraz Przezwody, pow. Sandomierz (materjał z cmentarzysk ciałopalnych epoki bronzowej); Wola Duchacka, pow. Kraków; Opatkowice, powiat Miechów (osady), oraz Jurków, pow. Pinczów (grób z okresu wpływów kultury rzymskiej); Winiary, pow. Sandomierz (mogiłki ciałopalne); Zawada Lanckorońska, pow. Brzesko, Marcinkowice i Podegrodzie, pow. Nowy Sącz, oraz Samborzec, pow. Sandomierz (materjał przeważnie ceramiczny z grodzisk, wzgl. z osad wczesnohist.); Święcice, pow. Mie-

chów; Kolossy, pow. Pińczów, oraz Wojnowice, pow. Opatów (stanowiska przedhistoryczne bliżej nieokreślone).

Za pośrednictwem konserwatora Dra Żurowskiego złożyli w Muzeum: p. Juljan Piwowarski z Miechowa szereg zabytków z różnych miejscowości z pow. miechowskiego (m. i. młotki kamienne, celt bronzowy, monety rzymskie); p. Studnicki, dyr. Banku Pol. w Tarnowie, grot żelazny i wisiorek z masy szklistej z grodziska w Naszącowicach; p. dyr. Stanisław Wrzosek czaszkę ludzką wraz z ozdobą wczesnohistoryczną z grobu na górze Zamkowej w Będzinie, oraz fragmenty naczyń wczesnohist. z Kidowa, pow. Olkusz.

Pracowali w Muzeum oprócz miejscowych, prof. Wł. Antoniewicz z Warszawy nad zabytkami z epoki bronzowej, oraz p. Aarne Europaeus z Finlandji nad ceremiką neolityczną Ziem polskich. Ponadto zwiedził Muzeum prof. archeologji z Oxfordu J. D. Beazley.

Materjał kostny ludzki (Złota, Będzin) złożono w depozycie w Muzeum antropologicznem U. J.; materjał kostny zwierzęcy oddano do opracowania Zakładowi anatomji porównawczej U. J.

Bibljoteka Akademji z powodu braku funduszów znajdowała się i w ubiegłym roku w warunkach bardzo niekorzystnych. Z tego też powodu musiano poprzestać przeważnie tylko na załatwianiu spraw bieżących. Wśród tych ciężkich warunków zdołano przeprowadzić jedną z najważniejszych prac Bibljoteki Akademji, a to przeniesienie wszystkich wydawnictw instytucyj i towarzystw naukowych ze starego magazynu do nowego i należyte ich uporządkowanie. Wydawnictwa te, otrzymywane, jak wiadomo, w zamian za wy-

dawnictwa Akademji niemal ze wszystkich ważniejszych ośrodków kultury całego świata, stanowią główną cechę Bibljoteki Akademji. Mieściły się one dotychczas w starym magazynie bibljotecznym w najodleglejszej jego części; ze względu na szczupłość miejsca musiały być niejednokrotnie układane w stosy tak, że szybkie wyszukanie i dostarczenie żądanego wydawnictwa natrafiało na wielkie trudności. Obecnie znajdują się one w najbliższem sąsiedztwie czytelni i każdej chwili na żądanie można je otrzymać. Ze względu na wielkie znaczenie tego działu przystąpiono w tym roku do sporządzenia osobnego jego inwentarza i alfabetycznego katalogu kartkowego, gdyż dawne kartki katalogowe, znajdujące się w ogólnym katalogu bibljotecznym są niekompletne i pobieżne.

Do oprawy zdołano w ubiegłym roku dać zaledwo 233 tomów książek, na co Ministerstwo W. R. i O. P. nadesłało specjalny zasiłek.

Bibljoteka Akademji otrzymała w darze w ubiegłym roku, nie licząc publikacyj, nadchodzących w zamian za wydawnictwa Akademji, 419 dzieł w 465 tomach. Jak w poprzednich latach, tak i tego roku Instytut Wydawniczy „Bibljoteka Polska“ w Warszawie przysyłała Bibljotece Akademji wszystkie swoje wydawnictwa, a Krakowska Spółka wydawnicza przeważną część swoich wydawnictw. Do dobrodziejów Bibljoteki należy zaliczyć także Wojskowy Instytut Naukowo-wydawniczy i Wojskowy Instytut Geograficzny w Warszawie, jak również OO. Jezuitów, redakcję „Przeglądu Współczesnego“ w Krakowie, Uniwersytet w Poznaniu i Magistrat miasta Torunia. Z osób prywatnych specjalną wdzięczność

winna Bibljoteka p. Stefanowi Pomarańskiemu z Warszawy, który ofiarował jej 60 książek tak z własnych dzieł, jak i innych autorów, wydanych przeważnie nakładem Księgarni Zygmunta Pomarańskiego i Spółki w Zamościu i Warszawie, następnie wdzięczność ta należy się p. ministrowi Leonowi Wasilewskiemu za ofiarowanie Bibljotece 24 dzieł przeważnie własnych. Ponadto do wzbogacenia zbiorów bibljotecznych przyczynili się: J. Bassanowicz, Czesław Bieżanko, K. Bochdanowicz, Fel. Brodowski, Włodzimierz Bugiel, Józef Buzek, Antoni Czubrzyński, Fryderyk Duval, Jan Dybowski, Tadeusz Dzieduszycki, Jerzy Easton, Marta Erlichówna, Ludwik Fournier, Marjan Friedberg, Józef Fritz, Henryk Grossman, Kazimierz Hałaciński, Maksymiljan Huber, Mikołaj Iorga, J. Joteyko, Kazimierz Kaczmarczyk, Radim Kettner, Adam Kleczkowski, Abdon Kłodziński, Witold Komocki, Feliks Kopera, Kazimierz Kosiński, Zygmunt Kukulski, K. Kwitka, Helena Lipska, Wincenty Łopaciński, Jan Łoś, Bohdan Łukosz, Wacław Bojomir Mileski, Tadeusz Miszewski, Zygmunt Mocarski, J. Muica, Włodzimierz Oskiłko, Henryk Pachoński, Adam Rose, Edward Rosset, Mariano Ruiz, Fr. Rychnowski, Leon Rymar, I. Scheiber, J. See, Kazimierz Skórewicz, Witold Sławiński, Stanisław Srokowski, Aleksander Wodwicz Stańkowski, Adolf Suligowski, Seweryn Udziela, Stefan Vrtel-Wierczyński.

Jak dział druków, tak i dział rękopisów stale popiera i wzbogaca czy to swojemi własnemi darami, czy też pośrednicząc, p. insp. Seweryn Udziela, który i tego roku złożył do działu rękopisów 7 aktów papierowych, z tych jeden z XVII wieku, 4 z wieku XVIII, a 2 z wieku

XIX. Prof. Stanisław Wilczyński z Dubna ofiarował 11 aktów papierowych z XVIII wieku, dotyczących tamtejszych okolic. Prof. Dr. Ludwik Szádeczky z Budapesztu nadesłał odpis maszynowy druku, znajdującego się w Bibljotece Telekich w Marosvásárhely p. t. „Commentarius rerum a Stephano rege adversus magnum Moschorum ducem gestarum Anno 1580“ Claudiopoli in officina relictae Casparis Helti Anno 1581. P. Aleksander Wodwicz Stańkowski z Węgier (Satoralja-Ujhely) przysłał 21 dokumentów papierowych z końca XVII i początku XVIII wieku, obejmujących akta w sprawie zapisu 10000 zł pol. Ignacego Tołokowskiego, horodniczego bracławskiego, dla żony i akta, dotyczące jego działalności jako egzekutora testamentu Konstantego Włochowicza i opiekuna rodziny Karpiów. P. Józef Münnich złożył materjały rękopiśmienne do prac i rozpraw Józefa Majera, jako też jego akta osobiste i materjały do słownika przyrodniczo-lekarskiego. P. inż. Pintowski ofiarował rękopis ks. Mateusza Gładyszewicza p. t. „Żywot bł. Prandoty z Białaczowa, biskupa krakowskiego“, który ukazał się drukiem w r. 1845.

Ruch w czytelni, otwartej codziennie od godz. 10 do 2 (z wyjątkiem niedziel, świąt i feryj), wzmógł się w zeszłym roku znacznie. Korzystało w roku sprawozdawczym z czytelni, prócz członków Akademji i członków Komisyj, 318 osób 3714 razy. Na miejscu wydano dzieł 1561 w 2386 tomach i 423 rękopisów. Na zewnątrz wypożyczono członkom Akademji, Komisyj i osobom poleconym 715 dzieł w 1404 tomach, innym bibljotekom 84 dzieł w 149 tomach i 71 rękopisów. Sprowa-

dzono z innych bibljotek do użytku czytelników w czytelni 183 dzieł w 239 tomach i 126 rękopisów.

Co do stosunków Akademji z nauką zagraniczną, stwierdzić należy stały postęp, który doprowadził już niemal zupełnie do przywrócenia stanu przedwojennego. Zdołano wysłać zaległości do instytucyj naukowych, z któremi Akademja pozostaje w stosunkach wymiany; otrzymano również w zamian przeważną część publikacyj, których wysyłka w czasie wojny została przerwana, a zewnętrznem świadectwem tej poprawy jest wykaz instytucyj zagranicznych, których wydawnictwa Akademja dostaje drogą wymiany, umieszczony po raz pierwszy po długiej przerwie w Roczniku 1924/25. Podjęto także wysyłkę wydawnictw dla członków zagranicznych.

Bibljoteka Polska w Paryżu. W ubiegłym okresie sprawozdawczym należy podkreślić nowy znaczny wzrost frekwencji i zbiorów.

Prócz wymienionych w poprzednich sprawozda- Bibljoteka Polska otrzymywała jeszcze następujące czasopisma: Alma Mater Vilnensis, Bulletin des Relations Universitaires, Československá Emigrace (Praha), Głos Prawdy, Jednota, Kulturwehr (Berlin), Kwartalnik Historyczny, Monde du Travail, Myśl Narodowa, Nasze Pismo (Oignies), Poland (New-York), Pro Christo, Przegląd Historyczny, Przegląd Polityczny, Ruch Literacki, Slavonic Review, La Vie. Z Krakowa, Lwowa i Wilna Bibljoteka Polska otrzymuje po jednym tylko dzienniku; z całej zaś Polski Zachodniej (Poznańskie, Pomorze, Górny Śląsk, Gdańsk) nie nadchodzi ani jedno czasopismo, co podkreślić trzeba z najwyższem ubolewaniem.

Towarzystwa naukowe i uniwersytety polskie nadsyłają do Bibljoteki wydawnicwa swoje, jedynie Towarzystwo Naukowe we Lwowie, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu i Towarzystwo Naukowe w Toruniu od wielu lat już nic nie nadesłały; firmy wydawnicze: Drukarnia Narodowa w Krakowie, Gebethner i Wolff, Instytut wydawniczy „Bibljoteka Polska", Krakowska Spółka Wydawnicza, Książnica-Atlas, Księgarnia i Drukarnia św. Wojciecha, Ossolineum nadsyłają Bibljotece Polskiej nadal wydawnictwa swoje. Rumuńska Akademja Umiejętności nadesłała do Bibljoteki Polskiej znaczną ilość swych publikacyj. Kilkudziesięciu autorów polskich i obcych obdarowało Bibljotekę Polską swemi pracami. P. Adam Łada-Cybulski (Cannes), pani Marja Majewska (Biarritz), p. Zygmunt Stojowski (Stany Zjednoczone), pani de Villers (Paryż), p. Dionizy Zaleski (Paryż) ofiarowali Bibljotece Polskiej znaczną ilość książek starszych.

Liczba czytelników Bibljoteki Polskiej wzmogła się bardzo poważnie; w roku kalendarzowym 1925 było ich już 2881, to znaczy o 950 osób więcej niż w roku poprzednim (1925: styczeń 266, luty 277, marzec 273, kwiecień 231, maj 316, czerwiec 223, lipiec (do 15-go) 151, wrzesień (od 16-go) 129, październik 304, listopad 320), grudzień 391; 1926: styczeń 257, luty 269, marzec 255, kwiecień (od 12-go) 157.

W roku 1925 wypożyczono nazewnątrz 52 osobom poleconym 94 dzieła. Muzeum A. Mickiewicza zwiedziło w tymże czasie osób 347.

P. J. Laroche, ambasador francuski w Polsce, przed wyjazdem na stanowisko do Warszawy zwiedził Bibljotekę i Muzeum; wycieczka studentów architektury Po-

litechniki Warszawskiej, paryskie Towarzystwo „Art et Travail“ i grupa lekarzy polskich uczestników francusko-polskiego kongresu lekarskiego w Paryżu również zwiedzali Bibljotekę i Muzeum.

W Bibljotece Polskiej, prócz wymienionych w poprzednich sprawozdaniach, pracowali następujący profesorowie, uczeni i literaci polscy: Edward Boyé, Robert Chabrié-Tomaszewicz, Jadwika Chylewska, Marja Dobrowolska, Jadwiga Filipkowska, Stanisław Furmanik, Ryszard Ganszyniec, Stanisława Hulanicka, Marjan Jedlicki, Józef Kallenbach, Anna Kowalska, Marja Kozielewska, Helena Łachecka, Kazimierz Nitsch, Tadeusz Pióro, Mieczysław Piszczkowski, Zenon Przesmycki, Tadeusz Radoński, M. Szyszyłłowicz, Henryk Ułaszyn, Adam Vetulani, Roman Zrębowicz; i uczeni obcy: A. Z. Acicoly (Palestyna), Fernand Baldensperger (Francja), P. Panaitesco (Rumunja).

Korzystając ze zbiorów Bibljoteki Polskiej kilku młodych uczonych polskich i słuchaczow szkół wyższych Francji mogło opracować i pomyślnie zakończyć szereg prac naukowych na tematy polskie.

Co do Stacji rzymskiej nie nastąpiła aż dotąd zasadnicza zmiana. Korzysta ona nadal z przytułku w Hospicjum św. Stanisława, który jest niestety tylko przytułkiem i nie pozwala na to, aby Stacja stała się tem, czem być powinna: ośrodkiem naszej pracy naukowej na terenie włoskim. Znalezienie stosownego lokalu jest warunkiem, od którego zależy dalszy rozwój. W normalnych stosunkach nie byłoby rzeczą zbyt trudną, bo

zakupno odpowiedniego mieszkania, racjonalniejsze od wynajmu, dałoby się przeprowadzić kosztem 50 do 60 tysięcy złotych. Tyle jednak niepodobna obecnie uzyskać ani tytułem zasiłku rządowego, ani nawet drogą pożyczki na warunkach przystępnych. Trzeba więc czekać, a tymczasem, aby nie przerywać pracy rozpoczętej, stara się Akademja o podtrzymanie chlubnych tradycyj Ekspedycji rzymskiej i o umożliwienie przez stypendja uczonym naszym badań we Włoszech.

Stosunki z Union Académique nie przyniosły w tym roku niczego nowego. Praca śp. prof. Bieńkowskiego, wzięta pod patronat Unji, nie została niestety wygładzona przez samego autora, zbyt wcześnie wyrwanego nauce polskiej, ale uczeń jego, prof. R. Gostkowski, przygotował ją z całą starannością do druku. Klisze do pierwszego zeszytu są już zamówione tak, że druk w najbliższym czasie będzie można rozpocząć.

W obrębie Conseil des Recherches rok ubiegły — poza kilku zjazdami Unij specjalnych, w których i delegaci Akademji brali udział — jedną tylko ważniejszą przyniósł nowość. Dzięki energji i wytrwałości prof. Hoyera praca nad bibljografją polskiej literatury nauk ścisłych posunęła się poważnie naprzód tak, że druk „Revue bibliographique" za lata 1915—1918 rozpocznie się w jesieni. Będzie to początek spełnienia jednego z najważniejszych postulatów nauki, na który w Conseil kładzie się bardzo wielki nacisk.

DODATEK DO SPRAWOZDANIA.

Bibljografja wydawnictw Polskiej Akademji Umiejętności

od 1 maja 1925 do końca maja 1926.

(Ceny w złotych).

I. Wydział filologiczny.

Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce wydawane przez Komisję do badań tego zakresu przez Wydział filologiczny Polskiej Akademji Umiejętności powołaną. Tom XV. Część II. Kraków 1925, 8-o, str. XVI i 171. 5·—

Treść: Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła peregrynacja do Ziemi Świętej (1582—1584) — wydał Jan Czubek.

Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce wydawane przez Komisję literacką Polskiej Akademji Umiejętności. Serja II. Tom I (Ogólnego zbioru XVI). Nr. 1. Kraków 1925, 8-o, str. XII i 109. 4·—

Treść: Anonima diarjusz peregrynacji włoskiej, hiszpańskiej, portugalskiej (1595) — wydał Jan Czubek.

Bibljoteka pisarzów polskich.

Nr. 78. — Fortunat (około r. 1570) — wydał Juljan Krzyżanowski. Kraków 1926, 8-o, str. 187. 3·—

Czubek J., *patrz* **Archiwum do dziej. liter. i oświaty.**

Krzyżanowski J., *patrz* **Bibljoteka pisarzów polskich.**

Łoś Jan. Pisownia polska. Przepisy. Słowniczek. Wydanie VI po-

prawione dokonane na podstawie protokółów urzędowych. Kraków 1925, 8-o, str. 112. 1·—

Prace Komisji językowej Polskiej Akademji Umiejętności.

Nr. 12. — Kleczkowski Adam. Neuentdeckte altsächsische Psalmenfragmente. II Teil. (Nowoodkryte fragmenty starosaskiego przekładu psalmów z epoki Karolingów. Część II). Kraków 1926, 8-o, str. 67—138. 4·40

Nr. 13. — Erdman Edmund. Zasady powszechnej ideografiki. Prinzipien der allgemeinen analytischen Ideographie. Kraków 1926, 8-o, str. 46, 13 tablic. 3·30

Prace Komisji orjentalistycznej Polskiej Akademji Umiejętności. (Mémoires de la Commission orientale de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres).

Nr. 8. — Künstlinger Dawid. Przekład i objaśnienie 53 sury Koranu (Sourate 53 du Coran. Traduction et commentaire polonais (avec résumé allemand). Kraków 1926, 8-o, str. 48. 1·50

Rozprawy Wydziału filologicznego. Tom LXII.

Nr. 2. — Moszyński Kazimierz. Badania nad pochodzeniem i pierwotną kulturą Słowian. I. Kraków 1925, 8-o, str. 140. 8·—

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

Archiwum Komisji do badania historji filozofji w Polsce. Tom II. Część II. Kraków 1926, 8-o, str. 156. 4·50

Treść. Tatarkiewicz Władysław. Materjały do dziejów nauczania filozofji w Polsce, str. 1. — Jachimowski Tadeusz ks. Dokumenty do nominacji Józefa Gołuchowskiego profesorem filozofji w Uniwersytecie Wileńskim, str. 43. — Heitzman Marjan. Jana Wyclifa traktat »De universalibus« i jego wpływ na Uniwersytet Praski i Krakowski, str. 111.

Dembiński Br. Ostatni Wielki Mistrz Zakonu niemieckiego i pierwszy Książę pruski. (Rzecz czytana na publicznem posiedzeniu Pol. Akad. Umiej. w dniu 13 czerwca 1925). Kraków 1925, 8-o, str. 32. 1·—

Kwartalnik filozoficzny pod redakcją W. Heinricha przy udziale Komitetu, złożonego z ks. K. Michalskiego, J. M. Rozwa-

dowskiego, W. Rubczyńskiego. Tom III. 1925. Zeszyt III. Kraków 1925, 8-o, str. 257—384. 3·75

Treść: Mysłakowski Zygmunt. Rozwój naturalny i czynniki wychowania (dok.), str. 257. — Kielski Aleksander. Wola a odpowiedzialność, str. 286. — Rubczyński Witold. Nowa próba wyjścia poza relatywizm w teorji wartości, str. 300. — Sprawozdania, str. 374.

— — Tom III. 1925. Zeszyt IV. Kraków 1925, 8-o, str. 385—517. 3·75

Treść: Łosski Mikołaj. Intuitywizm i spółczesny realizm anglo-amerykański, str. 385. — Łukiewicz Aleksander. O niektórych założeniach etyki Spinozy, str. 402. — Frenkel Karol. O pojęciu moralności, str. 433. — Druks Stanisław. Typy myślenia we filozofji prawa, str. 479. — Sprawozdania, str. 498.

— — Tom IV. 1926. Zeszyt I. Kraków 1926, 8-o, str. 1—128. 3·75

Treść: Druks Stanisław. Typy myślenia we filozofji prawa (c. d.), str. 1. — Frenkel Karol. O pojęciu moralności (c. d.), str. 56. — Mysłakowski Zygmunt. Funkcja socjalna wychowania i jej stosunek do t. zw. »celów wychowawczych«, str. 104. — Sprawozdania, str. 126.

Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego. Serja II. T. XXXVIII (Ogólnego zbioru t. 64).

Nr. 5. — Bossowski Franciszek. Znalezienie skarbu wedle prawa rzymskiego. Kraków 1925, 8-o, str. 70. 2·—

— — Serja II. Tom XXXIX (Ogólnego zbioru t. 65).

Nr. 2. — Zweig Ferdynand. System ekonomji i skarbowości Juljana Dunajewskiego. Kraków 1925, 8-o, str. 33. 1·—

Nr. 3. — Vetulani Adam. Pozew sądowy w średniowiecznym procesie polskim. Kraków 1925, 8-o, str. 115. 2·40

Nr. 5. — Koschembahr-Łyskowski Ignacy. Conventiones contra bonos mores w prawie rzymskiem. Kraków 1925, 8-o, str. 17. 0·60

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

Adametz L. Badania kranjologiczne bydła dyluwjalnego z Pamiątkowa. Przyczynek do kwestji pochodzenia bydła domowego w Europie [Kraniologische Untersuchungen des Wildrindes von

Pamiątkowo. (Ein Beitrag zur Frage nach der Abstammung europäischer Hausrindes)]. *B*, 1925, p. 591 [1]).

Antoniewicz(ówna) J. Przyczynki do badań nad morfologją liścia pierzastego (Contributions à l'étude de la morphologie de la feuille pennée). *B*, 1925, p. 403.

Birkenmajer Ludwik Antoni. Mikołaj Wodka z Kwidzynia, lekarz i astronom polski XV-go stulecia (Mikołaj Wodka de Kwidzyn, médecin et astronome polonais du XVe siècle). *B*, 1924, p. 783.

Broder L. O kilku ascidjach i innych formach teratologicznych w rodzinie *Gesneriaceae* (Über einige Ascidien und andere teratologische Formen bei den Gesneriaceen). *B*, 1925, p. 117.

Chrobak Ludwik. Zależność prężności pary wodnej desminu od zawartości wody i od temperatury (Die Abhängigkeit der Wasserdampfspannung des Desmins vom Wassergehalt und von der Temperatur). *A*, 1925, p. 333.

Dobrowolski S. O wartościach granicznych średnich Cesàro i Hölder'a (Sur les valeurs limites de moyennes de Cesàro et de Hölder). *A*, 1925, p. 259.

Domaniewski Janusz. Przyczynek do znajomości rodzaju *Thamnophilus* Vieillot (Beitrag zur Kenntnis der Gattung *Thamnophilus* Vieillot). *B*, 1924, p. 753.

Dziewoński Karol i Lityński Tadeusz. O biacenie (biacenaftylidenie) i jego pochodnych ketonowych (Über Biacen [Biacennaphtyliden] und seine Keto-Derivate). *A*, 1925, p. 197.

Dziewoński Karol i Pochwalski Jerzy. Ze studjów nad dekacyklenem II. O kwasie dekacyklenotrójsulfonowym i związkach pochodnych jego przemian (Studien über Dekacyclen II. Dekacyclen-trisulfonsäure und ihre Umwandlungsprodukte). *A*, 1925, p. 165.

Dziewoński Karol i Rychlik Mieczysław. O fenylo-α-acenaftylo-ketonie i fenylo-α-acenaftylo-metanie (Über Phenyl-α-acenaphtylketon und Phenyl-α acenaphtyl-methan). *A*, 1925, p. 179.

---

[1]) *A* lub *B* oznacza Bulletin international... Classe des Sciences mathématiques et naturelles. Série *A*: Sciences mathématiques; Série *B*: Sciences naturelles; liczba po *A* lub *B* oznacza rocznik Bulletinu, następna liczba stronę rocznika.

Dziewoński Karol, Schoenówna Jadwiga i Waldmann Emil. O pochodnych β-metylonaftalinu (Über β-Metylnaphtalinderivate). *A*, 1925, p. 55.

Gałecki Antoni. Badania nad katalizą w układach micro-niejednolitych (Contribution à l'étude de la catalyse dans les systèmes micro-hétérogènes). *A*, 1925, p. 93.

Gałecki Antoni i Orłowski Teofil. Kinetyka strącania cynkiem miedzi z roztworów jej soli (Kinetische Untersuchungen über die durch metallisches Zink bewirkte Abscheidung des Kupfers aus Salzlösungen). *A*, 1925, p. 303.

Grodziński Z. Dalsze badania nad rozwojem naczyń krwionośnych u płazów ogoniastych (Weitere Untersuchungen über die Blutgefäßentwicklung bei Urodelen). *B*, 1925, p. 195.

— Z badań nad rozwojem naczyń krwionośnych u łososiowatych (Beiträge zur Entwicklung der Blutgefäße der Salmonidenembryonen). *B*, 1925, p. 623.

Grossbard L. Zmienność słupka Pokrzywowatej *Girardinia zeylanica* Dcne (La variabilité du pistil de l'Urticée *Girardinia zeylanica* Dcne). *B*, 1925, p. 123.

Herszlik Alina. Wodniczki garbnikowe niektórych odmian fasoli (*Phaseolus vulgaris*). [Les vacuoles à tanoïdes des certaines variétés du Haricot (*Phaseolus vulgaris*)]. *B*, 1925, p. 315.

Jacob Mojżesz. O sumowaniu całki Fouriera metodą Cesàro (Über die Cesàro'sche Summierbarkeit des Fourier'schen Integrales). *A*, 1926, p. 41.

Jaworski Z. O bydle błot pińskich (Das Rind der Pińskschen Sümpfe). *B*, 1924, p. 765.

Kamieński Bogdan. O istocie procesu absorbcji wodoru przez metaliczny sód i wapń (Über das Wesen der Wasserstoffabsorption durch metallisches Natrium und Kalzium). *A*, 1926, p. 109.

Kamieński Michał. Badania biegów komety perjodycznej Wolfa (Recherches sur le mouvement de la comète périodique de Wolf). *A*, 1925, p. 21.

Kępianka E. i Marchlewski Leon. Absorbcja światła nadfiołkowego przez hydroxy-kwasy aromatyczne, krezole i hydroxy-fenole (Absorption of ultraviolet light by hydroxy-acids, hydroxyphenols and cresols). *A*, 1926, p. 75.

Kozłowska A. Zmienność *Festuca ovina* L. w związku z sukcesją zespołów (asocjacji) stepowych na Wyżynie Małopolskiej (La variabilité de *Festuca ovina* L. en rapport avec la succession des associations steppiques du plateau de la Petite Pologne) *B*, 1925, p. 325.

Koźmiński Z. Badania ekologiczne nad Prostoskrzydłemi Puszczy Białowieskiej (Ökologische Untersuchungen an Orthopteren des Urwalds von Białowieża). *B*, 1925, p. 447.

Kuczkowski St. Rozwój w rodzaju *Ichthyotaenia* Lönnb. Przyczynek do teorji cerkomerów na podstawie badań doświadczalnych (Die Entwicklung im Genus *Ichthyotaenia* Lönnb. Ein Beitrag zur Cercomertheorie auf Grund experimenteller Untersuchungen). *B*, 1925, p. 423.

Lachs H. i Kronman Józef. O potencjale przepływu (On streaming potentials). *A*, 1925, p. 289.

Lichtenstein Leon. Przyczynek do analizy wektorjalnej (Bemerkung zur Vektoranalysis). *A*, 1926, p. 1.

Liebetanz B. Studja hydrobiologiczne solanek kujawskich (Hydrobiologische Studien an Kujawischen Brackwässern). *B*, 1925, p. 1.

Lubliner Karolina. Badania nad rozwojem zalążka i nasienia u rodzaju *Podophyllum* (Recherches sur le développement de l'ovule et de la graine dans le genre *Podophyllum*). *B*, 1925, p. 379.

Łoziński Paweł. O gruczołach przędnych larw osy. Część I: Rozwój i anatomja gruczołów (Über die Spinndrüsen der Wespenlarven. I: Entwickelung und Anatomie). *B*, 1924, p. 715.

Marchlewski Leon i Nowotnówna A. Absorbcja światła nadfiołkowego przez aminokwasy naturalne i przez keratozę (Absorption of ultraviolet light by native aminoacids and by ceratose). *A*, 1925, p. 153.

Malkiewicz Z. O chłonieniu niektórych soli nieorganicznych w jelicie cienkiem (Sur l'absorption des certains électrolytes dans l'intestin grêle). *B*, 1925, p. 259.

Mazur Józef. O rozpylaniu katodowem stopów metalicznych (Pulvérisation cathodique des alliages). *A*, 1925, p. 81.

Moldenhawer Konstanty. Mieszańce rzodkiewki z kapustą (*Raphanus* × *Brassica*) (Études sur le croisement de *Raphanus* avec *Brassica*). *B*, 1925, p. 537.

Motyka Józef. Zespoły roślin w Tatrach. Część II: Naskalne zespoły porostów nitrofilnych w polskiej części Tatr Zachodnich (Die Pflanzenassoziationen des Tatra-Gebirges. II Teil: Die epilithischen Assoziationen der nitrophilen Flechten im polnischen Teile der Westtatra). *B*, 1924, p. 835.

Motylewski Zygmunt. O anilidzie feniloglicyny (Über Phenylglycinanilid). *A*, 1926, p. 93.

Nayder Tadeusz. O stałej dielektrycznej słabych elektrolitów (Sur la constante diélectrique des électrolytes faibles). *A*, 1925, p. 247.

Nowiński M. Geobotaniczne stosunki południowo-wschodniej części Puszczy Sandomierskiej (Die geobotanischen Verhältnisse am südöstlichen Rande des Sandomierer Urwaldes). *B*, 1925, p. 729.

Pawlas Tadeusz. Sztuczne pobudzenie aksolotli albinotycznych do wytwarzania czarnego pigmentu w skórze (La formation du pigment noir dans la peau d'axolotls albiniques sous l'influence d'excitations artificielles). *B*, 1925, p. 651.

Pawłowski Bronisław. O subniwalnem piętrze roślinności w Tatrach (Über die subnivale Vegetationsstufe im Tatragebirge). *B*, 1925, p. 769.

Pawłowski Stanisław. O śladach zlodowacenia w Gorganach zachodnich [Sur les traces glaciaires dans les Gorganes occidentales (Karpates polonaises)]. *A*, 1925, p. 369.

Rajchman A. i Zygmund A. O związku między metodami sumowań Cesàro i Riemanna (Sur la relation du procédé de sommation de Cesàro et celui de Riemann). *A*, 1925, p. 69.

Ramułt Mirosław. Rozwój i odporność zarodków wioślarek w roztworach niektórych soli nieorganicznych (Development and resisting power of *Cladocera* embryos in the solutions of certain inorganic salts). *B*, 1925, p. 135.

Rogoziński Feliks. O oznaczaniu mikrochemicznem azotanów (Sur le dosage microchimique des nitrates). *A*, 1926, p. 129.

Rogoziński F. i Starzewska M. O wpływie niektórych soli na oznaczoną przez miareczkowanie alkaliczność moczu przeżuwacza (L'influence qu'exercent quelques sels ingérés par le ruminant sur l'alcalinité de titration de son urine). *B*, 1925, p. 493.

Rose M. Histogenetyczne podstawy podziału kory mózgowej (Über

das histogenetische Prinzip der Einteilung der Großhirnrinde. Vorläufige Mitteilung). *B*, 1925, p. 561.

Rouppert K. Przyczynek do znajomości pozostawania rytmicznych pasów i błon roślinnych (Beitrag zur Kenntnis der rhythmischen Zonenbildung und der pflanzlichen Membranen). *B*, 1925, p. 785.

Saks Stanisław. O pewnej klasie funkcyj zbiorów (Sur une certaine classe de fonctions d'ensemble). *A*, 1926, p. 103.

Schindler(ówna) E. Wpływ czynników zewnętrznych na wzrost przedrośli niektórych gatunków paproci (Über den Einfluß äußerer Bedingungen auf die Wachtumsweise der Prothallien einiger Farne). *B*, 1925, p. 509.

Simm K. *Phytomyza lateralis*. Przyczynek do znajomości morfologji i biologji much z rodziny *Agromyzidae* (*Phytomyza lateralis* Fallen.) (Ein Beitrag zur Kenntnis der Morphologie und Biologie). *B*, 1924, p. 755.

Sokólska Julja. O heterochromozomach podczas spermatogenezy pająka domowego (*Tegenaria domestica* Cl.) [Les hétérochromosomes pendant la spermatogenèse de l'Araignée domestique (*Tegenaria domestica* Cl.)]. *B*, 1925, p. 477.

Stach Jan. Polskie przerzutki (*Machilidae*), ich rozsiedlenie i znaczenie dla pewnych zagadnień zoogeograficznych [Über die in Polen vorkommenden Felsenspringer (*Machilidae*) und über die Bedeutung einiger zoogeographischer Probleme]. *B*, 1925, p. 633.

Starzewska Marja. O wpływie pobranego azotanu sodowego na alkaliczność moczu przeżuwacza (L'influence du nitrate de sodium ingéré par le ruminant sur l'alcalinité de son urine). *B*, 1924, p. 777.

Steinhaus Hugo. O rozwinięciach ortogonalnych (Sur les développements orthogonaux). *A*, 1926, p. 11.

Stock Jan. O pewnem ulepszeniu analizatora prądów przemiennych (Eine neue Modifikation des Wechselstromanalysators). *A*, 1925, p. 11.

Suszko Jerzy. Z badań nad β-izochininą i nichiną (Zur Kenntnis des β-Isochinins und Nichins). *A*, 1925, p. 129.

Syniewski Wiktor. Badania nad diastazem. II. Czy α-diastaz działa

też β-diastatycznie i czy naodwrót β diastaz może oddziaływać także α-diastatycznie (Untersuchungen über Diastase. II. Wirkt α-Diastase auch β-diastatisch und umgekehrt β-Diastase auch α-diastatisch?). *A*, 1925, p. 47.

Szafer Władysław. O florze i klimacie okresu międzylodowcowego pod Grodnem (Über den Charakter der Flora und des Klimas der letzten Interglazialzeit bei Grodno in Polen). *B*, 1925, p. 277.

Szafran Bronisław. Budowa i wiek torfowiska w Pękosławiu pod Iłżą (Der Bau und das alter des Moores von Pakosław bei Iłża in Mittelpolen). *B*, 1925, p. 751.

Szpotańska J. Studjum nad rodziną *Tetrabothriidae* nawalnic (Étude sur les Tetrabotriides des Procellariiformes). *B*, 1925, p. 673.

Świderski Bohdan. Przyczynki do tektoniki Karpat wschodnich polsko-rumuńskich (Quelques nouvelles données sur la tectonique des Carpathes orientales polono-roumaines). *A*, 1925, p. 347.

Tondera F. O przyczynie skrzywień geotropicznych korzenia (Über die Ursache der geotropischen Krümmungen der Wurzel). *B*, 1925, p. 777.

Vetulani T. Studja nad polskim konikiem z okolic Biłgoraja (Studie über den polnischen Konik [polnisches Landpferd] aus der Gegend von Biłgoraj). *B*, 1925, p. 211.

Weyssenhoff Jan. O prawach ruchu Browna i o prawie Stokesa (On the Laws of Brownian Motion and Stokes'Law). *A*, 1925, p. 219.

Włodek Jan i Strzemieński Kazimierz. Badania nad stosunkiem zespołów roślinnych do stężenia jonów wodorowych w glebach doliny Chochołowskiej w Tatrach [Untersuchungen über die Beziehungen zwischen den Pflanzenassoziationen und der Wasserstoff-Jonen-Konzentration in den Böden des Chochołowska Tales (Tatra, Polen)]. *B*, 1924, p. 787.

Zygmund Antoni. O pewnem twierdzeniu p. Gronwalla (Sur un théorème de M. Gronwall). *A*, 1925, p. 207.

— O sumowalności szeregów Fouriera funkcyj spełniających warunek Lipschitza (Sur la sommabilité des séries de Fourier des fonctions vérifiant la condition de Lipschitz). *A*, 1925, p. 1.

— O sumowaniu szeregów metodą średnich typowych (Sur la sommation des séries par le procédé des moyennes typiques). *A*, 1925, p. 265.

Prace i materjały antropologiczno-archeol. i etnograficzne wydawane staraniem Komisji antropologicznej Polskiej Akademji Umiej. Tom IV. Część II. **Prace i materjały antropologiczne.** Kraków 1925, 8-o, str. (119), 1 mapa i 5 ryc. 2·70

Treść: Talko-Hryncewicz J. Kaszubi jako grupa antropologiczna na zasadzie badań dokonanych na Pomorzu (1 mapa i 6 tabl. w tekscie), str. (3). — Czepurkowskij E. Analiza głównych typów ludu rosyjskiego, białoruskiego, ukraińskiego, litewsko-łotyskiego i polskiego zapomocą metody geograficznej (z I—XXXII tab.) na zasadzie własnych badań i innych autorów opracował... (1 mapa), str. (85).

Prace i materjały antropologiczno-archeol. i etnograficzne wydawane staraniem Komisji antropologicznej Polskiej Akademji Umiej. Tom IV. Część III. **Prace i materjały etnograficzne.** Kraków 1925, 8-o, str. [152], 16 ryc. 4·50

Treść: Udziela Seweryn. Dwory. Zapiski etnograficzne z 1901 i 1902 roku (6 ryc.), str. [3]. — Chybiński Adolf. Dzwony pasterskie na Podhalu (9 ryc.), str. [29]. — Bystroń Jan St. Pieśń o zbójniku i jego żonie, str. [59]. — Bystroń Jan St. Nazwy i przezwiska polskich grup plemiennych i lokalnych, str. [95].

IV. Dzieła osobno wydane.

Adametz Leopold. Hodowla ogólna zwierząt domowych — z niemieckiego rękopisu przełożył Zdzisław Zabielski. Kraków 1925, 8-o, str. VIII i 380, 72 ryc. 12·—

Dziadów Część III w podobiźnie autografu **Adama Mickiewicza** — wydał Józef Kallenbach. Kraków 1925, 4-o, str. VII i 126. 24·—

Folkierski Władysław. Entre le Classicisme et le Romantisme. Étude sur l'esthétique et les esthéticiens du XVIIIe siècle. Cracovie-Paris 1925, 8-o, str. 604. 12·—

Kallenbach J., *patrz* **Dziady.**

Kopera Feliks i Lepszy Leonard. Zabytki sztuki w Polsce. II. Iluminowane rękopisy księgozbiorów OO. Dominikanów i OO. Karmelitów w Krakowie. Kraków 1926, 4-o, str. 87, 93 rycin w tekscie. 12·—

Lepszy L., *patrz* **Kopera F.**

Oszacki Aleksander. Choroby przemiany materji i energji u człowieka. Podstawy nauki o metaboliźmie. Fizjopatologja tycia i chudnięcia. Kliniczne postacie otyłości i chudości..., napisał ze współudziałem techniczno-redakcyjnym Bolesława Hermanna, absolwenta medycyny. Kraków 1925, 8-o, str. XV i 464. 15·—

Rosenblatt Alfred. Geometrja analityczna na płaszczyźnie. Kraków 1926, 8-o, str. XV i 442, 32 ryc. 12·—

Witkowski Stanisław. Historjografja grecka i nauki pokrewne (Chronografja-Biografja-Etnografja-Geografja). Tom I. Kraków 1925. 8-o, str. XVI i 293, 1 tablica. 9·—

— Tom II. Kraków 1926, 8-o, str. VIII i 316. 9·—

Zieliński Thaddaeus. Tragodumenon libri tres. I. De locis tragoediae graecae rudimentalibus. II. De trimetri Euripidei evolutione. III. De Iphigeniae et Danaes mythopoeia tragica. Cracoviae 1925, 8-o, str. 330. 10·—

V. Rocznik, Sprawozdania i Bulletin.

Rocznik Polskiej Akademji Umiejętności. Rok 1924/25. Kraków 1926, 8-o, str. XXXVIII i 111. 3·—

Treść: Skład Polskiej Akademji Umiejętności, str. I. — Sprawozdanie z czynności Akademji od czerwca 1924 do czerwca 1925, str. 3. — Posiedzenie publiczne 13 czerwca 1925, str. 47. — Dembiński Br. Ostatni Wielki Mistrz Zakonu niemieckiego i pierwszy książę pruski (odczyt), str. 64. — Nagrody, str. 94. — Sprawozdanie i wnioski co do nagród z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego, F. Jasieńskiego i W. Łozińskiego, str. 95. — Wykaz stosunków Akademji z innemi instytucjami naukowemi, str. 99.

Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademji Umiejętności. Tom XXX (1925), Nr. 4—10; tom XXXI (1926), Nr. 1—4.

Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie. Classe d'histoire et de philosophie. L'année 1921, 8-o, pp. 64.

— L'année 1922, 8-o, pp. 80.

— L'année 1925. I Partie. Janvier-Juin, 8-o, pp. 149.

Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences mathématiques et naturelles. Série A: Sciences mathématiques. L'année 1925, Nr. 1 A—10 A, L'annńe 1926, Nr. 1 A — 4 A.

Bulletin etc. Série B: Classe des Sciences naturelles. L'année 1924, Nr. 8 B—10 B., L'anné 1925, Nr. 1 B — 8 B.

POSIEDZENIE PUBLICZNE

POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

DNIA 16 CZERWCA 1925.

I

PRZEMÓWIENIE PREZESA JANA M. ROZWADOWSKIEGO.

Tegoroczne uroczyste posiedzenie muszę niestety rozpocząć od wspomnienia, poświęconego tej ciężkiej i bolesnej stracie, jaką nasza Instytucja poniosła przez śmierć Prezesa Kazimierza Morawskiego.

Zmarły Prezes należał do tych rzadkich ludzi, których pamięć wytrzymuje ciężar i ostrze prawdy, o których można i za ich życia i po śmierci śmiało mówić prawdę, nie uciekając się ani do zasady *de mortuis nil nisi bene*, ani do ozdoby krasomówczej, bo ich zalety ogromnie przewyższają nieuniknione w człowieku słabości czy braki.

Morawski był rzeczywiście umysłem wyjątkowo świetnym i szerokim, a nie powierzchownym: posiadał bardzo rozległą i głęboką znajomość całej kultury europejskiej, opartą zarówno na gruntownej naukowej podstawie, jak na artystycznem nastrojeniu duszy, a zdobywaną nieustanną pracą.

Był przedewszystkiem wybitnym uczonym w dziedzinie klasycznej filologji. Tutaj, na tej niwie, uprawianej od wieków przez całe pokolenia pracowników pod wodzą genjalnych uczonych, posiadał własny niby zagon,

mianowicie dzieje motywów retorycznych, które grają tak wielką rolę w starożytnej literaturze. Długi szereg cennych i samodzielnych rozpraw z tego zakresu sprawił, że był w nim znaną i uznaną powagą.

Dalej szła głęboka, samodzielna i badawcza znajomość literatury rzymskiej, oparta nietylko na znajomości całej odnośnej a olbrzymiej masy fachowych opracowań, ale także na nieustannem, przedziwnem, żywem obcowaniu z pisarzami łacińskimi. Tu było mu danem długoletnie studja zamknąć w wielkim 7-tomowym obrazie syntetycznym dziejów literatury rzymskiej, którym obdarzył nasze społeczeństwo. Jego literatura łacińska pozostanie dla nas z pewnością na długo dziełem niezastąpionem, a na zawsze zachowa swoją wartość indywidualnego przeżycia i ujęcia. Niestrudzony pracownik dał, zaledwo ukończywszy to dzieło, jeszcze krótki podręcznik w jednym tomie, przeznaczony dla szerszych kół naszego społeczeństwa i wdzięcznie przez nie przyjęty.

Potem szła cała epoka cesarstwa rzymskiego, a zwłaszcza pierwszych jego wieków: tu już nietylko piśmiennictwo, ale całe społeczeństwo rzymskie i jego kultura zmartwychwstawały w kongenjalnem odtwarzaniu Morawskiego. Imperatorowie rzymscy, ci wielcy budowniczowie światowładnej potęgi Rzymu, budujący imperjum na fundamentach i gruzach republikańskiej przeszłości i na fundamencie cnót społecznych, politycznych i wojskowych narodu, to wznoszący się do szczytów wielkości mężów stanu i wodzów w cesarskiej postaci, to spadający do groteskowych krańców obłędnego cezaryzmu; legjony rzymskie i barbarzyńcy północy, rozpadanie się starej religji rzymskiej i młode Chrześcijaństwo, Wschód

i Żydzi, wielcy i mali pisarze z ukochanym Tacytem na czele, wielcy i mali ludzie i ich zabiegi, modne prądy w różnych dziedzinach życia — wszystko to przeciągało przed oczami wielkiego uczonego, wstawało i osadzało się w szeregu świetnych obrazów, a nieraz scen rodzajowych.

Jednem słowem, Morawski był nietylko wielkim uczonym, ale także wielkim artystą. Pił zresztą zawsze nietylko ze źródła rzymskiej mocy, ale i z greckiej krynicy piękna, a posiadał ogromną zdolność wczuwania się w ludzkie stany na bardzo szerokiej skali uczuć; to też obok wielkich, groźnych w swej wspaniałości lub ponurych obrazów przesuwają się w jego przedstawieniu drobne, wdzięczne obrazki, przypominające bezpośrednią naiwną serdeczność scen Homerowych, nieporównane piękno początku platońskiego Fajdrosa lub ów „uśmiech lwa", jak starożytni określali jedno, szczególnie wdzięczne opowiadanie Tucydydesa.

Z typu ludzkiego, z umysłowości, łączącej usilność badawczego docierania do prawdy życiowej z artystycznem wczuwaniem się w życie, był Morawski raczej Grekiem niż Rzymianinem, ale urzekła go wielkość Rzymu i jej badaniu się poświęcił. Może oczyma swej helleńskiej duszy lepiej widział zasadnicze rysy wielkości państwa i narodu rzymskiego, ową *virtus*, którą tak wysoko cenił. Może te właśnie strony rzymskiej mocy przyciągały nieprzeparcie człowieka, którego młodość i wiek męski wypadły na czasy największego poniżenia własnej ojczyzny. Może urzekły go pochody rzymskich legjonów, które śledził za historykami łacińskimi. Owe legjony, które niezachwianie ufne w moc Rzymu, we własną dyscyplinę

i mądrość swych wodzów, szły setki mil, na północ do Szkocji, w mroczne lasy Germanji, w głąb Azji czy Afryki, a pochody ich to nie były tylko wojskowe wyprawy i wycieczki rycerskie, bo legje rzymskie pracowały ciężko, wznosiły osady i grody, a przedewszystkiem budowały drogi, które po tylu wiekach w wielu miejscach przetrwały, a w różnych okolicach np. Małej Azji do dziś dnia są jedyną możliwą komunikacją. To też w ślad za żołnierzem rzymskim szedł kupiec italski i osadnik. Czyż dziwnem jest, że te rysy pociągały i rzuciły urok na syna narodu, któremu po dziś dzień we własnym kraju tak trudno się zdobyć na bite drogi, a który zwycięskie swoje wyprawy prawie zawsze marnował.

Bo Prezes Morawski był nietylko uczonym i artystą, ale także i zawsze gorącym patrjotą i obywatelem, który nietylko ożywiał swoje naukowe badania własną duszą, ale z nich napowrót czerpał życie. Spełniając wzorowo obowiązki nauczycielskie, pracując niestrudzenie, wpatrzony w ową rzymską cnotę, ku niej też nieustannie kierował społeczeństwo, a przedewszystkiem młodzież. Ten żywy związek między pracą naukową a życiem Polaka wyraził się w tem, że Morawski znaczną część życia i pracy poświęcił badaniom wpływów klasycznych w przeszłości polskiej, mianowicie złotemu okresowi naszych dziejów, a przedewszystkiem humanizmowi polskiemu i historji Wszechnicy Jagiellońskiej. Świadczy o tem szereg i rozpraw i dzieł pracowitych o niespożytej wartości. To była druga wielka dziedzina jego działalności naukowej.

A poza tem był człowiekiem, który cierpiał, radował się, tęsknił i spodziewał wraz ze swoim narodem.

Przez długi szereg lat, we wszystkich ważnych, nieraz nad wyraz ciężkich dla naszego społeczeństwa chwilach Morawski zabierał głos, słowem żywem lub pisanem; wzruszał, często zachwycał, zawsze krzepił. Nie pochlebiał, owszem gromił, gdy było potrzeba, nawoływał do pracy i cnoty, ale w słowach Jego nigdy nie było szyderstwa lub nienawiści, nie zadźwięczała fałszywa struna, a poprzez gryzącą troskę i niepokój duszny wybijała się prawie zawsze zwycięsko niespożyta wiara i nadzieja: *nil desperandum!* A tego tak człowiek potrzebuje i łaknie! To też zmarły Prezes stał się zwolna postacią prawdziwie i szlachetnie popularną, która ciągnęła i jednoczyła społeczeństwo.

Więcej potrzebaby czasu, innego pędzla czy słowa, aby dać pełny wizerunek Morawskiego, godny tej bogatej duszy. Jeszcze jedno tylko: bywają wielcy ludzie i wielcy uczeni — nieznośni, tak jak bywają zbawienne leki — okropne. Prezes Morawski był obok swych wielkich zalet uczonego i obywatela najmilszym i kochanym człowiekiem, najłatwiejszym i życzliwym towarzyszem; garnęli się też ku niemu wszyscy, swoi i obcy. A ta cecha Jego charakteru była tak wybitna, że nawet w krótkiem z konieczności wspomnieniu, poświęconem Prezesowi Morawskiemu na tegorocznem posiedzeniu Międzynarodowej Unji Akademij znalazła spontanicznie wyraz.

Z Akademją i jej pracami zrósł się przez długi szereg lat jako jej członek, dyrektor Wydziału filologicznego, wreszcie, po śmierci Stanisława Tarnowskiego, jako jej prezes, a pierwszy prezes Polskiej już Akademji. Był jej tak oddany, że w czasie ostatniego roku życia, najważniejszą bodaj Jego troską, wzruszającą i co-

dzienną, było to, że nie mógł osobiście uczestniczyć w naszych posiedzeniach, pracach i zabiegach. Akademja była dumną ze swego Prezesa i zachowa Jego postać we wdzięcznej i czułej pamięci.

Nasza Instytucja poniosła świeżo wraz z całem społeczeństwem polskiem inną jeszcze stratę niepowetowaną. Wiadomość o skonie Władysława Mickiewicza nadeszła niespodziewanie, bo mimo podeszłego wieku cieszył się do ostatnich lat życia nadzwyczajną żywością umysłu i sprężystością fizyczną, a w każdym razie przyszła do nas, jako wieść podwójnie żałobna, boć to był syn Adama! Adam Mickiewicz był często na ustach syna, a prezes Morawski mawiał, że doznaje zawsze szczególnego wzruszenia słysząc, jak Władysław Mickiewicz wymawia te wyrazy: ojciec, ojciec powiedział itd. i z pewnością wszyscy podzielaliśmy to wzruszenie. Ojcowska wielkość nie przygniotła syna, jak to się nieraz zdarza, jak było np. z synem Goethego. Władysław Mickiewicz oddał się cały bez zastrzeżeń w służbę wielkości Ojca, był niby wiernym kapłanem przy ołtarzu bóstwa, a w tem oddaniu się odnalazł nietylko sens swego życia, ale i własną wielkość. A ta służba to nie było tylko uczuciowe przeżywanie spuścizny ojcowskiej; to była wytrwała i olbrzymia praca, aby tę spuściznę zachować, wzbogacić i wyświetlić do najdrobniejszych szczegółów. Ogromne i nieocenione są też jej owoce.

Powtóre cała nasza emigracja znalazła w nim nietylko żywą kronikę, ale najskrzętniejszego zbieracza i komentatora. Był też długie lata niby ambasadorem Narodu polskiego przy Narodzie francuskim wbrew i naprzeciw wszelkim prądom przeciwnym. A ile dobrego

wyświadczył Polakom zwłaszcza w czasie wojny, ile przy tem trudów poniósł, jeżdżąc sam lub z córką po obozach jeńców jako uznany już przedstawiciel Polski!

Polska Akademja Umiejętności żywi dla Władysława Mickiewicza jeszcze osobną wdzięczność jako dla długoletniego kierownika jej Stacji paryskiej, czcigodnej Bibljoteki polskiej w Paryżu, której Zmarły był oddany z tem samem wylaniem się i z tą samą wiernością, jakie Go cechowały, gdy chodziło o sprawy polskie.

Wieczna Cześć Jego pamięci!

Akademja opłakuje niestety w tym roku jeszcze szereg innych strat bardzo dotkliwych; o nich wszystkich będzie mówić, jak to jest zwyczajem, pan Sekretarz Generalny.

Sprawy Akademji w ubiegłym roku sprawozdawczym szły trybem normalnym, chociaż niezbyt żywem tętnem wskutek ogólnych trudności naszego położenia gospodarczego. Nie było jednak zastoju: zarówno wydawnictwa zwyczajne, bieżące, jak cały szereg wielkich przedsięwzięć naukowych posuwały się naprzód. Nie doznaliśmy szczególnie pomyślnych wydarzeń a przykrości dosyć, ale klęsk nie było. Pan Sekretarz Generalny przedstawi za chwilę treściwy obraz życia Akademji za ubiegły okres czasu.

Kończę słowami podzięki. Przedewszystkiem pozwalam sobie prosić Pana Wiceministra Łopuszańskiego, żeby zechciał złożyć Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej nasze pełne uszanowania podziękowanie, za to, że w chwilach kiedy państwo wymaga całej Jego energji, uwagi i myśli, nie zapomniał o Akademji, której jest Protektorem i zechciał wydelegować Pana Wiceministra jako Swego

reprezentanta; Panu Wiceministrowi, że zechciał podjąć trud przybycia; Panom Dostojnikom i Szanownej Publiczności, że uświetnili dzisiejsze posiedzenie swoją obecnością; wszystkim za to, że tą obecnością zechcieli stwierdzić, że doroczne święto Polskiej Akademji Umiejętności uważają także za swoje.

II

Sprawozdanie Sekretarza Generalnego
z czynności Polskiej Akademji Umiejętności za czas od czerwca 1925 do czerwca 1926.

W ciągu roku od ostatniego posiedzenia publicznego Akademja straciła aż dziewięciu członków, sześciu z Wydziału filologicznego, dwóch z Wydziału historyczno-filozoficznego, jednego z Wydziału matematyczno-przyrodniczego.

Kazimierz Morawski, najdawniejszy z członków czynnych swego Wydziału, bo należący do niego w tym charakterze od r. 1887, a przez szereg lat jego dyrektor, od r. 1918 prezes Akademji — pierwszy jej prezes od czasu, kiedy wolno jej było nazwać się tem, czem była od początku: Polską Akademją — zmarł po długiej i ciężkiej chorobie w sierpniu 1925 r. Następca jego dał przed chwilą wyraz uczuciu naszego żalu i tęsknoty za Tym, pod którego przewodnictwem przetrwaliśmy ciężkie lata początku pracy w odrodzonej Ojczyźnie. Określił również Jego znaczenie dla Narodu, dla którego Zmarły poświęcił wszystkie siły świetnego Swego umysłu i całe ciepło gorącego polskiego serca. W tej służbie patrjotycznej służba

dla Akademji naczelne zajmowała miejsce. Kazimierz Morawski był jednym z tych niewielu, którzy zrośli się całą istotą z naszą Instytucją, wziął w Siebie jej dążenia, radości i troski, żył do ostatka jej życiem — a każda zbiorowość, Państwo czy Akademja, stoi tylko tak długo, jak długo jej takich ludzi starczy. Stąd ta próżnia, jaką w Akademji po Sobie zostawił, stąd i wielka, serdeczna wdzięczność za to, czem był dla nas aż do ostatniej chwili.

Gustaw Bauch, dr filozofji, b. profesor gimnazjalny we Wrocławiu, poszedł za tradycją swego dziadka i ojca, których przyjacielem był Jerzy Samuel Bandtkie, profesor i bibljotekarz Uniwersytetu Krakowskiego. Wychowany w szkole Jerzego Waitza, obrał za przedmiot swych badań stosunki szkolne i naukowe swoich rodaków niemieckich na Śląsku, a osobliwie związki ich z Krakowem i jego Uniwersytetem w dobie największego rozkwitu tegoż na przełomie wieku XV i XVI. Historja tego Uniwersytetu ś. p. K. Morawskiego pobudziła autora do wydania zaraz w następnym roku (1901) cennego studjum „O scholarach niemieckich w Krakowie za czasów Odrodzenia 1460—1520“, w którem uwydatnił znaczenie europejskie naszego Uniwersytetu. Imię swoje naukowe G. Bauch utrwalił jako historyk dziejów szkolnictwa na Śląsku, głównie miasta Wrocławia, od ich początków aż po wiek XVI włącznie (1909 i 1911). Członkiem korespondentem Wydziału I naszej Akademji był od r. 1902.

Piotr Bieńkowski, profesor archeologji klasycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek czynny Wydziału filologicznego od r. 1917, zmarł w sierpniu 1925.

Działalność naukową rozpoczął od badań nad historją starożytną, ale choć praca o chronologji i historji wojny sertorjańskiej zyskała mu odrazu poważne imię w nauce zagranicznej, to przecież wkrótce zamiłowania jego zwróciły się w kierunku innym, do archeologji klasycznej, której wiernym pozostał do końca. W dziedzinie tej był powagą pierwszorzędną, znaną w całym świecie naukowym. Specjalnością jego było badanie rzeźb greckich i rzymskich, odnoszących się do t. zw. barbari. Już w r. 1900 ogłosił rozprawę „De simulacris barbararum gentium" jako „Corporis barbarorum prodromus", a od tego czasu przez ćwierć wieku do owego „Corpus barbarorum" zbierał niestrudzenie materjały i ogłaszał stopniowo wyniki swych dociekań. Ostatniem takiem wydawnictwem miały być „Celtarum imagines", zgłoszone przez Akademję do międzynarodowej Union Académique i przyjęte skwapliwie pod patronat tej Unji. Nie doczekał jego ukazania się, nie zdołał nawet wygładzić ostatecznie tekstu francuskiego, ale wiedział odchodząc, że Akademja dołoży wszelkich starań, aby ogłosić dzieło, które chlubę przynosi nauce polskiej.

Wacław Vondrák, profesor Uniwersytetu najpierw w Wiedniu, potem w Bernie morawskiem, czł. kor. Wydz. filolog. od r. 1918, zmarł 13 sierpnia 1925. Czterdziestoletnią bardzo płodną pracę naukową poświęcił głównie dwu dziedzinom: filologji starocerkiewnosłowiańskiej i porównawczej gramatyce słowiańskiej. W pierwszej dokonał szeregu doskonałych wydań zabytków, badał ich źródła, rękopisy i język z całą filologiczną precyzją, wydał najobszerniejszą gramatykę tego języka; po śmierci Jagića był tej filologji najpierw-

szym znawcą. Po polsku ogłosił z jej zakresu w r. 1905 w XXV t. Rozpraw Wydziału filologicznego „Zachodnioeuropejskie postanowienia pokutne w języku cerkiewnosłowiańskim“. Także w dziedzinie porównawczej gramatyki słowiańskiej jego dwutomowa „Vergleichende Slavische Grammatik“ jest pierwszem syntetycznem ujęciem rozległego materjału, a niedługo przed śmiercią dokonane drugie wydanie jej I-go tomu świadczy, że odegrała znaczną rolę w najnowszej historji tej nauki.

Antoni Danysz, długoletni i zasłużony profesor gimnazjalny, w ostatnich latach profesor pedagogiki i dydaktyki w Uniwersytecie Poznańskim, członek korespondent Wydziału filologicznego od r. 1921, zmarł w grudniu 1925 r. Znakomity wychowawca, poświęcony całkowicie szczytnemu swemu zawodowi, umiał znaleźć czas także na żywą działalność naukową. Z sześćdziesięciu z górą jego prac część zajmuje się dziejami wychowania,z szczególnem uwzględnieniem stosunków polskich; największą jednak doniosłość i trwałą wartość posiadają dzieła, zajmujące się naukowemi podstawami tak ogromnie doniosłych, zawsze aktualnych kwestyj z dziedziny pedagogiki i dydaktyki.

Przed kilku dniami przyszła z Paryża żałobna wieść o śmierci Władysława Mickiewicza. Władysław Mickiewicz, profesor honorowy Uniwersytetu Wileńskiego, był od lat wielu związany ściśle z Akademją Umiejętności jako członek czynny Wydziału I i delegat Akad. do naszej Stacji Naukowej w Paryżu. Traci w nim Polska cała ostatnie widome ogniwo, wiążące nas z Adamem Mickiewiczem. Jemu to zawdzięczamy, że pamięć największego Poety Polski i Słowiańszczyzny krzewiła się —

zawsze świeża — od pół wieku, z pokolenia w pokolenie. Od wczesnej młodości aż po sam koniec życia Wład. Mickiewicz poświęcił wszystkie swe siły zbieraniu i utrwalaniu pamiątek po swym Ojcu. Muzeum Mickiewiczowskie w budynku naszej Stacji Naukowej na Quai d'Orléans w Paryżu zostało stworzone i utrzymywane było nieustającą zabiegliwością ś. p. Władysława Mickiewicza. Głównem dziełem Jego życia była czterotomowa monografja o Adamie Mickiewiczu, oddawna wyczerpana; nowe jej wydanie, znacznie uzupełnione nowszemi badaniami autora, oddane zostało do druku w Poznaniu w jesieni z. r. Pozostawił po sobie Wład. Mickiewicz także Pamiętniki, któremi objął tak ważne lata Emigracji naszej z lat 1848—1871. Był on kroniką żywą lat ubiegłych, był prawdziwą arką przymierza między dawnemi a młodszemi laty. Dla Akademji Umiejętności był zawsze najżyczliwszym przyjacielem, przedewszystkiem gorliwym obrońcą jej interesów na gruncie paryskim. Wykonany mistrzowską ręką Stan. Wyspiańskiego portret ś. p. Władysława Mickiewicza pozostanie w Akademji trwałym pomnikiem Jego pamięci.

Ernest Till, członek korespondent Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1897, zmarł w marcu r. 1926. Gruntowny znawca prawa cywilnego, zwłaszcza tego, które obowiązywało w b. dzielnicy austrjackiej, opracował je szczegółowo w kilkotomowem sumiennem dziele, do którego przygotował grunt szeregiem wartościowych monografij i które stanowi najcenniejszy owoc wieloletnich trudów. Jako profesor wychował kilka generacyj prawników, którzy wdzięcznie wspominać będą Jego imię. Przez kilka dziesiątków lat nie szczędził zabiegów jako założyciel i redaktor tak zasłużonego dla nauki prawa

„Przeglądu Prawa i Administracji“, najściślej związanego z Jego imieniem. Świeży umysłem i czynny do ostatnich chwil życia, w ostatnich jego latach zasłużył się bardzo przez pracę nad projektami kodyfikacji prawa cywilnego naszego państwa.

Władysław Smoleński, członek czynny Wydziału historyczno-filozoficznego od roku 1918, zmarły w maju 1926 r., należał do tej generacji twardych ludzi i silnych charakterów, która mimo wszelkich trudności pod uciskiem rosyjskim, tłumiącym rozwój intelektualny naszego narodu, stała wiernie przy warsztacie naukowej pracy, rozświetlała badaniami swojemi przeszłość, a działalnością nauczycielską dawała młodzieży w Warszawie zdrową naukę historji polskiej. Pozostał po nim znaczny dorobek gruntownych prac, poświęconych naszym dziejom XVIII stulecia, wśród nich — obok licznych studjów i szkiców — zwłaszcza najwybitniejsze, tyczące się przewrotu umysłowego w Polsce XVIII w. i dziejów końcowych Rzeczypospolitej przed ostatecznemi rozbiorami, te ostatnie podjęte jako kontynuacja świetnych prac Kalinki.

Stefan Niementowski, profesor Politechniki Lwowskiej, członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od r. 1920, zmarł w lipcu 1925 r. Jeden z twórców Polskiego Towarzystwa Chemicznego, poświęcił 40 lat niezmordowanej pracy badaniom naukowym w zakrasie chemji organicznej. W bogatym, około 50 rozpraw obejmującym dorobku naukowym, wybijają się na plan pierwszy liczne prace, poświęcone t. zw. anhydrozwiązkom, oraz publikacje wyników badań nad procesami kondensacyjnemi kwasu antranilowego ze związ-

kami, posiadającemi tautomernie reagujący układ CH_2— CO. Chemji organicznej przysporzył zmarły kilka nowych rodzin ciał, a w działach już znanych rozszerzył znacznie materjał doświadczalny i syntetyczny.

Drukowane sprawozdanie z prac Akademji w okresie ostatnim wraz z bibljografją dokonanych w ciągu tego czasu wydawnictw znajduje się w rękach Dostojnych Uczestników posiedzenia obecnego. Wskazuje ono, że prace Akademji idą tokiem prawidłowym. Wydano kilka nowych podręczników, a rosnąca ich liczba nasuwa myśl ujęcia tego działu wydawniczego w ramy pewnego planu; zwłaszcza w dziedzinie t. zw. nauk ścisłych nie byłoby rzeczą niemożliwą stworzenie całokształtu opracowań naukowych poszczególnych gałęzi wiedzy, a dzieło takie, dokonane pod powagą Akademji, przyniosłoby społeczeństwu niewątpliwy pożytek. Co do innych wydawnictw stwierdzić przedewszystkiem trzeba, że rozpoczęte w roku zeszłym odrabianie zaległości biuletynu dobiega szczęśliwie końca. W Wydziale III drukuje się już rok 1926, a czas między przyjęciem pracy i ogłoszeniem jej w biuletynie staje się coraz krótszy; na Wydziale I i II zostaje do wypełnienia już tylko bardzo nieznaczna luka, która w ciągu roku najbliższego powinna zniknąć, a fakt to dla działalności Akademji nader doniosły, bo biuletyn to główny środek komunikowania zagranicy naszego dorobku naukowego. Poza tem w obrębie Wydziałów i Komisyj widać wyraźnie wzmożone tętno pracy; rozpraw napływa coraz więcej i gdyby tylko napływ funduszów szedł równolegle, bibljografja naszych publikacyj byłaby nierównie

obfitsza, bo i niejedno z ciągnących się latami wydawnictw — wspomnę tylko o aktach nuncjatury Bolognetti'ego — możnaby doprowadzić do ukończenia i z pośród prac świeżo zgłoszonych możnaby druk niejednej wartościowej książki przyspieszyć. Zanim do tego dojdzie, wypada tylko zanotować, że w ciągu r. 1925/6 postępowały dalej naprzód wszystkie wydawnictwa, zakrojone na szeroką skalę, w szczególności Bibljografja Estreichera, gdzie rozpoczął się druk tomu, obejmującego literę S, Słownik staropolski, Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce, Atlas historyczny i Monumenta Vaticana. Oprócz tego ogłoszono szereg prac monograficznych, z których na osobną wzmiankę zasługują drugi zeszyt „Zabytków sztuki w Polsce“, zachęcający i treścią i techniką wydania do tego, aby inwentaryzację tych zabytków oddać w Polsce całej pod kierownictwo Akademji, jak to zrobiono co do badań fizjograficznych, oraz wspaniała monografja członka K. Kostaneckiego, wydana jako dodatek do biuletynu nauk biologicznych. Z nowych szerszych zamierzeń jedno tylko przybrało konkretne kształty, mianowicie wydawnictwo „Źródeł do dziejów życia umysłowego Polski w dobie humanizmu“, dotyczących stosunków kulturalnych Polski z Zachodem. Stosunki te, zawsze bardzo ożywione, stały się szczególnie bliskie w tym okresie, od pierwszej połowy wieku XV do połowy wieku XVII, a Polska w tej wymianie myśli nie więcej wówczas brała, niż dawała. Zamierzone przez Akademję wydawnictwo, którego plan, nakreślony przez wydawcę, prof. Kota, znajduje się w drukowanem sprawozdaniu, pozwoli objąć wzrokiem wszystkie drogi, któremi szła owa wymiana myśli, i przyczyni się ogromnie

do oświetlenia stanowiska Polski jako placówki Zachodu oraz jej udziału w rozwoju cywilizacji europejskiej.

Utrzymanie stosunków z nauką zagraniczną jest i dziś, jak to na poprzednich posiedzeniach publicznych niemal corocznie podnoszono, jednem z głównych zadań Akademji. Służy do tego przedewszystkiem wymiana wydawnictw, która kieruje do Bibljoteki Akademji publikacje zagranicznych instytucyj naukowych i w ten sposób bibljotece tej nadaje właściwy jej charakter, równocześnie zaś zdobycze myśli polskiej rozszerza w świecie naukowym. Tu również trzeba było walczyć z zaległościami, a walka, już ze względu na koszta wysyłki, nie była łatwa; dziś można jednak powiedzieć, że największe trudności są już przezwyciężone, skutkiem czego w roczniku ostatnim zamieszczono sprostowany wykaz stosunków wymiany. Stosunki te rozrastają się zresztą z miesiąca na miesiąc, bo niema jednego posiedzenia Zarządu, na któremby nie załatwiono kilku propozycyj nawiązania wymiany.

Z naszych Stacyj naukowych zagranicą jedna przynajmniej, Bibljoteka Polska w Paryżu, może obecnie mieć nadzieję naprawy. Ambasada paryska i Ministerstwo Spraw Zagranicznych zrozumiały znaczenie tej placówki dla propagandy; skutkiem tego w drodze porozumienia tegoż Ministerstwa z Akademją ułożono plan gruntownej reorganizacji Bibljoteki Polskiej, zaczynając od ustalenia, co powinna w sobie zawierać, kończąc na odnowieniu oraz adaptacji ładnego, ale mocno zniszczonego budynku, i rozpoczęto już wprowadzać go w życie; p. Muszkowski, bibljotekarz Bibljoteki Krasińskich w Warszawie, przystąpił do pracy nad ustaleniem dzieł, które

w Bibljotece Polskiej znajdować się powinny, a skoro raz zrobiono początek, można się spodziewać, że reorganizacja, którą kieruje w stałem porozumieniu z Akademją p. Franciszek Pułaski, jako przedstawiciel Ministerstwa Spraw Zagranicznych, nie napotka na poważniejsze przeszkody. Gorzej stoi sprawa Stacji rzymskiej, która nie posiada stosownego pomieszczenia i kto wie, kiedy je znajdzie; wydatek około 60.000 zł, potrzebny na ten cel, nie jest sam w sobie przerażający, ale w obecnych warunkach nawet Państwu, tem więcej zaś Akademji, trudno na niego się zdobyć. Co do stosunków naszych z Międzynarodowemi Unjami Akademickiemi sprawozdanie drukowane podaje bliższe daty; trwałą z nich korzyścią, może jedyną istotną, będzie bibljografja polskiej literatury naukowej, rozpoczęta już dla Conseil International de Recherches w dziedzinie t. zw. nauk ścisłych, włączona świeżo także do programu humanistycznej Union Académique.

Wydatki na Stacje zagraniczne oraz na Unje międzynarodowe pokrywa Skarb Państwa, coprawda w roku 1926 raczej w teorji, bo aż dotąd z przewidzianych preliminarzem budżetowym dotacyj na cele powyższe niewiele otrzymaliśmy i przeważną część zapotrzebowania wypadło pokryć drogą zaliczki z funduszów własnych. Poza tem daje nam Państwo pomoc w tej formie, że funkcjonarjusze Akademji są jako funkcjonarjusze państwowi na etacie Państwa; pomoc to cenna, okupiona w roku zeszłym cofnięciem dotacji ogólnej, szkoda tylko, że okrojona in statu nascendi, bo jedną posadę kustosza Muzeum Fizjograficznego zredukowano, zanim po raz pierwszy została obsadzona. Na tem właściwie koniec, bo drobne

zasiłki, udzielane Akademji, w miarę możności przez Ministerstwo W. R. i O. P., nie grają większej roli, a wówczas, gdy chodzi o wydawnictwa, którym Akademja sama nie może podołać, jak dalszy ciąg zbiorowego wydania pism ś. p. Smoluchowskiego, prośby o subwencję pozostają bez skutku. Zostaje nam pomoc społeczeństwa i majątek własny t. zn. tylko ten majątek, bo źródło pierwsze, które nigdy nie tryskało zbyt obficie, teraz wyschło zupełnie. W roku ostatnim tylko Dr. Jerzy Trammer, prezes krakowskiej Izby Adwokackiej, ponownie dał naszej Instytucji dowód pamięci, za co niniejszem składam mu podziękowanie. Liczyliśmy na to, że uchwalona przed dwoma laty zmiana statutu pozwoli nam szersze koła uczonych wciągnąć bezpośrednio do pracy w Akademji, a z społeczeństwem nawiązać bliższą łączność przez powołanie najznakomitszych twórców do uświetnienia naszego grona; niestety, zmiana nie uzyskała dotąd zatwierdzenia, któremu według zdania opiekującego się Akademją Ministerstwa W. R. i O. P. i teraz jeszcze poważne trudności stoją w drodze. Mamy nadzieję, że przy obustronnej dobrej woli nie przyjdzie nam na statut nowy zbyt długo czekać; tymczasem jednak trudno liczyć na to, by zadania i prace Akademji znalazły poparcie u szerszych warstw ogółu. W majątku zaś Akademji główną część stanowią majątki ziemskie, pochodzące z darowizn i zapisów w ostatnich kilku latach; o zebranych przed wojną kapitałach niema co wspominać, bo lokowane były przeważnie w listach zastawnych Gal. Tow. Kred. Ziem., więc i konwersja, jeżeli do niej dojdzie, niewiele im pomoże. Ziemię udało się zabezpieczyć przed przymusem parcelacji zapomocą odpowied-

niego postanowienia w ostatniej ustawie o reformie rolnej; chodzi jednak nietylko o majątek zakładowy, lecz także i przedewszystkiem o dochody, i to dochody, nie przeznaczone na specjalne cele. Dochody takie mieć będzie Akademja w przyszłości z dóbr żywieckich, ale już obejmując je w wrześniu 1924 r. nie łudziliśmy się ani przez chwilę nadzieją rychłych i znacznych wpływów. Stwierdziłem to z tego miejsca w roku zeszłym, podając zarazem szczegółowo podstawy niekorzystnych przewidywań. To też i preliminarz wydatków na rok 1925 i takiż preliminarz na rok 1926 oparliśmy na założeniu, że uda się spieniężyć z majątku zakładowego części nieproduktywne, w szczególności parcele budowlane, i że uzyskany tą drogą fundusz posłuży przez 2 przynajmniej lata na pokrycie potrzeb, a dochody z lat przyszłych umożliwią przeprowadzenie zwrotu. Założenie sprawdziło się w drobnej tylko cząstce. Stosunki gospodarcze ukształtowały się tak niepomyślnie, że upadały transakcje, nieraz w ostatniej chwili, kiedy wszystko zdawało się gotowe do podpisania ostatecznego aktu. Skutkiem tego i plan pierwotny musiał ulec zmianie; już obecnie czerpiemy z zaczynających zwolna napływać dochodów, ale nie idzie to łatwo, bo co chwila okazuje się potrzeba zaniedbanych przez szereg lat inwestycyj. Musi się konserwować cenne zbiory, musi się dążyć do tego, aby nie przerwać ani jednego rozpoczętego wydawnictwa; poza tem jednak najbardziej skrupulatna oszczędność musi być przez szereg jeszcze lat naczelnem hasłem całej naszej gospodarki.

Trudności nie brak, ale można je pokonywać, dopóki

się wierzy, że to stan przejściowy, że przyjdą lepsze czasy. Ludzie nauki, zamiłowani w swym warsztacie, odsuwają się chętnie od życia czy reszty życia i skutkiem tego nawet w ciężkich chwilach skłonni są do optymizmu. Ale były w roku tym chwile, kiedy fale niepokoju o przyszłość Polski biły tak wysoko, że dosięgały nawet i tych, którym nauka zasłania świat; wtedy, gdy się zacznie oddychać powszechnem przygnębieniem, słabnie i ochota łamania się z przeciwnościami dla podtrzymania pracy, przy której pytać się trzeba: cui bono? Mamy jednak to przekonanie, że praca dla nauki polskiej musi Narodowi jako całości przynieść pożytek. Ono trzyma dotąd Akademję ponad falą, ono dodaje nam otuchy, że chmury się rozpierzchną i że wysiłki nasze nie pójdą na marne.

Na Walnem administracyjnym posiedzeniu, które się odbyło dnia 15 czerwca 1926, dokonane zostały następujące wybory.

Na Wydziale filologicznym wybrani zostali *członkami czynnymi krajowymi:*

Dr. Andrzej Gawroński, prof. gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie,

Dr. Edward Porębowicz, prof. filologji romańskiej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

członkami korespondentami:

Dr. Stanisław Dobrzycki, prof. literatury polskiej Uniwersytetu w Poznaniu,

Władysław Kotwicz, prof. nauk orjentalistycznych Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie,

Dr. Juljan Pagaczewski, prof. historji sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,

Dr. Wiktor Porzeziński, prof. języków indoeuropejskich Uniwersytetu w Warszawie.

Na Wydziale historyczno-filozoficznym wybrani zostali *członkami korespondentami*:

Jan Kucharzewski, historyk w Warszawie,

Dr. Wacław Tokarz, pułkownik i szef Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego w Warszawie.

Na Wydziale matematyczno-przyrodniczym wybrany został *członkiem czynnym krajowym:*

Dr. Stanisław Zaremba, prof. matematyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,

członkiem korespondentem:

Dr. Stefan Pieńkowski, prof. fizyki doświadczalnej Uniwersytetu w Warszawie.

Nadto Rząd Polski uchwałami z dnia 20 maja 1926 Nr. IVN. 5069/26, z dnia 7 czerwca 1926 Nr. IVN. 6012/26, z dnia 15 lipca 1926 Nr. IVN. 7823/26 oraz z dnia 8 listopada 1926 Nr. IVN. 9885/26 zatwierdził zeszłoroczne wybory uczonych zagranicznych na członków czynnych zagranicznych Polskiej Akademji Umiejętności, a mianowicie:

Na Wydziale filologicznym:

Walter Amelung, dyrektor Niemieckiego Instytutu Archeologicznego w Rzymie,

Abraham Bredius, historyk sztuki w Monaco,

Emil Màle, prof. historji sztuki w Sorbonie w Paryżu,

Holger Pedersen, prof. filologji słowiańskiej Uniwersytetu w Kopenhadze,

Karol Ernest Muka w Budziszynie, emer. wicedyrektor gimn. we Freiberku saskim,

Michał I. Rostowcew, prof. historji starożytnej i archeologji klasycznej przy University of Wisconsin w Madison (U. S. A.).

Na Wydziale historyczno-filozoficznym:

Piotr de Nolhac, członek Académie Française w Paryżu,

Silvio Perozzi, prof. prawa rzymskiego Uniwersytetu w Bolonji,

Henryk Pirenne, prof. historji średniowiecznej Uniwersytetu w Gandawie,

Maurycy Prou, dyrektor École Nationale des Chartes w Paryżu,

Ludwik Szádeczky, prof. historji wegierskiej Uniwersytetu w Szeged (Węgry),

Edward B. Titchener, prof. psychologji przy Cornell University w Ithaca (U. S. A).

Na Wydziale matematyczno-przrodniczym:

Maurycy Caullery, prof. zoologji w Sorbonie w Paryżu,

Henryk Ludwik Le Chatelier, członek Académie des Sciences w Paryżu,

Sir F. G. Hopkins, F. R S., prof. chemji biologicznej Uniwersytetu w Cambridge (Anglja),

Henryk Antoni Lorentz, b. prof. fizyki w Lejdzie, kurator Laboratorjum fizycznego Teyler's Stichting w Haarlemie,

Paweł Pelseneer, b. prof., sekretarz wieczysty Król. Akademji Umiejętności z Brukseli,

Sir Ernest Rutherford, F. R. S., prof. fizyki doświadczalnej Uniwersytetu w Cambridge (Anglja).

Na tem zamknięto posiedzenie, a prelegent na ten rok zaproszony prof. Władysław Szafer, członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego, odczytał rzecz swoją p. t. *„Jak powstał kwiat w przyrodzie?“*.

Jak powstał kwiat w przyrodzie?

przez
Władysława Szafera.

Odczyt wygłoszony na publicznem posiedzeniu Polskiej Akademji Umiejętności dnia 16 czerwca 1926

Ludzie, stojący zdala od badań naukowych, rzadko tylko znają właściwą treść pojęcia „kwiat", chociaż pojęciem tem posługuje się każdy. Na zapytanie: co to jest kwiat? — skierowane do kogoś, kto nie jest przyrodnikiem z fachu, lecz zarazem nie jest pozbawionym elementarnego wykształcenia przyrodniczego, otrzymalibyśmy zapewne mniej więcej taką odpowiedź: kwiat jest to pęd roślinny, służący celom rozmnażania, różniący się tem od innych, że posiada na sobie skupienie barwnych, często wonnych listków, otulających pręciki i słupki. Sądzę, że do tego określenia dodałby zapytany to jeszcze, że kwiat jest pięknym, a może najpiękniejszym tworem żywej przyrody i że piękno jego jest powabne nietylko dla naszych ludzkich zmysłów, lecz również dla zmysłów wielu owadów, które kwiaty odwiedzają, czerpiąc z nich słodycz i pyłek.

Na takiem to pojęciu kwiatu opiera się stosunek człowieka do wszystkich roślin kwiatowych: na roli uprawia je poto, aby z kwiatów swych wydały mu owoce

i nasiona jadalne, w ogrodach i parkach pielęgnuje je, by nacieszyć swe zmysły urokiem ich piękna. U przeważnej liczby ludzi, zwłaszcza mieszkających w miastach, posiadanie kwiatu jest potrzebą estetyczną, a jest ona tak silną, że trudnoby nam było zgodzić się z tem, aby przestać z niemi obcować. Stosunek uczuciowy łączący człowieka z kwiatem jest tak silny i trwały, że śmiało powiedzieć można, że kwiat stał się nierozerwalnym towarzyszem życia ludzkiego od kolebki do grobu. Kwiaty składamy w darze naszym najbliższym, wiązanka kwiatów, ofiarowana przyjazną ręką, wywołuje uśmiech nawet na twarzy człowieka dotkniętego troską, kwiatami stroimy ołtarze świątyń, kwiaty są ostatnim darem dla zmarłych, — słowem, kwiat stał się w życiu człowieka symbolem, wyrażającym najgłębsze jego uczucia. Niektóre narody używają kwiatu jako znaku swej odrębności: Węgier stroi się w dniu święta narodowego czerwonym tulipanem, Niemiec bławatkiem, a półdziki Beduin w oazie na Saharze w dni Ramadanu nosi za uchem różyczkę lub jaśmin. Jak wielkie znaczenie miał zawsze kwiat jako motyw dla sztuki, o tem szerzej mówić nie trzeba. Cudowne kapitele kolumn starożytnych miały przecież obok liścia akantu nieraz za motyw tajemniczy, mitem legend owiany kwiat lotosu, którego rola w historji ornamentyki tworzy osobny i ważny rozdział; nasze nimfy i rusałki nie inaczej są przedstawiane w baśni ludowej i sztuce, jak tylko z wieńcem lilij wodnych na skroniach.

Tych kilka pobieżnych uwag wystarczy, aby uzmysłowić jasno każdemu, czem jest kwiat dla człowieka.

Lecz czem jest kwiat, jako twór przyrody i jako

problem dla nauki? Kiedy i jak powstał na ziemi? — oto pytania, o których nie myśli żaden przeciętny miłośnik kwiatów, chociaż one to należeć powinny do najbardziej pobudzających jego ciekawość. Jest rzeczą szczególną, że popularyzacja wiedzy naukowej niedomaga zwłaszcza w tej dziedzinie botaniki, przyczyny zaś szukać trzeba w tem, że jeszcze do niedawna powstanie kwiatu w przyrodzie było osłonięte przed oczyma badaczy mgłą zupełnej niemal tajemnicy. I dziś jeszcze na pytania co dopiero postawione odpowiedzieć możemy tylko przypuszczeniami, jednak przypuszczeniami na tyle opartemi na faktach, że mają one wszelkie cechy teoryj naukowych, mogących już obecnie wyjść z pracowni uczonego i stać się przedmiotem zainteresowania szerszego ogółu.

Zanim przejdę do rozpatrzenia pytania: jak powstał kwiat w przyrodzie? — pragnę przypomnieć kilka zasadniczych rysów historycznego rozwoju roślinności na ziemi, które nauka o roślinach wymarłych, czyli paleobotanika zdołała w mozolnym trudzie ustalić jako fakty stwierdzone.

Życie roślinne zrodzone przed prawiekami w wodzie ograniczało się długo do form nisko uorganizowanych. Najstarsze szczątki roślin kopalnych wydobywane z warstw osadowych skorupy ziemskiej z okresu prekambryjskiego, należą do plechowców wodnych czyli glonów. Era paleofityczna, mająca punkt kulminacyjny swego rozkwitu w okresie węglowym, odznaczała się panowaniem roślin zarodnikowych i rodniowców ziemnowodnych lub lądowych; era mezofityczna, sięgająca od permokarbonu po górną kredę, posiadała, jako główne typy roślinne, obok rodniowców także liczne, dziś przeważnie wymarłe grupy

roślin nagozalążkowych; dopiero era kenofityczna, rozpoczęta w kredzie i trwająca do dziś dnia, wytworzyła jako typ panujący rośliny kwiatowe w takiem znaczeniu tego słowa, jakie na wstępie podaliśmy. Tak więc stwierdzić trzeba, że barwny, wonny, miododajny, obupłciowy i owadopylny kwiat zrodził się na ziemi dopiero w zaraniu ery ostatniej w historji naszego globu i że przedtem przez długie miljony miljonów lat nie było na ziemi roślin kwiatowych wyższych, czyli — jak mówimy — roślin okrytozalążkowych *(Angiospermae)*.

Jak wyglądały pierwsze rośliny okrytozalążkowe, powstałe na ziemi w czasie, gdy morze kredowe pokrywało wielkie przestrzenie dzisiejszych lądów i jakie kwiaty posiadały te rośliny? Odpowiedź na to pytanie trzeba umieć odczytać z okruchów i niewyraźnych odcisków roślin, zachowanych tu i ówdzie w osadach wód słodkich, lub na przybrzeżnych linjach morza ówczesnego. Szanse przechowania się w tem skąpem archiwum historycznem dokumentów, odnoszących się do roślin kwiatowych, były znikomo małe. Mimo tych trudności wiemy dziś napewno, że o ile chodzi o półkulę północną naszej ziemi, to kredowe (przeważnie górnokredowe) rośliny okrytozalążkowe posiadały kwiaty zasadniczo podobne do tych, jakie i dziś na ziemi spotykamy. Istnieją wprawdzie pewne poszlaki, że z początku większość wśród nich tworzyły kwiaty niepokaźne, wiatropylne i przeważnie jednopłciowe (t. zw. jednookwiatowe lub „kotkowe“), lecz poszlaki te są zbyt słabe, aby można było przypisać im zasadnicze znaczenie. Krótko mowiąc, nauka o roślinach kopalnych stwierdziła napewno tylko ten jeden fakt, że wyższe rośliny kwiatowe *(Angiosper-*

mae) powstały na ziemi w początku ery kenofitycznej i zrodziły się odrazu jakgdyby w wielkiej ilości przedstawicieli, zasadniczo nie różniących się od spółczesnych nam roślin okrytozalążkowych. Pomiędzy roślinami okrytozalążkowemi a nagozalążkowemi nie udało się dotychczas znaleźć w stanie kopalnym ogniwa łącznikowego.

To, rzekomo nagłe i przez to zagadkowe pojawienie się roślin okrytozalążkowych w okresie kredowym na ziemi, okaże się — być może — omyłką nauki, gdyż do dawniejszych danych o pojawianiu się sporadycznem tego typu roślin już w dolnej kredzie przybyły w minionym roku (1925) sensację wzbudzające odkrycia Anglika H. Thomasa. W warstwach środkowego jury w Anglji odkrył on bogaty w formy, nowy rzęd roślin okrytozalążkowych i opisał go pod nazwą *Caytoniales*. Ponieważ skądinąd wiemy, że geologiczny wiek nagozalążkowych sięga okresu węglowego i że jedna z najciekawszych grup tych roślin, a m. rośliny cykasowate (*Cycadales*) powstały na ziemi w związku rodowym z paprociami „nasiennemi“ *(Cycadofilicales)* „na długo przed końcem okresu węglowego“ (Ch. I. Chamberlain, 1925), przeto zagadnienie wieku roślin kwiatowych zyskuje w świetle nowszych poglądów na wiek roślin nagozalążkowych, jako ich typu macierzystego, tak olbrzymie ramy w czasie i przestrzeni, że z całą ufnością oczekiwać możemy od paleobotaniki odkryć, które — mamy nadzieję — zapełnią wreszcie dotkliwą lukę, istniejącą dzisiaj pomiędzy roślinami nago- i okrytozalążkowemi.

Jednak i w dzisiejszym stanie naszej wiedzy możemy już nieco uchylić zasłony, kryjącej tajemnicę powstania kwiatu na ziemi.

To kapitalne zagadnienie naukowe skrystalizowało się w ciągu pierwszego dziesięciolecia naszego stulecia w dwu różnych teorjach o pochodzeniu kwiatu. Jedna, zwana teorją „anthostrobilusową“ (w języku polskim możnaby ją nazywać teorją „szyszkokwiatową“), stworzona została w głównych zarysach w r. 1907 przez angielskich badaczy Arbera i Parkina, druga, którą można nazwać teorją „pseudantium“ (teorja „pozornego kwiatu“), której zasady w tym samym roku przedstawił w Dreźnie na Zjeździe niemieckich przyrodników i lekarzy znany botanik wiedeński Ryszard Wettstein.

W ciągu ostatnich lat dwudziestu obydwie te teorje, jak zaraz zobaczymy, sprzeczne ze sobą w samem swem założeniu, rozwinęły się potężnie i pogłębiwszy się w kierunku metodycznym i wzbogaciwszy swą treść faktyczną, stoją dzisiaj przeciw sobie i walczą o uznanie w nauce.

Założeniem, z którego wychodzi teorja szyszkokwiatowa, jest przyjęcie, że kwiat dwupłciowy powstać musiał już u roślin nagozalążkowych w epoce mezofitycznej, być może na długo przed pojawieniem się na ziemi roślin okrytozalążkowych. Ponieważ wśród dziś żyjących roślin nagozalążkowych obupłciowe kwiaty nie występują (klasa Gniotowych nie wchodzi tutaj w rachubę), przeto prymitywu kwiatu szukać trzeba wśród wymarłych grup roślin nagozalążkowych, a znalazłszy go należy wskazać wśród dziś żyjących roślin kwiatowych na formy do nich zbliżone, jako na te, które są filogenetycznie najstarszemi.

W przeciwieństwie do tej teorji, opartej na istnieniu kopalnych kwiatów, teorja Wettsteina nie liczy się prawie zupełnie ze zdobyczami paleobotaniki, lecz opiera się na porównawczem badaniu dziś żyjących roślin nago- i okry-

tozalążkowych, w przekonaniu, że filogenję kwiatu będzie można zrozumieć na tle dokładnej znajomości morfologji i biologji dzisiaj żyjących roślin.

Przyjrzyjmy się teraz, jak przedstawia się dorobek faktyczny zwolenników obydwu sprzecznych ze sobą teoryj.

Teorja o istnieniu wymarłych roślin nagozalążkowych, posiadających obupłciowe kwiaty, zyskała w ostatnich kilkunastu latach niespodziewanie bogate materjały faktyczne, głównie przez znakomite badania amerykańskiego uczonego Wielanda. On to, poświęciwszy się zupełnie badaniom wymarłej grupy roślin tak zwanych *Bennetitów*, przyczynił się w najwyższym stopniu do spopularyzowania teorji strobilusowej i on to dla teorji tej zyskał wielu nowych zwolenników.

Bennetity (*Bennetitales*) były to rośliny pokrojem zbliżone do dziś jeszcze żyjących Cykasów (*Cycadales*), reprezentowanych we florze dzisiejszej przez dziewięć rodzajów i około stu gatunków, rozrzuconych prawie wyłącznie po półkuli południowej, w miejscach od siebie zdaleka położonych, na wielkiej przestrzeni od wysp południowej Japonji na Wschodzie, aż po Meksyk na Zachodzie. Niektóre z roślin cykasowych posiadają postacie tak prymitywne i zbliżone pokrojem do paproci, że przez starszych systematyków były one za paprocie uważane (rodzaje *Stangeria* i *Bowenia*). Mimo tych pierwotnych znamion dziś żyjące Cykasy posiadają kwiaty rozdzielnopłciowe, przeważnie szyszkokształtne i nie wykazują nigdy śladu dwupłciowości ani też obecności listków okwiatowych.

Wymarłe Bennetity, chociaż pokrojowo podobne bardzo do dziś żyjących Cykasów, różniły się jed-

nak od nich tą zasadniczą cechą, że na ich grubym pniu, w pachwinach liści pierzastych, wyrastały kwiaty, w rodzaju *Cycadoidea* dwupłciowe i okryte z wierzchu listkami pokaźnych, być może barwnych działków okwiatowych. Ażeby nie rozwodzić się w tem miejscu szerzej na temat budowy tych szczególnych kwiatów kopalnych podaję obok rycinę, będącą reprodukcją szklanego modelu *Cycadoidea ingens* (Ryc. 1).

Ryc. 1. — Rekonstrukcja kwiatu *Cycadoidea ingens.*

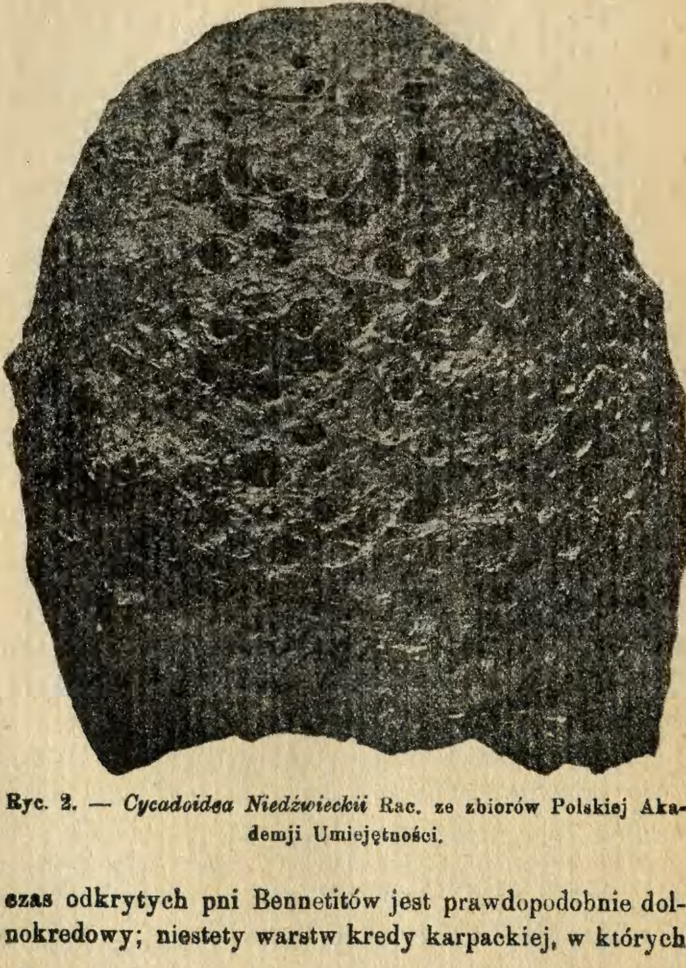
Widzimy przed sobą kwiat kielichowy, w którym na wyniosłej osadce stoją na skrętnicy ustawione liczne listki okwiatowe, otulające wnętrze kwiatu. Wewnątrz widzimy okółek prymitywnych, liściokształtnych pręci-

ków, wpółzłożonych do środka, w środku zaś kwiatu znajdują się liczne, na stożkowatym dnie kwiatowym stojące, zalążki. Wieland, zbadawszy olbrzymi materjał kopalnych pni Bennetitów, stwierdził, że kwiaty, które dopiero co opisaliśmy, odznaczały się w rodzaju *Cycadoidea* i *Bennetites* t. zw. przedprątnością, czyli wcześniejszem dojrzewaniem pręcików przed zalążkami, które to zjawisko u dzisiejszych roślin kwiatowych bardzo rozpowszechnione, towarzyszy zwykle owadopylności i ma za zadanie uchronić kwiaty przed szkodliwem zapyleniem własnym pyłkiem.

Nie wchodząc w dalsze, nader interesujące szczegóły budowy kwiatów wymarłych Bennetitów, przyznać musimy, że odkrycie ich było jedną z największych zdobyczy w botanice i że słusznie Bennetity, jako rośliny nagozalążkowe opatrzone dwupłciowemi kwiatami, porównywano ze sławnym Archeopteryxem, zwierzęciem jednoczącym w sobie cechy ptaków i gadów.

Pnie kopalnych Bennetitów, dochodzące niekiedy $1^1/_2$ m wysokości i $^1/_2$ m średnicy, znajdowane były poza Ameryką także oddawna w Europie, zwłaszcza w Anglji, Skandynawji i Francji. Skrzemieniałe te rośliny spotykano często złożone na grobach Etrusków jako ich tajemnicze kamienie grobowe. W Polsce znaleziono dotychczas trzy takie pnie, z których jeden jest ozdobą zbiorów Komisji fizjograficznej naszej Akademji i opisany był przez prof. Raciborskiego pod nazwą *Cycadeoidea Niedźwiedzkii*, drugi wywieziony z kraju jest obecnie własnością muzeum przyrodniczego w Dreźnie, trzeci wreszcie, znaleziony w żwirowisku dyluwialnem w okolicy Rudnika nad Sanem w roku minionym (1925) znajdzie się również

po naukowem zbadaniu w zbiorach Akademji Umiejętności. (Ryc. 2). Wiek geologiczny wszystkich w Polsce dotych-

Ryc. 2. — *Cycadoidea Niedźwieckii* Rac. ze zbiorów Polskiej Akademji Umiejętności.

czas odkrytych pni Bennetitów jest prawdopodobnie dolnokredowy; niestety warstw kredy karpackiej, w których

pnie tych roślin się znajdują *in situ* dotychczas odkryć się nie udało.

W Grójcu, niedaleko Krakowa, znajdują się jurajskie glinki ogniotrwałe, kryjące w sobie nadzwyczajnie bogatą florę roślin cykasowatych, wśród których znaleźć się mogą również przedstawiciele wielkiego rodu wymarłych Bennetitów; niestety to niezwykle ciekawe nagromadzenie roślin sagowcowatych nie zostało dotychczas naukowo opracowane, chociaż doniosłość naukową tych szczątków trafnie ocenił już przed laty 40-tu Marjan Raciborski.

Jeżeli znajdą się środki pieniężne — gdyż o te głównie chodzi — tak, że będzie można przystąpić do systematycznego zbadania cmentarzyska roślin grójeckich, wtedy, być może, że i nauka polska wnieść będzie mogła jako swój udział do badania filogenji kwiatu nowe fakty i nowe myśli. W obecnej chwili glinki grójeckie są eksploatowane lecz wyłącznie w celach przemysłowych, a z cennego archiwum roślin kopalnych tutaj znajdujących się, po zlasowaniu glinki ogniotrwałej, wyrabia się poprostu garnki.

Lecz wróćmy do naszego głównego zagadnienia.

Odkrycie dwupłciowych, byćmoże barwnych i owadopylnych kwiatów w grupie wymarłych w kredzie Bennetitów, było prawdziwym tryumfem zwolenników teorji powstania kwiatu dwupłciowego u roślin nagozalążkowych jako punktu wyjścia dla ewolucji wyższych roślin kwiatowych, czyli okrytozalążkowych. Wprawdzie dotychczas poznane kwiaty Bennetitów, posiadają pręcikowe bardzo znacznie (choć nie istotnie) różniące się od pręcikowia kwiatów właściwych, a co ważniejsze zalążki ich

6*

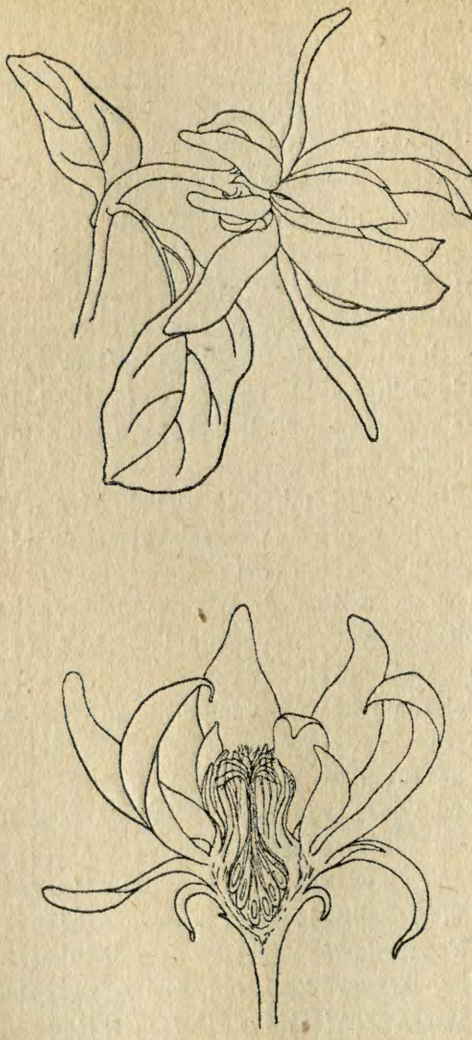
są nagie i niezamknięte w słupkach, to jednak nie można zaprzeczyć pewnego ich podobieństwa do jednej zwłaszcza grupy dziś jeszcze żyjących roślin okrytozalążkowych, a m. do rzędu wieloowockowych (*Polycarpicae*, *Ranales*), zwłaszcza zaś do kwiatów takich rodzajów jak magnolja (*Magnolia*), kielichowiec (*Calycanthus*) lub tulipanowiec (*Liriodendron*).

Do twórców teorji szyszkokwiatowej przyłączyli się teraz pod wpływem nieoczekiwanych paleontologicznych odkryć liczni, wybitni systematycy, morfologowie i anatomowie, którzy rozwinęli gorączkową pracę nad wszechstronnem poznaniem rzędu roślin wieloowockowych dwuliściennych, aby nowemi faktami z dziedziny morfologji, anatomji i cytologji poprzeć zapatrywanie, że ta właśnie grupa roślin kwiatowych jest najstarszą filogenetycznie z pośród wszystkich okrytozalążkowych. Coulter i Chamberlain w Ameryce, Hallier i Karsten w Europie, — oto nazwiska najwybitniejszych przedstawicieli tego kierunku badań.

Ażeby uprościć sobie trudne zadanie przedstawienia w krótkim zarysie wyniku ich badań i toku ich rozumowania, pozwolę sobie przedstawić dokładniej tylko jeden z przypuszczalnych prakwiatów okrytozalążkowych, a m. kwiat kielichowca (*Calycanthus*), który obecnie właśnie znajduje się w pełni swego rozwoju. (Ryc. 3).

Oto najkrótsza charakterystyka tej rośliny:

Calycanthus floridus jest krzewem północno-amerykańskim, o liściach pojedynczych, całobrzegich. Kwiaty jego, stojące pojedynczo na końcach pędów, mają okwiat jednobarwny, złożony z działków stojących na skrętnicy; zewnętrzne działki wykazują przejście do łuskowatych

Ryc. 3. — Kwiat kielichowca (*Calycanthus floridus*).

listków podkwiatowych, wewnętrzne zaś, zmniejszające się ku środkowi, przemieniają się stopniowo w liścio-kształtne pręciki. Na szczytach listków wewnętrznych okwiatu wykształconego jako prątniczki, tworzą się białe ciałka odżywcze, zjadane przez chrząszcze (w Europie głównie z grupy *Nitidulidae*, Diels 1916), które kwiaty kielichowca stale odwiedzają i pośredniczą w ich zapyleniu, przyczem zwabiane są do nich silną, jabłkową ich wonią; miodników w kwiatach niema. We wnętrzu kwiatu znajdują się liczne, wolne, jednokrotne i jednokomorowe słupki, każdy z jednym zalążkiem, którego zapłodnienie odbywa się sposobem t. zw. chalazogamji. W drewnie pierwotnem kielichowca występują nie naczynia lecz cewki.

Z opisu tego wynika, że kielichowiec posiada następujące cechy pierwotne, wyciskające na nim piętno typu filogenetycznie starego:

1) Jest on rośliną drzewną o pierwotnej budowie drewna pierwotnego, przypominającą budowę drewna drzew nagozalążkowych.

2) Posiada liście morfologicznie prosto zbudowane.

3) Kwiat jego jest acykliczny, tak jak szyszkowate kwiatostany nagozalążkowych.

4) Kwiat jest zapylany przez chrząszcze, co w dzisiejszej florze jest zjawiskiem wyjątkowem, a co prawdopodobnie było zjawiskiem częstem u kwiatowych nagozalążkowych kopalnych, gdyż jeszcze dzisiaj reliktowy sagowiec *Encephalarthos*, żyjący w południowej Afryce i posiadający szyszko-kształtne kwiaty, zapylany jest przez chrząszcza *Antliarhinus zamiae* (G. Rattray, 1913); prastary typ angolskiej pustyni *Tumboa (Welwitschia)*

Bainesii, przedstawiciel klasy roślin nagozalążkowych *Gnetales*, zapylany jest przez pluskwiaki *(Odontopus sexpunctatus)*.

5) Proces zapłodnienia odbywa się w drodze chalazogamji, co również znamionuje pierwotny typ zapłodnienia, stanowiący przejście od aporogamji (właściwej nagozalążkowym) do porogamji (znamiennej dla kwiatów okrytozalążkowych).

Jeżeli do powyższej charakterystyki kwiatu kielichowca dodamy jeszcze to, że w rzędzie wieloowockowych *(Polycarpicae)*, do których należy rodzaj *Calycanthus*, znajdują się liczne inne rodzaje o cechach pierwotnych, że tutaj właśnie (rodzina *Magnoliaceae*) zaliczamy południowo-amerykański krzew *Drymis Winteri*, którego drewno w całości zbudowane jest z cewek tak jak drewno wszystkich nagozalążkowych, że tu należące rodziny *Nymphaeaceae* i *Berberidaceae* mają układ wiązek łyko-drzewnych, typowy dla roślin jednoliściennych, że zatem wieloowockowe jednoczą w sobie cechy dwu wielkich klas roślin okrytozalążkowych, t. j. jedno-i dwuliściennych (rodzaj *Cabomba* nie różni się właściwie niczem istotnem od jednoliściennych), — to zrozumiemy, że argumenty naukowe przemawiające za tem, iż wieloowockowe są najstarszemi i najpierwotniejszemi z dziś na ziemi żyjących roślin kwiatowych wyższych *(Angiospermae)*, są poważne i dla wielu badaczy przekonywujące.

Pytanie zasadnicze: czy rośliny kwiatowe typu roślin wieloowockowych powstały z typu kwiatowych Bennetitów, które zginęły, jak się zdaje, na ziemi już w górnej kredzie, czy też może z innych do nich po-

dobnych roślin nagozalążkowych o kwiatach dwupłciowych, musi na razie pozostać nierozstrzygnięte. Tylko dalsze poszukiwania paleontologiczne „kwiatów kamiennych“ przeprowadzone zwłaszcza na półkuli południowej, mogą nam przynieść upragnioną odpowiedź, jeżeli powiedzie się odnaleźć w stanie kopalnym (w jurze lub dolnej kredzie) takie brakujące nam dzisiaj ogniwa, które rzeczywiście zapełnią lukę, jaka niewątpliwie istnieje pomiędzy dziś znanemi Bennetitami a rzędem roślin wieloowockowych, jako filogenetyczne najstarszej grupy z dziś na ziemi żyjących roślin dwuliściennych.

Teorja Wettsteina, za której słusznością opowiada się wielu wybitnych botaników, usiłuje wytłumaczyć powstanie dwupłciowych i owadopylnych kwiatów roślin okrytozalążkowych w sposób zupełnie inny.

Bieg rozumowania w tej teorji jest mniejwięcej następujący. Ponieważ rośliny nagozalążkowe, dziś, żyjące posiadają osobne, szyszkokształtne (♀) lub kotkowe (♂) kwiatostany żeńskie i męskie, zapylane za pośrednictwem wiatru, przeto logicznym postulatem teorji naukowej pragnącej wytłumaczyć powstanie w przyrodzie obupłciowych i owadopylnych kwiatów okrytozalążkowych, jest przyjęcie, że punktem wyjścia ewolucji tych kwiatów musiały być rozdzielnopłciowe kwiatostany nagozalążkowych; pratypów kwiatów roślin okrytozalążkowych należy więc szukać u roślin posiadających kwiaty niepozorne, jednookwiatowe (bez zróżnicowania okwiatu na kielich i koronę), pierwotnie rozdzielnopłciowe i wiatropylne.

Istnienia takiej prymitywnej grupy roślin kwiatowych, okrytozalążkowych, dopatruje się Wettstein w ro-

dzinach drzew i krzewów szeregu jednookwiatowych *(Monochlamydeae)*, do których należą np. nasze wierzby, topole, brzozy, graby i inne rośliny drzewne w potocznej mowie zwane zwykle roślinami „kotkowemi". Zdaniem jego i jego zwolenników rośliny kotkowe są najstarszemi i najpierwotniejszemi roślinami kwiatowemi. Ich wiatropylność (wierzby są owadopylne mimo niepozorności swych kwiatów!) jest cechą pierwotną, podobnie jak pierwotną jest ich rozdzielnopłciowość.

Lecz jak z kwiatów, a raczej kwiatostanów rozdzielno-płciowych o pojedynczym okwiecie w kwiatach, powstać mogły kwiaty obupłciowe o okwiecie podwójnym, złożonym z działków kielicha i płatków korony?

Otóż kwiaty obupłciowe powstały z jednopłciowych kwiatostanów — zdaniem Wettsteina — w ten sposób, że najpierw w kwiatostanach męskich zjawiły się kwiaty żeńskie w ich partjach szczytowych (takie zmieszanie kwiatów ♀ i ♂ na jednej kotce widzimy rzeczywiście niekiedy np. u wierzb) i w ten sposób powstały kwiatostany z kwiatami męskiemi w dolnej a z żeńskiemi w górnej części, następnie ilość ich zmniejszyła się, stopniowo zanikły w nich listki okwiatowe towarzyszące kwiatom męskim (pręcikom) i kwiatom żeńskim (słupkom), i tak stopniowo z kwiatostanu obupłciowego powstał niby-kwiat, „pseudantium", w którym nagie pręciki otoczyły nagi słupek. Genezę okwiatu podwójnego tłumaczy Wettstein w ten sposób, że pierwotny okwiat, otaczający pseudantium powstał z listków podkwiatostanowych i przekształcił się stopniowo w kielich, korona zaś powstała przez metamorfozę zewnętrznego okółka

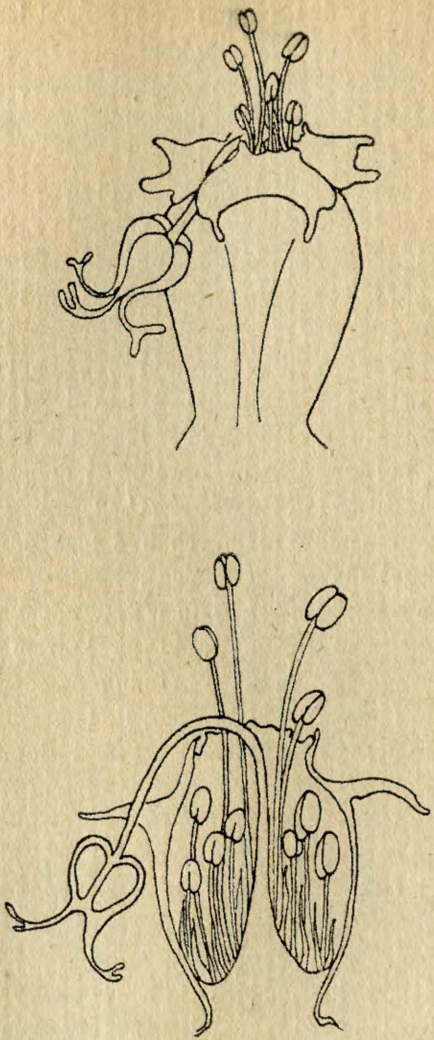
pręcików. Słupek, otulający pierwotnie jeden, prosty i osiowo stojący zalążek, miał — według tej teorji — powstać ze zrośnięcia się dwu łuskowatych listków przyzalążkowych.

To, na pozór zupełnie oderwane od rzeczywistości rozumowanie, stara się Wettstein poprzeć faktami. I tak — mówi on — „pseudantium" czyli niby-kwiat powstający z metamorfozy pierwotnie jednopłciowego a potem dwupłciowego kwiatostanu, nie jest wcale utopją lecz realnie istniejącą rzeczywistością. Takie niby-kwiaty, które zachowały jeszcze częściowo charakter kwiatostanów spotykamy w rodzinie wilczomleczowatych *(Euphorbiaceae)*, gdzie nagi słupek (pierwotnie kwiat żeński) otoczony jest pręcikami, które powstały z większej ilości kwiatów pręcikowych, czego dowodem są łuseczki listkowe, występujące u ich nasady, nie będąc niczem innem jak tylko szczątkowemi okwiatami niegdyś samodzielnych kwiatów męskich (Ryc. 4.).

Metamorfoza zewnętrznego okółka pręcików na barwne płatki korony nie jest również zjawiskiem niemożliwem, gdyż w szeregu rodzin jednookwiatowych, jak np. w rodzinie rdestowatych *(Polygonaceae)* lub goździkowatych *(Caryophyllaceae)* metamorfozę tę bezpośrednio obserwować możemy.

W jaki sposób należy nawiązać filogenetyczny rozwój prakwiatów roślin okrytozalążkowych *(Monochlamydeae)* do starszych od nich roślin nagozalążkowych?

I na to pytanie Wettstein usiłuje dać odpowiedź. Oto, jego zdaniem, rośliny okrytozalążkowe powstały z podobnego typu roślin nagozalążkowych, jaki dziś jeszcze przedstawia w klasie roślin gniotowych *(Gnetinae)* rodzaj przęśl *(Ephedra)*. *Ephedra campylopoda*, gatunek

Ryc. 4. — Nibykwiat czyli „pseudantium“ u rodzaju *Euphorbia*.

przęśli, żyjący nad brzegami morza Śródziemnego, posiada w kwiatostanach męskich na szczycie stojący zalążek, wydzielający z siebie kroplę słodyczy, przywabiającej owady, które są pośrednikami jego zapylenia.

Ten kwiatostan obupłciowy i owadopylny przęśli przedstawia, zdaniem Wettsteina, prototyp „pseudantium“, z którego mogły rozwinąć się pseudancja roślin okrytozalążkowych jako ogniwo pośrednie do powstania kwiatów obupłciowych, z podwójnym okwiatem i zapylanych przez owady.

Tak jak w teorji poprzednio wyłożonej za najstarszy typ kwiatowych roślin dziś żyjących *(Angiospermae)* uważaną jest grupa wieloowockowych, tak według teorji Wettsteina najstarszą grupę wśród jednookwiatowych tworzą australijskie kazuaryny *(Casuarina*, rzęd *Verticillatae)*. Argumentów mających być tego dowodem nie przytoczę tutaj dla braku miejsca.

Teorja o powstaniu kwiatu w przyrodzie Wettsteina, trudna i zawiła w rozumowaniu na którem się opiera, ma tę przewagę nad teorją poprzednio przedstawioną, że w daleko wyższym stopniu aniżeli tamta uwzględnia stronę ekologiczną zagadnienia. „Teorja tłumacząca powstanie kwiatu na ziemi — mówi Wettstein — musi być nietylko możliwą z punktu widzenia morfologicznego, lecz musi być także zrozumiałą ze stanowiska ekologicznego“. W myśl tej tezy przedstawia sobie Wettstein, że kwiat w przyrodzie powstał pod wpływem czynników biologicznych, które ewolucję jego warunkowały i wskazywały jej niejako kierunek. Tym bodźcem kierunkowym, który działając ustawicznie jako czynnik doborowy (selekcyjny) na przekształcające się kwiaty, była rodząca

się w kredzie owadopylność. Darwinistycznemu czynnikowi d o b o r u przypisuje więc Wettstein jak największe znaczenie. Owady występujące już w górnej kredzie i w starszym trzeciorzędzie na ziemi w całem bogactwie i rozmaitości swoich postaci, stały się niejako hodowcami kwiatów obupłciowych z jednopłciowych, barwnych i okazałych z niepozornych, dwuokwiatowych z jednookwiatowych, wonnych z bezwonnych, miododajnych z bezmiodnikowych, — słowem kwiatów owadopylnych (entomogamicznych) z wiatropylnych (anemogamicznych). W takiem rozumowaniu różni się Wettstein od darwinisty klasycznego tylko w tem jednem, że według niego nie bezkierunkowa zmienność fluktuacyjna kwiatów pierwotnych, wiatropylnych tworzyła materjalne podścielisko cech cennych i protegowanych przez owady, lecz, że zmienność ta miała charakter dziedzicznych mutacyj i była przynajmniej do pewnego stopnia, kierunkową i celową, wynikającą z wrodzonej organizmom zdolności celowego przystosowania się do warunków otoczenia (w tym przypadku do warunków stworzonych przez owadopylność). Drobne, „przypadkowo" stwarzane przez pierwotne owadopylne kwiaty cechy, cenne i wartościowe ze stanowiska powstającej owadopylności (barwa, zapach, słodycz, lepki pyłek, nierównoczesne dojrzewanie pyłku i zalążków i t. p.) utrzymywane były i potęgowane w swych efektach przez owady, działające na nie ustawicznie jako czynnik doborowy, tem silniejszy, że często inteligentny i do pewnego stopnia świadomy swoich poczynań, gdyż nikt chyba nie zechce odmówić wysokiej inteligencji n. p. owadom pszczołowatym.

Tak więc, stojąc na gruncie neolamarkizmu, którego

jest jednym z najwybitniejszych przedstawicieli, stworzył Wettstein teorję ewolucji kwiatu na ziemi „nietylko możliwą z punktu widzenia morfologicznego, lecz także zrozumiałą ze stanowiska ekologicznego".

Która z dwu teoryj powstania kwiatu na ziemi jest prawdopodobniejsza?

Na to pytanie objektywnie odpowiedzieć nie można. Obydwie mają swych gorących zwolenników a więc obydwie posiadają w sobie pierwiastki prawdopodobieństwa. Pierwsza zadawala przedewszystkiem tych, którzy pragną realnie zobaczyć prakwiat, chociażby w stanie trudnych do rozpoznania szczątków kopalnych, druga pociąga ku sobie przedewszystkiem umysły spekulatywne, dla których, w obecnej chwili i przy obecnym niezadawalającym stanie wiedzy o wymarłych roślinach, ważniejszą wydaje się odpowiedź nie na pytanie: jak w dawnej, tak trudnej do przeniknięcia przeszłości życia na ziemi kwiat rzeczywiście powstał, lecz raczej znalezienia odpowiedzi zadawalającej na pytanie: jak mógł powstać kwiat w przyrodzie?

Jakie będą dalsze losy obydwu teoryj trudno przesądzać. To jedno tylko można stwierdzić, że teorja szyszkokwiatowa, jako opierająca się na dokumentach kopalnych może każdej chwili i zupełnie niespodziewanie rozszerzyć swe podstawy faktyczne przez znalezienie nowych szczątków kwiatów wymarłych, które mogą ją od jednego zamachu w zupełności potwierdzić, lub też, skierować na nowe, może dziś zgoła nieoczekiwane tory, natomiast teorja pseudantium posiada już obecnie nietylko zupełnie wykończone ogólne ramy myślowe, lecz nawet w szczegółach jest już tak bardzo skończoną i dojrzałą

konstrukcją myślową, że o jej modyfikacjach mówić chyba nie można. Utrzyma się ona w nauce w obecnej swej formie lub runie w całości.

W dotychczasowych rozważaniach nad zagadnieniem ewolucji kwiatu było naszem zadaniem zdobycie poglądu na genezę kwiatu rośliny okrytozalążkowej jako typu, czyli kwiatu owadopylnego, złożonego z kielicha, barwnej korony, pręcikowia i słupkowia.

Takie uproszczenie zagadnienia było konieczne ze względu na jego skomplikowaną naturę. Należy jednak zdawać sobie z tego sprawę, iż dążąc do zrozumienia zagadki powstania kwiatu na ziemi nie możemy zadowolić się rozpatrzeniem hipotez naukowych, usiłujących nam wytłumaczyć powstanie kwiatu jako typu bliżej nieokreślonego, o postaci możliwie najprostszej, lecz że zadaniem naszem musi być również wyjaśnienie powstania w przyrodzie setek tysięcy kwiatów realnie w przyrodzie występujących, które różnią się między sobą niekiedy zasadniczo.

Czyż mogą być większe różnice od tych, jakie dzielą n. p. kwiat lilji białej, zapylanej o zmierzchu przez wielkie ćmy, od kwiatu pułapkowego kokornaku (*Aristolochia Clematitis*) zapylanego przez drobne jak mak muszki, lub kwiat fuchsji, zapylanej przez kolibry, od kwiatu tojadu, zapylanego wyłącznie przez trzmiele? Próżnem byłoby usiłowanie przedstawienia tutaj choćby w najogólniejszym obrazie tego bezprzykładnego bogactwa, jakie ujawniają kwiaty w swych różnych postaciach, przepychu i rozmaitości barw i niedającej się w języku ludzkim opisać gamy

zapachów, któremi uderzają nasze zmysły. Przecież nad dokładnym opisem i biologicznem zbadaniem kwiatów, przelewających się barwną falą po całej kuli ziemskiej, pracuje od wielu lat osobna gałąź botaniki zwana „biologją kwiatów", rozporządzająca dziś olbrzymim dorobkiem literackim i posiadająca w szczęśliwszych niż nasz krajach osobne katedry i instytuty badawcze.

Na tle rzeczywiście w przyrodzie istniejących setek i tysięcy rozmaitych kwiatów problem genezy kwiatu wzrasta do olbrzymich rozmiarów, gdyż niemal każdy rodzaj a nawet nieraz każdy gatunek rośliny, posiadający swoisty i sobie tylko właściwy typ kwiatu domaga się osobnego wyjaśnienia powstania. I oto powstaje przed nami tyle niemal zagadek do rozwiązania, ile jest różnych kwiatów na ziemi — a zatem suma dla naszego ludzkiego umysłu tak wielka, że praktycznie nazwaćby ją można nieskończoną.

Jeżeli prawdą jest, że prakwiaty roślin okrytozalążkowych powstały na ziemi dopiero w kredzie, to przyjąć musimy, że w ciągu trwania okresu trzeciorzędu i czwartorzędu pozostawać one musiały pod działaniem jakichś potężnie działających sił twórczych, skoro w czasie stosunkowo krótkim zdołały przetworzyć prymityw kwiatu zrodzony w kredzie na setki i tysiące typów specyficznie różnych, posiadających skrajnie różne cechy morfologiczne i skrajnie różne przystosowania ekologiczne. Nie mamy też żadnej podstawy do przypuszczenia, że owe potężne czynniki twórcze, przetwarzające biologiczne typy kwiatów, przestały już działać w przyrodzie; przeciwnie musimy przypuścić, że z niesłabnącą siłą są one czynne także i w dzisiejszej szacie roślinnej.

Czy można je uczynić przedmiotem badania naukowego i poznać ich naturę?

Gdy w roku 1793-cim ukazała się w druku pierwsza praca naukowa, kładąca podwaliny pod rozwój biologji kwiatów, p. t. „Das entdeckte Geheimniss der Natur im Bau und in der Befruchtung der Blumen", to autor jej, Christjan Konrad Sprengel, nietylko nie znalazł uznania w nauce spółczesnej, lecz został w rok później, jako człowiek rzekomo niespełna rozumu, pozbawiony skromnego stanowiska nauczyciela szkolnego w Szpandawie pod Berlinem i wyrzucony poprostu na bruk stolicy Niemiec; odtąd żył on w skrajnej nędzy i utrzymywał się z groszowych składek, jakie zbierał na ulicach Berlina od tych, których za tę nędzną zapłatę prowadził za miasto wyjaśniając im w naturze „tajemnice kwiatów". Ten genjalny obserwator życia kwiatów i owadów, którego wspomniana wyżej książka znajduje się dziś wśród wydawnictw klasyków nauk przyrodzonych i któremu niedawno wzniesiono pomnik w ojczystem mieście, był pierwszym z ludzi, który potrafił bystrą obserwacją w naturze stwierdzić istnienie wielu, różnych typów biologicznych wśród kwiatów i wskazać trafnie na związek zależności wzajemnej, jaki łączy kwiaty ze światem współżyjących z niemi owadów.

Ilekroć razy powiodło się Sprenglowi zbadanie w naturze jakiegoś zadziwiająco celowego urządzenia w budowie kwiatu i ilekroć razy rozpoznał zależność kwiatu od jakiegoś owada i naodwrót, dawał on wyraz swemu podziwowi w modlitwie do „stwórcy kwiatów", który według jego wiary kwiaty te stworzył w takiej

postaci, w jakiej one dziś są, okazując przy tem niewyczerpaną wprost pomysłowość twórczą.

Gdy po latach 70-ciu dzieło Sprengla zostało wydobyte z niepamięci i gdy na jego podstawie Karol Darwin, badając po mistrzowsku kwiaty storczyków, po raz wtóry, lecz już z powodzeniem, zainteresował świat uczony biologją kwiatów, wtedy — rzecz prosta — nie zadowolono się już agnostycyzmem Sprengla, lecz usiłowano przyczynowo wyświetlić tysiączne celowości w budowie kwiatów. Herman Müller był tym, który stojąc na stanowisku ewolucyjnem, usiłował pierwszy dać nauce wyjaśnienie „tajemnic kwiatów". Biorąc za podstawę wszechstronną zmienność fluktuacyjną kwiatów i stojąc na stanowisku słuszności teorji Darwina o wszechmocy doboru naturalnego, wykonywanego w świecie kwiatów przez owady, stworzył on hipotezę o stopniowem różnicowaniu się kwiatów, wychodząc od kwiatów najprostszych pod każdym względem, a kończąc na kwiatach wyspecjalizowanych do zapylania przez ściśle określoną, niekiedy bardzo szczupłą ilościowo grupę owadów.

Do tej hipotezy, która należy już dzisiaj do historji nauki i nie ma aktualnego znaczenia, stosują się te wszystkie krytyczne głosy, jakie na przełomie 19-go i 20-go wieku zachwiały a potem obaliły teorję Darwina o wszechmocy doboru naturalnego. W szczególności słusznej krytyce uległ pogląd szerzony przez darwinistów, że celowe urządzenia w budowie kwiatów tłumaczyć można doborem, jaki wśród nich wykonywały owady, a celowe szczegóły w budowie ciał owadów, przystosowanych nieraz skrajnie do pewnych typów kwiatów, doborem działającym w kierunku odwrotnym, t. j. kwiatów na owady.

Słusznie porównywano ten naiwny pogląd, tłumaczący jedną niewiadomą drugą, z bajeczką o Mühlhausenie, który wyciągnął się z błota sam za własny warkocz.

Znakomity uczony włoski F. Delpino stojąc również na stanowisku ewolucji, przyjmował — a jego poglądy dziś są jeszcze podzielane przez wielu neolamarkistów i witalistów, — że metamorfozę kwiatów w przyrodzie przypisać należy przedewszystkiem właściwościom twórczym, tkwiącym w samych organizmach, dzięki którym kwiaty mogą zmieniać swoją organizację na zasadzie tkwiącej w nich „tendencji doskonalenia się“. Lamarkowska zasada umiejętności przystosowywania się celowego kwiatów zarówno do zmieniających się warunków zapylania przez owady, jak niemniej umiejętność czynnego i celowego dostosowywania się do zmieniających się ustawicznie w przyrodzie innych warunków świata zewnętrznego (zasad podziału pracy, rekompensaty, oszczędności w materjale, oszczędności czasu i siły i t. d.), — leży zatem u podstawy wszelkich zmian zachodzących wśród kwiatów.

Mechanistycznemu poglądowi Müllera przeciwstawił zatem Delpino pogląd w zasadzie witalistyczny. Około tych dwu nazwisk skupiły się grupy uczonych, zwolenników bądź tej, bądź tamtej hipotezy i mimo wielkiego postępu biologji w ostatnich dziesiątkach lat, zwłaszcza mimo niespodziewanych i nowych faktów, wniesionych do nauki przez genetykę i na niej opartą hodowlę kwiatów, obydwa te kierunki do dziś dnia się utrzymują, chociaż w postaci silnie zmodernizowanej. Poznanie zasad predestynacji cech dziedzicznych przez t. zw. geny, badania nad ilością i jakością chromosonów w jądrze

komórkowem, możność stwarzania lub niszczenia pewnych cech w kwiatach działaniem czynników zewnętrznych w doświadczeniu hodowlanem — wszystko to wzbogaciło i pogłębiło w wysokim stopniu naszą wiedzę spółczesną o morfologji i biologji kwiatów, lecz — przyznać trzeba — nie zbliżyło nas istotnie do poznania przyczyn ewolucji kwiatu w przyrodzie.

Można dzisiaj w celowo prowadzonem doświadczeniu hodowlanem wpływać na zmianę barwy kwiatu, można przez sztuczne zabiegi zetrzeć np. barwne wskaźniki z płatków (Goebel usunął wskaźniki z kwiatów *Viola arvensis* działając na rośliny wysoką temperaturą i wilgotnością powietrza), można działaniem ciał promieniotwórczych lub pola magnetycznego w okresie spermato- i oogenji kwiaty malwy *(Altaea rosea)* upodobnić do kwiatów ślazowca (badania Pirosaro w stacji „elektrogenetycznej“ w Belgirata), można krzyżując między sobą gatunki roślin, które w naturze nigdy mieszańców takich nie tworzą, ustroić kwietniki naszych ogrodów z niezliczoną prawie ilość „nowych“ hiacyntów, tulipanów, trzcinników lub róż, można przez dobór i separację chwytać i utrwalać w hodowli „nowe“ mutanty kwiatów — lecz wszystko to, czem zadziwiają nas zdobycze eksperymentów hodowlanych, nie rzuca promienia światła na nasz problem naczelny: jak powstał kwiat w przyrodzie?

Kwiat powstał w przyrodzie z całą swą tajemną mocą wszystkich transformacyj, trwa w niej od wielu miljonów lat i w niej się przekształca — zgoła niezależnie od człowieka, który tak stosunkowo dopiero niedawno wszedł w orbitę przemian materji żywej na ziemi.

Chociaż my ludzie skłonniśmy uważać nieraz kwiat za twór dla nas a częściowo przez nas w hodowli stworzony, to jednak w rzeczywistości jest on tworem natury żywej, stojącym od nas w wielkiej oddali. Nasze ludzkie umiłowanie kwiatów, ich kształtów, barw i zapachów, jest jakgdyby uczuciem zapożyczonem: nie dla naszych bowiem oczu i nie dla naszego powonienia stworzyła przyroda ten najwykwintniejszy i najsubtelniejszy swój twór, lecz dla zmysłów państwa owadów i innych zwierząt, związanych z kwiatami węzłami wspólnych interesów życiowych.

W tej nieodpartej prawdzie leży też najistotniejsza przyczyna dotychczasowej naszej niemocy poznania przyczynowego tajemnicy ewolucji kwiatu w przyrodzie.

A przecież byłoby grubą przesadą, gdybyśmy chcieli zamknąć oczy na zdumiewające wyniki badań osiągnięte nad zmiennością kwiatów w hodowli ludzkiej tylko dlatego, że nie dotyczą one bezpośrednio zagadnienia ewolucji kwiatu w przyrodzie. Samem teoretyzowaniem na temat powstawania kwiatów w naturze, popartem choćby nie wiem jak bystremi i trafnemi obserwacjami, nie zbliżymy się bowiem do istoty zagadnienia. Tylko biologowie starej szkoły mogli niedoceniać wartości naukowej eksperymentu, a eksperyment ten — jak dotychczas — z powodzeniem da się stosować tylko do kwiatów trzymanych w kulturze u człowieka.

Kultura ogrodowa czyli stan pewnego rodzaju udomowienia, w jakiem znajdują się kwiaty będące przedmiotem doświadczeń hodowcy, stwarza z pewnością warunki życia dla roślin bardziej odmienne od warunków ich życia w naturze aniżeliby się to mogło zda-

wać na pierwszy rzut oka. Czynnik walki o byt, czynnik wpływu naturalnego siedliska pojętego nietylko jako zespół fizyczno-chemiczny lecz również jako czynnik socjalny, obecny i działający w t. zw. asocjacjach roślinnych w przyrodzie, — są w hodowli eliminowane. Zmienność, jaką ujawniają kwiaty wzięte w kulturę, jest nieporównanie większa aniżeli zmienność, jaką widzimy wśród kwiatów w przyrodzie dzikiej. Co więcej, powiedzieć można, że hodowcy kwiatów, mający przedewszystkiem praktyczne względy na oku, starają się często o wydobycie i utrzymanie ze swego materjału hodowlanego takich form kwiatu, jakie w naturze jako zjawisko trwałe są nie do pomyślenia, a więc kwiatów pełnych lub „pustych" (bezpłciowych), nie mogących się rozmnażać sposobem naturalnym. Tego rodzaju bowiem mutanty, które z punktu widzenia utrzymania gatunku w przyrodzie są nonsensem, przedstawiają dla hodowcy często wielkie znaczenie i im to poświęca on wiele uwagi i wiele pracy.

Zdobycze hodowli, opartej na genetyce, mogą pośrednio przyczynić się do wyświetlenia problemu ewolucji kwiatu dlatego przedewszystkiem, że wyjaśniają one prawa dziedziczenia cech, oraz dlatego, że metodycznie upraszczają one zadanie badania cech morfologicznych. Już ten sam fakt, że możemy dzisiaj rozpatrywać nader skomplikowaną nieraz budowę kwiatu sposobem analizy, pozwalającej nam badać każdą cechę zosobna i dla każdej cechy zosobna ustalać jej stosunek do innych, — stawia nas w korzystniejszem położeniu wobec nader skomplikowanej natury naszego problemu. Techniczne udoskonalenia w badaniu chromosomów także *in*

vivo, czynią hodowcę stopniowo zdolnym do opanowania mechanicznego garniturów chromosomów w jądrze komórkowem i otwiera przed nim nowe, prawie fantastyczne choryzonty pracy doświadczalnej, której wyniki nie będą też obojętne dla problemu ewolucji kwiatu jako takiej.

Aby jednakowoż eksperymentalna hodowla kwiatów dać mogła bezpośrednią korzyść dla naszego zagadnienia, trzeba, ażeby z ogrodów i pól doświadczalnych wyszła ona w przyrodę dziką, aby rozszerzyła znacznie zakres swej pracy pod względem materjałowym i geograficznym i aby umiała nawiązać nić swej pracy tam właśnie, gdzie systematyka filogenetyczna innemi drogami badania doszła do postawienia konkretnych pytań, na które odpowiedzieć można tylko przy użyciu doświadczenia hodowlanego. Gdy głosy, nawołujące dziś do tego, należyte znajdą zrozumienie wśród hodowców, wtedy i systematyka filogenetyczna zejdzie ze swej podstawy dziś jeszcze przeważnie spekulacyjnej i uzna za słuszne zdanie jednego z najwybitniejszych przedstawicieli genetyki Johannsena, że „hasłem spółczesnej biologji musi być eksperyment, przed którym ustąpić musi teoretyzowanie".

Zagadkę powstania kwiatu na ziemi i jego zdumiewającej ewolucji rozwiąże kiedyś w zupełności tylko zgodny wysiłek pracy naukowej: paleobotanika, systematyka, ekologa i hodowcy.

Nagrody.

Walne Zgromadzenie Członków czynnych Polskiej Akademji Umiejętności na posiedzeniu dnia 15 czerwca 1926 przyznało następujące nagrody:

1) Nagrodę z fundacji ś. p. Erazma i Anny małżonków Jerzmanowskich przyznano za całą działalność p. Drowi Janowi Kasprowiczowi, prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

2) Nagrodę z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego za pracę historyczną przyznano p. Rektorowi Władysławowi Abrahamowi, prof. Uniwersytetu we Lwowie, za dzieło p. t. „Zawarcie małżeństwa w pierwotnem prawie polskiem".

3) Nagrodę z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego za dzieło malarskie przyznano p. Juljanowi Fałatowi za obraz „Częstochowa".

4) Nagrodę z fundacji Feliksa Jasieńskiego i Witolda Łozińskiego, które w myśl statutów mogą być połączone, przyznano p. Bolesławowi Wallek-Walewskiemu zarówno w uznaniu twórczości kompozytorskiej, jak i zasług około szerzenia kultury muzycznej w naszym kraju.

SPRAWOZDANIA I WNIOSKI
co do nagród z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego, oraz z fundacji Feliksa Jasieńskiego i Witolda Łozińskiego.

---

1. Nagroda za pracę historyczną z fund. Barczewskiego.

Rok ubiegły przyniósł wreszcie w dorobku naukowym w zakresie prac, poświęconych historji polskiej, kilka dzieł większych rozmiarami, które ze względu na swoją naukową fakturę mogły być wzięte pod rozwagę przy przyznawaniu nagrody im. Barczewskiego. Komitet, wybrany dla przygotowania wniosków co do przyznania nagrody, uchwalił jednomyślnie przedstawić do niej z pośród tych prac dzieło prof. Władysława Abrahama p. t. Zawarcie małżeństwa w pierwotnem prawie polskiem.

Zbyteczna zaznaczać, gdy chodzi o pracę prof. Abrahama, iż jest ona wzorową pod względem metodycznym, iż wyczerpuje materjał źródłowy; to cecha wogóle wszystkich jego prac, z których już dwie poprzednio odznaczone były przez Akademję nagrodą im. Barczewskiego. Ta ostatnia nietylko poprzednim dorównywa pod każdym względem, ale może je jeszcze przewyższa tem, iż autor po raz pierwszy w dużej mierze zużytkował przy przedstawieniu pierwotnych form małżeństwa w Polsce nietylko wyniki badań nad tą kwestją z zakresu

innych praw w analogicznych okresach rozwoju, ale także w bardzo szerokim stopniu, bardzo wszechstronnie, materjał etnologiczno-socjologiczny. Ujęcie zagadnień bardzo delikatnej nieraz natury, ścisłość i ostrożność rozumowań, wyświetlających prawną istotę zawarcia małżeństwa w pierwotnej epoce — to zalety, które powinny służyć za świetny wzór dla prac następnych. Dzieło to nietylko jest ozdobą polskiej nauki historyczno-prawniczej. Tego rodzaju ujęcie przedmiotu jest też nowością wogóle w nauce historji prawa; podnosi to jeszcze wartość tej książki.

2. Nagroda za dzieło malarskie z fundacji Barczewskiego.

Komitet nagrody artystycznej z fundacji im. ś. p. Probusa Barczewskiego za najlepsze dzieło malarskie, wykonane w ciągu roku 1925 i wystawione w tymże roku w Krakowie, jednomyślną uchwałą, powziętą dn. 6 maja 1926 r. postanowił przedstawić Pol. Akademji Umiejętności wniosek, by przyznała tę nagrodę p. Juljanowi Fałatowi za obraz p. t. „Częstochowa“. Artysta ten w ciągu swej świetnej twórczości, przez którą rozniósł po świecie sławę polskiego malarstwa, słynął dotychczas przeważnie odtwarzaniem śnieżnego i nizinnego polskiego krajobrazu. W odznaczonym obecnie obrazie uderza w inną nutę. Dał tutaj widok słonecznego lata w okolicy pagórkowatej. Na rozłogach pełnych powietrza ruchomy tłum pątników, stłoczony u stóp Jasnej Góry w jedną zbitą masę, mieni się plamami barwnemi, niby ukwiecony łan polskiego zboża. Zdaje się, że widzimy jak ten tłum gęsty, ta ciżba, głowa przy głowie, żyje, chwieje

się ruchem falistym; nieledwie słyszymy jej śpiew. — Uderza w tem dziele niestrudzonego artysty świeżość pomysłu, motyw nowy w jego twórczości, natchniony tęsknotą za słońcem i cudami polskiego lata. A dzieło to (w którem znakomity malarz widocznie szuka sobie nowych dróg), odznacza się odczuciem natury, przestrzeni i śmiałością w oddaniu efektów światła i bezsprzecznie rywalizować może z najlepszemi dawniejszemi obrazami Fałata.

3. Nagroda z fundacji im. Feliksa Jasieńskiego i Witolda Łozińskiego.

Komitet powołany do nadania nagrody fundacji im. pp. Feliksa Jasieńskiego i Witolda Łozińskiego za dzieło z zakresu grafiki, rzeźby albo muzyki, wystawione albo wykonane w Krakowie w ciągu r. 1925, na posiedzeniu odbytem dn. 6 maja b. r. uchwalił jednomyślnie przedstawić Akademji wniosek, by nadała tę nagrodę p. Bolesławowi Wallek Walewskiemu, kompozytorowi i dyrektorowi artystycznemu Towarzystwa muzycznego w Krakowie, a to zarówno w uznaniu twórczości kompozytorskiej, jak i zasług około szerzenia kultury muzycznej w naszym kraju. Jako niestrudzony dyrygent p. Walewski odznaczył się i do dnia dzisiejszego odznacza się w wysokim stopniu działalnością organizacyjną; przyczynił się znakomicie do podniesienia i utrwalenia artystycznego poziomu Chóru Akademickiego w Krakowie tudzież Chóru „Echa", który na pierwszym ogólno-polskim zjeździe chórów w r. 1924 w Poznaniu zdobył pierwszą nagrodę, a na międzynarodowym turnieju w Amsterdamie wysokie miejsce. Prócz tego Chór Akademicki

pod kierunkiem p. Walewskiego odbył w r. 1925 do krajów Bałkańskich i do Turcji wycieczkę koncertową, której powodzenie rozniosło w tych stronach sławę polskiego imienia. Jako kompozytor ma p. Walewski znaczenie niemałe. Od szeregu lat ogłaszał drukiem charakterystyczne utwory pieśniarskie i fortepianowe, przedewszystkiem jednak na polu kompozycji chórów męskich a capella stał się pionjerem mało przedtem w Polsce uprawianego rodzaju muzyki, nietylko doprowadzając do mistrzowstwa środki techniczne w tym kierunku, ale stwarzając nowe czynniki zupełnie nowego stylu. Utwory takie, jak: „Pogrzeb Kazimierza Wielkiego", „Giewontowa baśń", najświeższa wielka kompozycja „Zielone Świątki na Bielanach", należą do najcelniejszych w swoim rodzaju w europejskim repertuarze chóralnym. Twórczość wreszcie p. Walewskiego na polu muzyki symfonicznej dała się poznać w sposób nader dodatni na urządzonym w r. 1925 w Krakowie koncercie kompozytorskim; niemniej zaznaczyła się w operze p. t. „Dola", wykonanej w r. 1919 w Krakowie i w Warszawie, oraz w ukończonej w ostatnim czasie operze „Pomsta Jontkowa" (dalszy ciąg Halki Moniuszki).

Ze względu na to wszystko Komitet po porozumieniu z fundatorami nagrody im. Jasieńskiego i Łozińskiego postanowił w tym roku wyjątkowo odstąpić od granicy wieku, zastrzeżonej statutem fundacji, i mimo, że p. Walewski przekroczył 35 rok życia, proponuje, by jemu przyznać tę nagrodę.

WYKAZ STOSUNKÓW AKADEMJI

z zagranicznemi instytucjami naukowemi.

WYKAZ INSTYTUCYJ
którym Polska Akademja Umiejętności przesyła swoje wydawnictwa [1]).

AMERYKA.

Ann Arbor. Michigan Academy of Science, Arts and Letters B I/III.
Baltimore. Maryland Geological Survey B III.
— The Johns Hopkins University 3, B I/III.
Berkeley. University of California B I/III.

---

[1]) Ponadto przesyła Akademja wszystkie swoje wydawnictwa do: a) Bibljoteki Polskiej w Paryżu i Bibljoteki Polskiej w Rzymie; b) po 4 egz. wydawn. (z wyjątkiem podręczników) do bibljotek uniwersyteckich w Krakowie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie; c) oraz *Sprawozdania z posiedzeń i czynności P. A. U.* do wszystkich zakładów naukowych średnich w Polsce. Wykaz wszystkich instytucyj polskich podany będzie w następnym Roczniku.

Objaśnienia skróceń: W — oznacza, że Akademja wysyła wszystkie swoje wydawnictwa z wyjątkiem podręczników; 1 — Rozprawy Wydziału filologicznego; 2 — Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego; 3 — Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego; B I/II — Bulletin International... Wydziału filologicznego i historyczno-filozoficznego; B I/III — Bulletin, jak wyżej a nadto Bulletin Wydziału matematyczno-przyrodniczego Serja A i B; B III — tylko Bulletin Wydz. matem.-przyrodn. Serja A i B; B III a — Bulletin, jak wyżej tylko Serja A; B III b — Bulletin, jak wyżej tylko Serja B; Kan — wydawnictwa Komisji antropologicznej; Kb — Katalog literatury międzynarodowej; Kfil — Komisji filologicznej; Kf — wyd. Komisji fizjograficznej; Kflz — wyd. Komisji filozoficznej; Kg — Komisji geograficznej; Kh — Komisji historycznej; Khs — Komisji historji sztuki; Kj — Komisji językowej; Kl — Komisji dla dziej. liter. i oświaty; Kor — Komisji orjentalnej; Kp — Komisji prawniczej; Spr — Sprawozdania z posiedzeń.

Boston. American Academy of Arts and Sciences B I/III.
— Society of Natural History B III.
Boulder. University of Colorado B I/III.
Brooklyn. Brooklyn Institute of Arts and Sciences B III.
Buenos Aires. Universidad Nacional B I/III.
Buffalo. Society of Natural Sciences B III.
Cambridge Mass. Library of Harvard University B I/III.
— Museum of Comparative Zoology of Harvard University B III.
Chicago. Academy of Sciences W.
— Field Museum of Natural History B III.
Cincinnati. Lloyd Library and Museum B I/III.
Colima. Observatorio Meteorológico y Vulcanológico del Seminario B III a.
Córdoba. Academia National de Ciencias 3, Kf, Kb, B I/III.
Harrisburg. Geological Survey of Pennsylvania B III.
Lawrence. University of Kansas B I/III.
Lima. Escuela de Ingenieros y de Minas 3, B III.
Lincoln. University of Nebraska B I/III.
Madison Wis. Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters B I/III.
México. Academia Mexicana de Ciencias Exactas, Fisicas y Naturales B I/III.
— Museo Nacional de Arqueologia, Historia y Etnologia B I/III.
— Secretaria de Educazione Publica B I/II.
— Secretaria di Agricultura y Fomento B III.
— Sociedad Cientifica „Antonio Alzate" 3, B III.
— Sociedad Mexicana de Historia Natural B III.
Milwaukee. Public Museum of the City of Milwaukee B I/III.
Minneapolis. Minnesota Academy of Sciences 3, B III.
— The Physical Review B III a.
Missoula. The University of Montana B I/III.
Montevideo. Museo Nacional B I/III.
Montreal. Société de Numismatique et d'Archéologie B I/III.
Mount Hamilton. Lick Observatory B III.
New Haven. Yale Psychological Laboratory B III.
New York. American Geographical Society Kf, B III.
— American Mathematical Society B III a.

New York. American Physical Society B III a.
— New York Academy of Medicine B III.
— New York Academy of Sciences B III.
— New York Botanical Garden B III.
— Teachers College Kh, Kflz, Kl, B I/III.
— The American Museum of Natural History 3, Kan, Kf, B III.
— The Rockefeller Institute for Medical Research B III.
Ottawa. The Library of the Geological Survey B III.
— Royal Society of Canada B I/III.
Para. Museu Goeldi de Historia Natural e Ethnographia B III.
Philadelphia. Academy of Natural Sciences B III.
— American Philosophical Society 2, B I/II.
Princeton. The American Journal of Archeology B III.
Rio de Janeiro. Instituto Oswaldo Cruz B III.
— Museu Nacional Kan, Kf, B III.
— Observatorio Nacional B III.
Saint Louis. The Academy of Science of Saint Louis 3, B I/III.
San Francisco. California Academy of Sciences B I/III.
San José. Museo Nacional B I/III.
Santiago. Bibljoteka uniwersytetu B I/III.
Seattle. University of Washington B I/III.
— Puget Sound Biological Station B III.
Stanford. The Hoover War Library B I/II.
Tacubaya. Observatorio Astronómico Nacional Mexicano B III.
Toronto. The Royal Canadian Institute 1, 2, 3, Kj, B I/III.
Tufts. Tufts College B I/III.
Victoria. Dominion Astrophysical Observatory B III a.
Washington. Antropological Society B III.
— Department of Commerce B I/III.
— Library of the Surgeon General's Office 3, B III.
— National Academy of Sciences B I/III.
— Smithsonian Institution W.
— United States Geological Survey 3, Kf, B III.
— United States National Museum B I/III.
Wood's Hole. Marine Biological Laboratory B III b.

AUSTRALJA.

Adelaide. The Australasian Journal of Experimental Biology and Medical Science B III b.

Melbourne. Public Library of Victoria B I/III.

Sydney. Australasian Association for the Advancement of Sciences B I/III.

— Australian Museum B I/III.

— Geological Survey of New-South-Wales, Department of Mines B III.

— Royal Society of New-South-Wales B I/III.

AZJA.

Batavia. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen 1, 2, 3, Kj, B I/III.

— Institut vor Plantenziekten B III b.

Bombay. Educational Department B I/III.

Buitenzorg. Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel B III.

— 's Lands Plantentuin B III.

Calcutta. Mathematical Society B III a.

Damaskus. Académie Arabe B I/III.

Peking. Geological Survey of China B III.

Peradeniya. Royal Botanic Gardens B III.

Sendai. Tôhoku Imperial University B I/III.

Tokyo. Imperial University of Tokyo B I/III.

— National Research Council B I/III.

— Institute of Physical and Chemical Research B III a.

— The Kyoto Zoological Society B III.

EUROPA.

Aix-en-Provence. Bibliothèque de l'Université Kh, Kp, B I/III.

Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen B I/III.

Anvers (Antwerpja). Académie Royale d'Archéologie de Belgique Kan, Khs, B I/II.

Arcachon. Laboratoire Zoologique Maritime B III.

Ateny. Bibliothèque Nationale B I/III.
— Deutsches Archäologisches Institut B I/II.
— École Française d'Athènes B I/II.
Barcelona. Real Academia de Buenas Letras B I/III.
— Real Academia de Ciencias y Artes B I/III.
Basel (Bazylea). Naturforschende Gesellschaft Kf, B III.
— Universitäts-Bibliothek B I/III.
— Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde B I/II.
— Société bâloise des Sciences Naturelles Kf, B III.
Bautzen. Mačica Serbska 1, 2, Kh, Kj, Kl, Kp, B I/II.
Beograd (Belgrad). Srpska Kraljevska Akademija Nauka W.
— Geografsko Društwo Kf, Kg.
Bergen. Bergens Museums Bibliotek 3, Kan, Kf, B I/III.
Berlin. Preussische Akademie der Wissenschaften W.
— Mathematisches Seminar an der Universität B III a.
— Preuss. Geologische Landesanstalt und Bergakademie B III.
— Deutsche Chemische Gesellschaft B III a.
— Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte Kan, B I/III.
— Gesellschaft Naturforschender Freunde B III.
— Deutsche Geologische Gesellschaft Kb, B III.
— Deutsche Physikalische Gesellschaft B III a.
— Gesellschaft für Erdkunde B III.
— Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft B I/III.
— Archäologisches Institut des Deutschen Reichs Kan, B I/II.
Bern. Schweizerische Naturforschende Gesellschaft 3, Kf, B III.
Brno. „Hlidka" B I/II.
— Masarykova Universita B I/III.
— Matice Moravská W.
— Zemský Výzkumný Ustav Zemědělský B III.
— Knihovna Bohoslovců Brnenskych Kh, Khs, Kl, Kp, B I/II.
— Redakcja „Pravek" Kan.
Bologna. R. Accademia delle Scienze dell' Istituto B I/III.
— R. Deputazione di Storia Patria per le Provincie di Romagna B I/II.
— Unione matematica italiana B III a.

8*

Bonn. Naturhistorischer Verein der preuss. Rheinlandes u. Westfalens B III.

Bordeaux. Académie Nationale des Sciences, Belles-Lettres et Arts B I/III.

— Société Linnéenne 3, Kf, B III.

Bratislava. Knihovna University Komenského 1, 2.

— „Lekarske Listy“ B III b.

Braunschweig. Verein für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands Kh, B I/II.

— Verein für Naturwissenschaft 3, Kf.

— Physikalische Gesellschaft B III a.

Bremen. Bremer Wissenschaftliche Gesellschaft B I/III.

Breslau. Verein für Geschichte Schlesiens B I/II.

— Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer Kan, Khs.

— Schlesische Gesellschaft für vaterländische Kultur 3, Kl, B I/III.

Bruxelles (Bruksela). Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique W.

— Musée royal d'Histoire naturelle de Belgique B III.

— Société d'Anthropologie de Bruxelles Kan, B I/III.

— Société des Bollandistes Kfla, Kh, Kp, B I/II.

— Société Belge d'Astronomie, de Météorologie et de Physique du Globe Kf, B III.

— Société pour le progrès des Études philologiques et historiques B I/II.

— Société Belge de Géologie, de Paléontologie et d'Hydrologie Kf, B III.

— Société Belge de Microscopie B III.

— Société royale de Botanique de Belgique B III.

— Société royale des Sciences médicales et naturelles de Bruxelles B III.

Bucuresti (Bukareszt). Academia Română W.

— Institutul Geologic al României Kf.

— Laboratorul de Fisiologia Vegetala B III b.

— Institut pour l'étude de l'Europe Sud-Orientale B I/II.

Budapest. Kir. Magyar Természettudomanyi Társulat 3, B III.

— Magyar Királyi Földtani Intézet 3, Kf, B III.

— Magyar Történelmi Társulat B I/II.

Budapest. Magyar Tudományos Akadémia W.
— Naturwissenschaftliche Abteilung des National-Museums B III.
— Ungarische Landesbibliothek des National-Museums Kan.
— Magyar Nemzeti Museum Kf, 3 b, B III b.
— Magyar Ornithologiai Központ Kf.
Cambridge. University of Cambridge B I/III.
Catania. Accademia Gioenia di Scienze naturali B III.
— Società degli spettroscopisti italiani 3, B III.
Cernăuti (Czerniowce). Universitatea din Cernăuti W.
Charków. Uniwersytet 3, B III.
Cherbourg. Société nationale des Sciences naturelles et mathématiques 3, Kf, B III.
Chur. Naturforschende Gesellschaft Graubündens B III.
Cluj. Biblioteca Museului Ardeleau B III, R III.
Coimbra. Universidade B I/III.
Dublin. Royal Irish Academy B I/III.
Edinburgh. Royal Botanic Garden Kf, B III.
— Royal Society of Edinburgh 1, 2, 3. Kf, Khs, Kj, Kl, B I/III.
Firenze (Florencja). R. Accademia della Crusca 1, 2, 3, Kj, B I/III.
— R. Biblioteca Nazionale Centrale B I/III.
— Società Italiana d'Antropologia e di Etnologia Kan, B I/III.
— R. Instituto di Studi Superiori e Pratici B I/III.
— Osservatorio Ximeniano B III.
— Sovraintendanza degli Archivi di stato Kh, B I/II.
— Archivio Storico Italiano B I/II.
Frankfurt a. O. Naturwissenschaftlicher Verein B III b.
Frankfurt a M. Senckenbergische Bibliothek B III, Kb.
Fryburg szwajc. Université W.
Gand (Gandawa). Université. B I/III.
Gdańsk. Westpreuss. botanisch-zoolog. Verein B I/III, Kb.
— Naturforschende Gesellschaft 3 b, B III.
Genève (Genewa). Institut National Génévois 3, B III.
— Société des Nations B I/III.
— Société de Physique et d'Histoire naturelle B III.
— Bibliothèque Publique et Universitaire B I/II.
Genova (Genua). R. Archivio di Stato B I/II.
— Società di letture e conversazioni scientifiche B I/III.

Genova (Genua). Società ligure di Storia Patria B I/II.
— Società ligustica di Scienze naturali e geografiche 3, B III.
— Regia Università B I/III.
Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein B I/II.
— Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde B III.
— Universitätsbibliothek 1, 2, 3, Kb, B I/III.
Glasgow. University of Glasgow B I/III.
Göteborg. Kungl. Vetenskaps-och Vitterhets-Samhället B I/III.
Göttingen. Universitätsbibliothek B I/III, Kb.
— Gesellschaft der Wissenschaften B I/III.
Görlitz Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften 1, 2, Khs, Kj, Kl, B I/III.
Graz. Historischer Verein für Steiermark 1, 2, Kh, Khs, Kl, Kp, B I/II.
— Naturwissenschaftlicher Verein B III.
— Universitäts-Bibliothek W.
Groningen. Universiteitsbibliotheek B I/III.
Haarlem. Hollandsche Maatschappij der Wettenschappen 3, B III.
— Teyler's Stichting Kan, Kf, B III.
Halle. Universitätsbibliothek B I/III.
Hamburg. Staats- und Universitätsbibliothek B I/III.
— Museum für Völkerkunde Kan.
— Mathem. Seminar der Hamburger Universität B III a.
Heidelberg. Naturhistorisch-medizinischer Verein B III
Helsinki. Finska Vetenskaps-Societeten B I/III.
— Geografiska Sällskapet i Finland B I/III.
— Sällskapet pro Fauna et Flora Fennica 3, Kf, B III.
— Suomalais-ugrilainen Seura B I/II.
— Société forestierè de la Finlande Kf.
Innsbruck. Museum Ferdinandeum 1, 2, 3, B I/III.
— Universitäts-Bibliothek W.
Kezmark. Ungarischer Karpathenverein Kf, B III b.
Kijiw. Akademija Nauk W.
— Section Historique 1, 2, Kan, B I/II.
Kjøbenhavn (Kopenhaga). Bureau du „Conseil International pour l'Exploration de la Mer" B III.
— Dansk Naturhistorisk Forening B III.

Købenbavn (Kopenhaga). Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab W.
— Kongl. Nordiske Oldskriftselskab Khs, B I/II.
Košice. Konsulat polski. Spraw.
Königsberg. Physikalisch-ökonomische Gesellschaft 3, B III.
Knin. Kninsko Starinarsko Društvo Kan, Khs.
Lausanne (Lozanna). Société Vaudoise des Sciences naturelles Kf, B III.
Leningrad. Akademija Nauk W.
— Nauczny) Institut imeni P. F. Lessgafta B III b.
— Słowiańskie Seminarjum 1, Kj, Kl.
— Glawnyj Botaniczeskij Sad Kf, B III.
— Gos. Institut eksperimentalnoj mediciny 3, B III.
— Institut des Sciences Naturelles B III.
— Société Entomologique de Russie 3 b, Kf, B III b.
— Comité Géologique Spraw., 3 b, B III.
Leiden. Rijks Herbarium B III.
— Rijks Universiteit B I/III.
— Rijks Museum van Oudheden Kan.
Leipzig. Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte 3, B III.
— Mathemat. Institut an der Universität B III a.
— Sächsische Akademie der Wissenschaften B I/III.
Liège (Leodjum). Société Royale des Sciences B I/III.
— Université B I/III.
Lille. Société de Géographie B I/I.
Lisboa (Lizbona). Academia das Sciencias 1, 2, 3, Kj, B I/III.
— Commissão do Serviço Geologico de Portugal Kf, B III.
— Observatorio Astronomico B III a.
London (Londyn). British Association for the Advancement of Science B I/III.
— British Museum W.
— British Museum of Natural History B III.
— Chemical Society B III.
— Geological Society of London B III.
— Royal Antropological Institute of Great Britain and Ireland Kan, B I/III.
— Royal Astronomical Society B III a.
— Royal Geographical Society B III.

London. Royal Institution of Great Britain B I/III.
— Royal Society 3, B III.
— Royal Botanic Society of London B III.
— The Institution of Electrical Engineers — „Science Abstracts“ B III.
— Zoological Society of London Kf, B III.
— Institute of Historical Research B I/II.
— Physical Society of London Kf, B III.
— „Nature“ B III.
— Department of Scientific and Industrial Research B III.
Louvain (Lowanjum). „La Cellule“ B III.
— Ecole des Sciences Politiques et Sociales B I/II.
— Université Catholique 1, 2, 3, Kh, Kj, B I/III.
Ljubljana. Umetnostno-zgodovinsko društvo Khs.
Lucca. R. Academia Lucchese di Scienze, Lettere ed Arti B I/III.
Lund. Humanistiska Vetenskapssamfundet B I/II.
— Kungliga Fysiografiska Sällskapet B III.
— Universitets-Bibliotek W.
— Vetenskaps-Societeten B I/III.
Lyon. Bulletin Historique du Diocèse de Lyon B I/II.
Madrid. R. Academia de Ciencias Morales y Politicas B I/II.
— R. Academia de la Historia Kh, B I/II.
— Instituto Geológico de España B III.
— R. Sociedad Española de Historia Natural B III.
— Universidad Central de España B I/III.
Marseille (Marsylja). Bibliothèque de la Faculté des Sciences B I/III.
Marburg. Universitäts-Bibliothek B III.
Messina. R. Istituto Centrale di Biologia Marina B III b.
Milano (Medjolan). R. Archivio di Stato B I/II.
— Biblioteca Ambrosiana B I/II.
— R. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere W.
— Società storica lombarda B I/II.
Mińsk. Centralnaja Okružnaja Biblioteka W.
Mitau (Mitawa). Kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst Kh, Khs, B I/II.
Modena. R. Accademia di Scienze, Lettere ed Arti B I/III.
— R. Deputazione di Storia Patria B I/II.

Modena. Società dei Naturalisti B III.
Moskva. Revue Zoologique Russe B III b.
— Obszczestwo Ljubitelej Estestvoznanija, Antropologii i Etnografii Kan.
Mulhouse. Société Industrielle B I/III.
München. Akademie der Wissenschaften W.
Nancy. Académie de Stanislas 1, 2, 3, Kj, B I/III.
— Société des Sciences B I/III.
Napoli (Neapol). R. Biblioteca Nazionale B I/III.
— Museo Zoologico dell' Università 3, B III.
— Società Napoletana di Storia Patria B I/II.
— Stazione Zoologica 3, B III.
— Sovraintendanza degli Archivi di Stato B I/II.
— R. Accademia delle scienze morali e politiche B I/II.
— R Accademia delle scienze fisiche e matematiche 3 a, Kf, B III.
Neuchâtel. Société Neuchâteloise des Sciences naturelles B III.
Novij Sad. Matica Srpska Kj, Kl, Kan.
Oslo (Chrystjanja). Kongelige Frederiks Universitet B I/III.
— Det Norske Meteorologiske Institut B III a.
— Norsk Folkemuseum B I/III.
— Det Norske Videnskapsakademi B I/III.
Oxford. Bodleian Library B I/III.
— Radcliffe Library B I/III.
Padova (Padwa). R. Accademia di Scienze, Lettere ed Arti B I/III.
— Accademia Scientifica Veneto-Trentino-Istriana 3, B III.
Palermo. R. Accademia di Scienze, Lettere e Belle Arti 1, 2, 3, Kj, B I/III.
— Circolo Matematico 3, B III.
— Società Siciliana per la Storia Patria Kh, Khs, Kl, Kp, B I/II.
Paris. Association française pour l'avancement des sciences B III.
— Bibliothèque de l'Université B I/III.
— Bibliothèque d'Art et d'Archéologie Khs, B I/II.
— Bibliothèque Nationale B I/III.
— École d'Anthropologie Kan.
— École Nationale des Chartes B I/II.
— Institut de France. — Académie des Sciences 3, Kan, Kf, B III.

Paris. Institut de France. — Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 1, Kj, Kl, B I/II.
— Institut de France. — Académie des Sciences Morales et Politiques 2, Kh, Khs, B I/II.
— Institut des Etudes Slaves 1, Kj, Kl.
— Institut Pasteur B III.
— Ministère de l'Instruction Publique W.
— Musée de l'Histoire Naturelle 3, Kan, Kf, B III.
— Revue Critique d. Hist. et de Litterature B I/II.
— „ Generale des Sciences Pures et Appliquées B I/III.
— „ des Produits Chimiques B III a.
— Société Astronomique de France B III.
— Société française de Physique 3, B III a.
— Société entomologique de France 3, Kf, B III.
— Société de Géographie Kf, B III.
— Société géologique de France Kf, B III.
— Société d'Histoire diplomatique B I/II.
— Société mathématique de France 3a, B III a.
— Société nationale des Antiquaires de France Khs.
— Société nationale d'Horticulture de France Kf, B III.
— Société ornitologique de France Kf, B III b.
— Société de Pathologie végétale 3, B III.
— Société zoologique de France 3b, Kf, B III b.
Parma. R. Depu azione di Storia Patria B I/II.
Pavia. Società Ligustica di Scienze e Lettere B I/III.
Pisa. Biblioteca della R. Scuola Normale Superiore B I/III.
— R. Università B I/III.
— Società Toscana di Scienze Naturali 3, B III.
Portici. Laboratorio di Zoologia Marina B III b.
Praha. Česká Akademie věd a umění W.
— Česká Společnost Entomologická 3, Kf, B III b.
— Česká Společnost Nauk W.
— Český Časopis Historický Kh.
— Český městký Archiv Kh, Kp, B I/II.
— Jednota československých matematiků a fysiků 3, B III a.
— Jednota českých filologů 1, B I/II.
— Komitet pro Slovansky Ustav v Minist. Zahran. Veči W.

Praha. Knihovna Narodniho Museum 1, 2, 3, Kan, Kh, Kl, Kp, B I/III.
— Narodopisny Věstnik Českoslavansky Spraw., B I/II.
— Novočeská bibliotéka Spraw., B I/II.
— „La Revue Française de Prague" Spr., B I/II.
— Red. „Listy filologické" B I/II.
— Redakcja „Slavia" Spr., B I/II.
— Spolek českých lékařů B III b.
— Státní Uřad Statistický B I/III.
— Veřejná a Universitni Knihovna 1, 2, 3, B I/III.
Revfülöp. Balatoni Biologiai Allomas Kf, B III b.
Riga. Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde Kh, Khs, Kp, B I/II.
Rostock. Universitätsbibliothek B I/III.
Roveretto. Accademia Roveretana degli agiati B I/III.
Rovigno d'Istria. Istituto di Biologia Marina per l'Adriatico 3 b, Kf, B III b.
Rzym. R. Accademia Nazionale dei Lincei W.
— Pontificia Accademia delle Scienze — Nuovi Lincei B I/III.
— Archivo Segretto della Santa Sede Kh, B I/II.
— Biblioteca Apostolica Vaticana 2, Kh, Kp, B I/II.
— Specola Vaticana B III.
— Institut International d'Agriculture B III.
— Società Geologica Italiana B III.
Rzym. Biblioteca Casanatense B I/III.
— Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele B I/III.
— Istituto per l'Europa Orientale B I/II.
— Istituto di Diritto Romano B I/II.
— R. Società Geografica Italiana B III.
Quarracchi-Brozzi (près Firenze). Archivum Historicum B I/II.
Santiago. Universidad B I/III.
Sarajewo. Zemaljski Muzej za Bosnu i Hercegovinu W.
Sassari. Studi Sassaresi B I/III.
Siena. R. Accademia dei Fisiocritici 3, B III.
Sion. Société Valaisanne des Sciences Naturelles B III.
Sofia. Bulgarska Akademija na Naukite B I/III.
— Instytut filologji słowiańskiej Kj, Kl, B I/II.
Split-Spalato. Srpsko Archeolosko Druztvo Khs.

Stará Ďala. Astrofysikálni observatoř na Staré Ďale Kf, B III.
Stockholm. Geologiska Föreningen Kf, B III.
— Kungl. Svenska Vetenskapsakademien B III a b.
— Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien B I/II.
— Nordiska Museet 1, 2, Kh, Khs, Kj. Kl, Kp, B I/II.
— Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi Kan, B I/II.
— Svenska Turistföreningen B I/III.
— Svenska Akademiens Nobelbibliotek W.
— Sveriges Offentliga Bibliotek B I/III.
— Svenska Botaniska Töveningen B III b.
— Nordiska Museet 1, 2, Khs, Kj, Kl, Kh, Kan, Kb, B I/II.
Strasbourg. Bibliothèque Universitaire et Regionale B I/III.
— Service de la Carte Géologique d'Alsace et de Lorraine Kf, B III.
— Union Géodesique et Géophysique Internationale Kf.
— Société Academique des Sciences, Agriculture et Arts du Bas-Rhin B I/III.
Szeged. Folia Cryptogamica Kf, B III b.
Tallinn (Reval) Bildungsministerium des Freistaates Eesti Kf, B III b.
Tartu (Dorpat). Gelehrte Estnische Gessellschaft 1, 2, Kj, B I/II.
— Loodusuurijate selts 3, Kb, Kf, B III.
— Tartu Ulikooli Raamatukga Kl, B I/II.
— Eesti Vabariigi Tartu Ulikooli B III, Kh.
Teddington. National Physical Laboratory B III a.
Tiflis Muzeja Gruzji B III b
— Tifliskij Botaniczeskij Sad Kf, B III b.
Torino (Turyn). R. Accademia delle Scienze 1, 2, 3, Kj, B I/III.
— R. Deputazione sopra gli Studi di Storia Patria B I/II.
— Società piemontese di Archeologia e Belle Arti B I/II.
Toulouse. Académie des Sciences, Inscriptions et Belles-Lettres 1, 2, Kj, B I/III.
— Société d'Histoire Naturelle B III.
Tromsö. Museum 3, Kf, B III.
Trondhjem. Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab B I/III
Turčiansky Sv. Martin. Matica Slovenská 1, 2, Kan, Kj, Kl.
— Musealna Slovenská Spoločnost B I/III.
— „Slovenske Pohlady" Spraw., B I/II.
Turku (Abo). Turun Suomalaisen Yliopiston Kirjasto B I/III.

Turku (Abo). Akademia fennica aboensis B III.
Tübingen. Universitätsbibliothek B I/III.
Uccle près Bruxelles. Observatoire Royal de Belgique B III a.
Uppsala. Bibliothèque de l'Université W.
— Kungl. Vetenskaps-Societen B I/III.
— Svenska Landsmaelen 1, Khs, Kj, Kl, B I/II.
Utrecht. Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut B III.
— Rijks-Universiteit B I/III.
— Botanisch Laboratorium B III b.
Venezia (Wenecja). R. Archivio di Stato Kh, B I/II.
— Biblioteca Nazionale Marciana B I/III.
— R. Deputazione Veneta di Storia Patria B I/II.
— R. Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti W.
Weimar. Literariche Wochenschrift B I/III.
Wien (Wiedeń). Akademie der Wissenschaften W.
— Anthropologische Gesellschaft Kan.
— Geographisches Institut an der Universität Kf, B III.
— Geologische Bundesanstalt 3, Kf.
— Haus- Hof- und Staatsarchiv 2, Kh, B I/II.
— Hochschule für Bodenkultur B III.
— Institut für österreichische Geschichtsforschung Kh, B I/II.
— Kunsthistorisches Museum Khs.
— Nationalbibliothek B I/III.
— Naturhistorisches Museum 3, Kan, Kf, Spr, B III.
— Oesterreichisches Museum für Kunst und Industrie B I/III.
— Oesterreichisches Institut für Geschichtsforschung Kh, B I/II.
— Seminar für osteuropäische Geschichte an der Universität 2, B I/II.
— Seminar für slavische Philologie an der Universität 1, 2, Kan, Kj, Kl, B I/II.
— Technische Hochschule 3, Kf, Khs, B III.
— Universitäts-Bibliothek W.
— Verein zur Verbreitung naturwissenschaftlicher Kenntnisse B III.
— Zoologisch-Botanische Gesellschaft B III.
Wiesbaden. Verein für nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung Kh, Kp, B I/II.

Wiesbaden. Nassauischer Verein für Naturkunde B III.
Winnica. Wsieukraińska Akademja Nauk W.
Władiwostok. Geołogiczeskij Komitet Dalnawo Wostoka B III a.
Wolfenbüttel. Braunschw. Landesbibliothek B I/III.
Würzburg. Julius-Maximilians-Universität B I/III.
Zagreb. Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti W.
— Narodna Starina Kan. B I/II.
— Hrvatsko Narodoslovno Društvo Kan. B I/II,
— Hrvatsko Archeološko Društvo Kan. B I/II,
— Geofizicki Institut Spraw.
Zaragoza. Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales B III.
— Academia de Ciencias Exactas, Fisico e Quimica y Naturales.
Zürich (Zurych). Naturforschende Gesellschaft B III.
— Universitätsbibliothek B I/III.
— Zentralbibliothek B I/III.
— Concilium bibliographicum B I/II.
— Schweizerisches Landesmuseum B I/II.